

31. TIISTAINA 14. MAALISKUUTA 2000

kello 14

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Vaaleja

1) Valtakunnanoikeuden jäsenten vaali	619

Ulkopuolella päiväjärjestyksen

2) Valtioneuvoston selonteko kihlakuntaudistuksen toteutumisesta	620
Valtioneuvoston selonteko VNS 1/1999 vp	
Hallintovaliokunnan mietintö HaVM 6/2000 vp	
Palautekeskustelu	

Ensimmäinen käsittely

3) Hallituksen esitys laiksi kuntalain 65 ja 86 §:n muuttamisesta	670
Hallituksen esitys HE 157/1999 vp	
Hallintovaliokunnan mietintö HaVM 7/2000 vp	
4) Hallituksen esitys laiksi kiinteistörekisterilain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi	672
Hallituksen esitys HE 159/1999 vp	
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö MmVM 2/2000 vp	

Mietintöjen pöydällepano

- 5) Hallituksen esitys laiksi Euroopan yhteisön maidon ja maitotuotteiden kiintiöjärjestelmän täytäntöönpanosta annetun lain 14 §:n muuttamisesta 672

Hallituksen esitys HE 11/2000 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö MmVM 3/2000 vp

Puhetta johtaa puhemies Uosukainen.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat seuraavat edustajat:

Raimo Vistbacka /ps

Kari Myllyniemi /kesk

Markku Laukkanen /kesk

Nimenhuuto

Nimenhuudossa merkitään täysistunnosta poissa oleviksi seuraavat edustajat:

Janina Andersson /vihr

Jan-Erik Enestam /r

Merikukka Forsius /vihr

Nils-Anders Granvik /r

Ville Itälä /kok

Anneli Jäätteenmäki /kesk

Marja-Leena Kemppainen /skl

Mari Kiviniemi /kesk

Katri Komi /kesk

Jari Koskinen /kok

Kalervo Kummola /kok

Reijo Laitinen /sd

Markku Laukkanen /kesk

Paula Lehtomäki /kesk

Pehr Löf /r

Kari Myllyniemi /kesk

Sirpa Pietikäinen /kok

Susanna Rahkonen /sd

Antti Rantakangas /kesk

Ola Rosendahl /r

Kimmo Sasi /kok

Anni Sinnemäki /vihr

Säde Tahvanainen /sd

Ilkka Taipale /sd

Marja Tiura /kok

Erkki Tuomioja /sd

Marjatta Vehkaoja /sd

Raimo Vistbacka /ps

Eduskuntatyöhön liittyvissä tehtävissä olevat edustajat

Merkitään, että puhemiesneuvosto on käsitellyt seuraavat ilmoitukset poissaolosta täysistunnosta eduskuntatyöhön liittyvän tehtävän vuoksi:

14.3. edustajat

Jan-Erik Enestam /r

Markku Laukkanen /kesk

Kari Myllyniemi /kesk

Kimmo Sasi /kok

Erkki Tuomioja /sd

14.—16.3. edustaja

Marja-Leena Kemppainen /skl

Sairauspoissaolot

Merkitään, että puhemiesneuvosto on käsitellyt seuraavat ilmoitukset poissaolosta täysistunnosta sairauden vuoksi:

14.3. edustaja

Ville Itälä /kok

14.—27.3. edustaja

Merikukka Forsius /vihr

Poissaololuvat

Merkitään, että puhemiesneuvosto on myöntänyt seuraavat luvat poissaoloon täysistunnosta muun syyn vuoksi:

14.3. edustajat

Reijo Laitinen /sd

Pehr Löf /r

Håkan Nordman /r

Sirpa Pietikäinen /kok

Ola Rosendahl /r

Säde Tahvanainen /sd

Marja Tiura /kok

14. ja 15.3. edustajat

Jari Koskinen /kok

Antti Rantakangas /kesk

14.—17.3. edustaja

Ilkka Taipale /sd

14.—21.3. edustaja

Anneli Jäätteenmäki /kesk

U-asiat

Puhemies: Ilmoitetaan, että valtioneuvosto on 9 päivänä maaliskuuta 2000 päivätyllä kirjelmälään toimittanut eduskunnalle perustuslain 96 §:n 2 momentissa tarkoitetut Euroopan unionin asiat n:ot U 7, 8/2000 vp.

Ilmoitetaan edelleen, että puhemies on tänään toimittanut mainitut asiat käsiteltäviksi suureen valiokuntaan, jolle

asian n:o U 7 osalta perustuslakivaliokunnan ja hallintovaliokunnan sekä

asian n:o U 8 osalta valtiovarainvaliokunnan ja sosiaali- ja terveysvaliokunnan on annettava lausunto.

PÄIVÄJÄRJESTYKSEN ASIAT:

1) Valtakunnanoikeuden jäsenten vaali

Vaalit

Puhemies: Päiväjärjestyksen 1) asiana on valtakunnanoikeuden jäsenten vaali. Vaalissa vali-

taan valtakunnanoikeudesta ja ministerivastuuasioiden käsittelystä annetun lain 6 §:n mukaisesti valtakunnanoikeuteen viisi jäsentä ja kullekin heistä henkilökohtainen varajäsen. Nyt valittavien jäsenten ja varajäsenten toimikausi alkaa tästä päivästä ja päättyy 31 päivänä joulukuuta 2003.

Vaalia varten on jätetty vaalisäännön 8 §:n mukaisesti kaksi ehdokaslistaa. Kun ehdokaslistoissa on valtakunnanoikeuden jäseniksi ja varajäseniksi ehdotettu valittaviksi yhtä monta jäsentä ja varajäsentä kuin vaalissa on valittavia, totean vaalisäännön 10 §:n nojalla, että vaali on yksimielinen ja että valituiksi ovat ehdokaslistojen mukaisesti tulleet seuraavat henkilöt.

Sihteeri lukee:

Listalta n:o 1

jäseneksi oikeustieteen kandidaatti Kaarina Suonio

varajäsenenään maaherra Pirjo Ala-Kapee

jäseneksi oikeustieteen tohtori Jukka Kekkonen

varajäsenenään varatuomari Olavi Syrjänen

Listalta n:o 2

jäseneksi varatuomari, kaupunginjohtaja Silja Hiironniemi

varajäsenenään naisoikeuden professori, oikeustieteen tohtori Kevät Nousiainen

jäseneksi varatuomari Seppo Peltari

varajäsenenään hovioikeudenneuvos Päivi Hirvikangas

jäseneksi professori, oikeustieteen tohtori Vesa Majamaa

varajäsenenään varatuomari Tuulikki Petäjäniemi

Puhemies: Eduskunta päättäneen saattaa nyt toimitetun vaalin tuloksen valtioneuvoston ja valtakunnanoikeuden puheenjohtajan tietoon.

Hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

ULKOPUOLELLA PÄIVÄJÄRJESTYKSEN ESITELTÄVÄT ASIAT:

2) Valtioneuvoston selonteko kihlakuntauudistuksen toteutumisesta

Palautekeskustelu

Valtioneuvoston selonteko VNS 1/1999 vp

Hallintovaliokunnan mietintö HaVM 6/2000 vp

Puhemies: Ulkopuolella päiväjärjestyksen esitellään hallintovaliokunnan mietintö n:o 6 valtioneuvoston selonteosta kihlakuntauudistuksen toteutumisesta.

Käsittelyn pohjana on hallintovaliokunnan mietinnössään ehdottama lausunto. Niiden, jotka haluavat tehdä valiokunnan ehdotuksesta poikkeavia ehdotuksia eduskunnan lausunnoksi, on tehtävä ehdotuksensa keskustelun kuluessa.

Keskustelu:

1 Matti Väistö /kesk: Arvoisa puhemies! Valtion paikallishallintoa koskeva uudistus tuli pitkällisten ja monivaiheisten valmistelujen jälkeen voimaan runsas kolme vuotta sitten vuoden 1996 joulukuun alusta. Uudistus perustuu valtion paikallishallinnosta säädettyyn puitelakiin sekä kihlakunnittain tehtäviä hoitavien eri toimialojen, siis poliisin, ulosoton, syyttäjätöiden ja maistraatin, paikallishallintoa koskeviin erillislakeihin.

Uudistus merkitsi siirtymistä perinteisestä nimismiesjärjestelmästä hallintomalliin, jossa poliisi-, syyttäjä- ja ulosottotoimi hoidetaan toiminnallisesti itsenäisesti joko kihlakunnanvirastoissa tai eri tehtäväkokonaisuuksia varten perustetuissa erillisvirastoissa.

Paikallishallintolakeja ja erillislakeja on sovellettava toisiaan täydentävinä. Paikallishallinnon järjestämisen tavoitteet, kihlakuntien aluejako, kihlakunnanvirastojen organisaatiomuodot ja kihlakunnan nimismiehen asema viraston päällikkönä määräytyvät näin ollen paikallishallintolain perusteella. Uudistuksen yksityiskohdista on säädetty toimialakohtaisissa lainsäädännöissä.

Valtion paikallishallinnon järjestämistä koskevan uudistuksen tavoitteet on kirjattu puitelain 2 §:ään. Näitä tavoitteita ovat palvelujen laadun parantaminen, kansalaisten oikeusturvan parantaminen, palvelujen riittävän ja tasapuolisen saa-

tavuuden turvaaminen maan eri osissa sekä edellytysten luominen toimintojen kokoamiselle yhteen, päätösvallan siirtämiselle paikalliselle tasolle ja palvelujen taloudelliselle tuottamiselle.

Sekä poliisi-, ulosotto- että syyttäjätöimi on järjestettävä kihlakunnittain. Kihlakuntien lukumäärä on koko niiden toiminnan ajan ollut 90. Näistä 13:ssa on erillisvirastot ja muissa kihlakunnanvirastot. Kihlakunnanvirastoista 22:ssa toimivat kaikki yksiköt. 3 yksikköä toimii 30:ssä, 2 yksikköä 17:ssä ja 1 yksikkö 18:ssä kihlakunnanvirastossa.

Arvoisa puhemies! Valtion paikallishallinto-uudistuksen yksi keskeinen arviointikohde on palvelujen saatavuus ja laatu. Tässä on lähtökohdana oltava kansalaisten näkökulma. Hallintovaliokunta toteaa selontekoa koskevassa mietinnössään, että tällöin kysymystä on tarkasteltava paitsi kokonaisuutena, myös eri toimialojen osalta. Valiokunta korostaa, että toimialojen on kannettava vastuuta osaltaan myös kokonaisuuden palveluista erityisesti kihlakunnanvirastoissa. Muussa tapauksessa keskeinen osa uudistuksen lakiperusteisista tavoitteista voi jäädä asianmukaisesti huomioon ottamatta.

Tehdyn arviointitutkimuksen mukaan kihlakunnanvirastojen toimialojen palvelujen laatu on uudistuksen seurauksena parantunut tai pysynyt ennallaan. Tähän on vaikuttanut toimialojen eriytyminen ja sen myötä henkilöstön mahdollisuudet erikoistua tiettyihin tehtäviin.

Kansalaisten oikeusturva on myös tärkeä arviointikohde. Uudistuksen yhteydessä oikeusturva on säilynyt ennallaan tai jopa parantunut.

Palvelujen saatavuudessa on selonteon mukaan sen sijaan tapahtunut hieman heikennystä viime vuosina. Uudistuksessa kihlakunnanvirastojen palvelupisteiden määrä lisääntyi ja palveluverkko tiheni. Palveluvalikoiman supistuminen ja aukioloaikojen lyhentäminen on kuitenkin heikentänyt palvelun sisältöä. Jokaisessa kihlakunnassa on kuitenkin poliisin yksikkö. Selonteon mukana palvelujen saatavuudessa myös poliisin osalta on tapahtunut lievää heikentymistä. Poliisin voimavarojen niukkuus on tähän keskeisenä syynä. Varsinaisten poliisipalvelujen turvaaminen onkin poliisipiirien ja yhteistoiminta-alueiden koon kasvaessa kansalaisten keskeinen huolen aihe. Ensisijaisena ratkaisuna hallintovaliokunta näkee henkilöstövajeen poistamisen. Kysymys on lopulta varsin kohtuullisesta resurssiliiksestä.

Poliisitoimen osalta kihlakuntien välillä on toteutettu myös erilaisia yhteistoimintajärjestelyjä. Näistä onnistuneita esimerkkejä ovat muun muassa hälytyskeskusjärjestelyt ja eräät vakavan rikollisuuden tutkintajärjestelyt. Valiokunnan mielestä yhteistoimintajärjestelyissä on osittain menty voimassa oleva lainsäädäntö huomioon ottaen jo liiankin pitkälle. Hallintovaliokunnan mielestä poliisipalvelujen saatavuutta on heikennetty myös kihlakunnissa tehdyillä omilla ratkaisuilla ja palvelupaikan siirroilla keskuspaikkaan. Asiantuntijakuulemisessa tuli esille myös toisenlaisia, poliisipalvelut koko kihlakunnan alueella turvaavia menettelyjä, jotka ovat kaiken lisäksi olleet myös poliisitoimen hallinnon ja toiminnan tehokkuuden kannalta onnistuneita.

Arvoisa puhemies! Syyttäjätöimen ja ulosottotoimen osalta kihlakuntauudistus on antanut mahdollisuudet henkilöstön ammatilliseen erikoistumiseen. Lakivaliokunta, joka antoi hallintovaliokunnalle lausuntonsa, katsoo, että syyttäjälaitoksen ja ulosottolaitoksen kannalta tarkasteltuna palveluiden laatu onkin tärkeämpi kuin niiden läheisyys. Käytännön toimiva yhteistyö edellyttää kuitenkin syyttäjän ja poliisin fyysistä läheisyyttä. Syyttäjäpalvelujen saatavuus liittyy myös asianomistajan puhevallan käyttämiseen rikosprosesseissa. Keskeinen kysymys on syyttäjätöimen asianmukaisista resursseista huolehtiminen.

Onkin ilmeistä, että poliisitoimen ohella myös syyttäjätöimessä on voimavarojen niukkuuden vuoksi jouduttu jo sellaisiin yhteistoimintajärjestelyihin, joita voidaan pitää paikallishallintolain hengen vastaisina, mutta välttämättöminä käytännön työjärjestelyjen hoitamiseksi. Hallintovaliokunta kiinnittääkin vakavaa huomiota syyttäjätöimen tehtävien hoitoon, jos kohta vuonna 1998 tehdyistä yhteistoimintajärjestelyistä saadut kokemukset ovat vielä niukat.

Ulosoton osalta ei hallintovaliokunnan mielestä voida mennä voimassa olevan lainsäädännön nojalla syyttäjätöimen yhteistoimintajärjestelyjä vastaavaan ratkaisuun. Tähän vaikuttavat ulosottotoimen palvelutarpeet ja se seikka, että kihlakuntauudistuksessa on turvattava paikallishallintopalvelujen kokonaisuus. Ulosottotoimessa yhteistoiminnan laajentamisesta tuleekin pidättäytyä kokonaan. Suuret yksiköt eivät välttämättä ole myöskään tehokkaampia kuin pienet.

Kihlakuntauudistuksessa maistraatin palveluverkko tiheni. Maistraatit ovat tehtävien kehityk-

sen myötä saamassa entistä enemmän yleishallintoviranomaisen roolin. Vastaisuudessa maistraatit ovat ilmeisesti nykyistä enemmän kihlakuntajärjestelmän yhteispalvelun kehittämisessä keskeisellä sijalla. Hallintopalvelujen saatavuuden turvaamiseksi koko maassa onkin valiokunnan mielestä otettava hallinnon eri toimialojen palveluverkon ylläpitäminen ja luominen kehittämisen kohteeksi.

Arvoisa puhemies! Selonteon mukaan kihlakuntajaon kehittämisen tavoitteena ovat toimintakykyiset kihlakunnat, jotka pystyvät itsenäisesti vastaamaan keskeisistä palveluistaan. Näinhän ei tällä hetkellä kaikilta osin ole. Selonteossa katsotaan, että tämä merkitsee kihlakuntien määrän vähentämistarvetta. Selonteossa todetaan edelleen, että yhden osaston kihlakunnanvirastot eivät käytännössä täytä kihlakunnanviraston keskeisiä kriteerejä.

Hallintovaliokunta toteaa osaltaan, että lain nojalla jokaisessa kihlakunnassa on oltava poliisipäällikkö, joka johtaa paikallista poliisilaitosta. Kihlakunta on siten poliisipiiriin peruste, eikä poliisitoimen täydellinen yhteistoiminta ole mahdollista. Samalla valiokunta joutuu toteamaan, että kihlakuntauudistuksen käytännön toimeenpano on osittain poikennut siitä, mitä uudistusta koskevaa lainsäädäntöä säädettäessä tarkoitettiin. Kihlakuntauudistuksen toimeenpanossa keskeisenä ongelmana on ollut, että poliisi-, ulosotto- ja syyttäjätöimen yhteistoimintajärjestelyitä on toteutettu toisistaan riippumatta ja tarkastelematta toimenpiteiden vaikutusta kunkin yksittäisen kihlakunnan osalta lain edellyttämällä tavalla. Vastaisuudessa onkin lisättävä olennaisesti keskushallinnon tason yhteistyötä, kun arvioidaan eri toimialojen tehtävien hoitamista kihlakuntajärjestelmässä.

Hallintovaliokunta korostaa, että alueelliset näkökohdat, paikalliset olosuhteet ja kansalaisten palvelujen turvaaminen on otettava vakavasti huomioon. Valiokunnan mielestä vasta viimeisenä vaiheena voi tulla kysymykseen kihlakuntajaon muuttaminen. Myös laissa sallittua nimismiesjärjestelmää on voitava hallintovaliokunnan mielestä käyttää kihlakunnan lakkauttamisen sijasta.

Arvoisa puhemies! Yhteenvedona uudistuksesta, sen toteutuksesta ja kihlakuntahallinnon kehittämislinjauksista valiokunta toteaa, että esitetystä kritiikistä ja kehittämistarpeista huolimatta kihlakuntauudistus on osoittautunut toimivak-

si. Uudistuksen toimeenpanoon liittyvät hallinnolliset ratkaisut vaihtelevat maan eri osissa, mutta kaikkienensa uudistuksella on onnistuttu sen lyhyestä voimassaoloajasta huolimatta kohtuullisesti saavuttamaan puitelain mukaiset valtion paikallishallinnon kehittämisen tavoitteet.

Hallintovaliokunta on liittänyt mietintöönsä perustelulausuman ja korostaa tässä yhteydessä, että kihlakunnille ja hallinnolle tulisi turvata työrauha ja keskushallinnon lääninhallitusten ja paikallishallinnon eri toimijoiden tulisi ryhtyä sellaisiin kehittämistoimiin, joilla kihlakuntajärjestelmän ongelmat ja kehittämistä odottavat ratkaisut saadaan järjestettyä.

² **Ulla Juurola /sd:** Arvoisa puhemies! Kihlakuntauudistus astui voimaan joulukuun alussa 1996. Uudistuksella toteutettiin merkittävä valtion paikallishallinnon uudistus. Uudistuksen toteutumista ja onnistumista on syytä seurata tarkkaan. Eduskunta edellyttikin hallituksen antavan sille vuoden 1999 loppuun mennessä selonteon uudistuksen toteuttamisesta. Eduskunta sai valtioneuvoston selonteon viime vuoden toukuussa. Tämän jälkeen asia on ollut käsiteltävänä hallintovaliokunnassa. Lakivaliokunta on antanut asiasta lausunnon hallintovaliokunnalle.

Kihlakuntauudistuksessa yhdistettiin useita erilaisia hallintokulttuureita ja toimintatapoja. Myös itse uudistus jätti varsin paljon tilaa erilaisien käytäntöjen muotoutumiselle. Tästäkin syystä uudistukseen on perusteltua kiinnittää huomiota.

Selontekohetkellä kihlakuntauudistuksesta oli kertynyt kokemuksia vain reilun parin vuoden ajalta. Laajan ja merkitykseltään huomattavan uudistuksen arvioimiseksi näin lyhyt seuranta-aika ei ole riittävä. Tähän liittyen valiokunta ehdottaakin lausumaehdotuksessaan, että eduskunta edellyttäisi hallituksen antavan eduskunnalle uuden selonteon vuoden 2005 loppuun mennessä kihlakuntauudistuksen edistymisestä.

Arvoisa puhemies! Sosialidemokraatit korostavat sitä, että kihlakuntauudistusta on arvioitava kansalaisten näkökulmasta. Uudistuksen keskeiset tavoitteethan olivat palvelujen laadun ja saatavuuden parantaminen sekä kansalaisten oikeusturvan parantaminen. Tällöin arvioinnin lähtökohta ei voi olla pelkästään hallinnon sisäinen tai virkamiesten näkökulma.

Uudistus kokosi yhteen keskenään varsin erilaisia valtion paikallishallinnon organisaatioita.

Esimerkiksi poliisi- ja syyttäjäpalvelujen tuottaminen eroaa varsin merkittävällä tavalla perinteisestä hallintopalvelujen tuottamisesta. Uudistusta onkin tarkasteltava sekä kokonaisuutena että myös eri toimialojen osalta.

Yleisellä tasolla toteutettua kihlakuntauudistusta voidaan pitää onnistuneena. Erityisesti palvelujen laadun ja oikeusturvan osalta uudistus vaikuttaa onnistuneelta. Kansalaisten oikeusturvan osalta voidaan puhua jopa hienoisesta parnemisestakin, vaikka seuranta-aika on ollut varsin lyhyt.

Uudistuksen ongelmakohdaksi näyttääkin kilpistyvän kysymys palvelujen saatavuudesta. Tähän myös valiokunta kiinnittää mietinnössään huomiota.

Arvoisa puhemies! Valtioneuvoston selonteossakin kiinnitetään huomiota poliisipalvelujen saatavuuden heikentymiseen. Pääasiassa kysymys on kuitenkin poliisin resurssivajeesta. Sosialidemokraatit korostavat sitä, että poliisin resurssitilanteeseen on löydettävä nykyistä kestävämpi ratkaisu. Vasta tämän jälkeen voidaan kihlakuntauudistuksen vaikutusta poliisipalvelujen osalta toden teolla arvioida.

Poliisin toiminnassa on kyse kansalaisten perusturvaan kuuluvista palveluista. Poliisin toiminnan osalta ei ole kysymys pelkästään palvelujen saatavuudesta vaan myös ihmisten luottamuksesta näiden palvelujen saatavuuteen. Toisaalta poliisin toiminnasta löytyy myös hyviä esimerkkejä siitä, miten yhteistoimintajärjestelyillä on poliisin toimintaa ja poliisipalvelujen saatavuutta voitu merkittävästikin parantaa.

Kihlakuntauudistus ja vuonna 1997 voimaan astunut valtakunnansyyttäjänviraston perustaminen ovat merkittävästi vaikuttaneet syyttäjälaitoksemme toimintaan ja organisaatioon. Itsenäisen ja esitutkintaviranomaisesta erillisen syyttäjäorganisaation luomisella on ollut merkittävä vaikutus kansalaisten oikeusturvaan. Vastaavasti uudistus on lisännyt luottamusta syyttäjien toimintaan. Nopealla, tehokkaalla ja asiantuntevalla syyttäjälaitoksella on myös rikosoikeusjärjestelmämme ja rikosvastuun toteutumisen kannalta keskeinen rooli.

Ratkaisevaa onnistuneen syyttäjätöimen kannalta on, kuten lakivaliokuntakin on lausunnoissaan todennut, toiminnan laatu. Nykyisin syyttäjillä on kuitenkin entistä enemmän tehtäviä, joiden hoitaminen vaatii läheistäkin asiakaskontaktia. Jatkossakin syyttäjälaitoksen toimintaa on

paikallaan kehittää tähän suuntaan. Esimerkiksi syyttämättä jättämisen yhteydessä syyttäjälle annettua mahdollisuutta suullisen huomautuksen antamiseen voitaisiin varsinkin nuorten kohdalla käyttää nykyistä useammin. Syyttäjän toiminta on usein myös keskeisessä asemassa asianomistajan puhevallan käyttämiseen liittyen.

Kihlakuntia on koko tämän uudistuksen ollessa voimassa ollut 90. Näistä 13:ssa on kihlakuntien erillisvirastot ja muissa kihlakunnanvirastot. Kuten täällä jo valiokunnan puheenjohtaja totesi, kihlakunnanvirastoista 22:ssa toimivat kaikki yksiköt, 3 yksikön kihlakunnanvirastoja on 30, 2 yksikön 17 ja 1 yksikön kihlakunnanvirastoja on 8. Viimeksi mainituissa 8 kihlakunnanvirastossa toimii siis vain poliisin yksikkö.

Kihlakuntajaon ja sen kehittämisen lähtökohdan tulee olla toimintakykyiset kihlakunnat, jotka pystyvät itsenäisesti vastaamaan keskeisistä palveluistaan. Nykyisen kihlakuntajaon puitteissa tähän ei ole aina päästy. Näiltä osin onkin siis turvauduttu yhteistoimintajärjestelyihin.

Yhteistoimintajärjestelyjen osalta erääksi keskeiseksi ongelmaksi näyttää muodostuneen se, että eri toimintojen yhteistoimintajärjestelyitä on toteutettu tarpeettoman erillään toisistaan. Tältä osin onkin syytä jatkossa kiinnittää aikaisempaa enemmän huomiota nimenomaan keskushallintotason yhteistyöhön.

Kihlakuntauudistuksen toimivuuteen voidaan vaikuttaa myös yhteisellä henkilöstöllä. Suositeltavaa olisikin, että kihlakunnat nykyistä laajemmin käyttäisivät yhteistä henkilöstöä hallinnon tukitehtävien hoitamisessa. Vastaavasti myös kihlakuntien johtamismenetelmissä ja omaksutuissa tavoissa on edelleen kehittämisen varaa. On syytä kuitenkin huomata, että tähän on vaikuttanut myös seuranta-aikana toteutettu lääninhallinnon varsin merkittävä uudistus. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan tilanne onkin jo kohentunut muutaman vuoden takaisesta.

Arvoisa puhemies! Jatkossa itse kihlakuntajakoakin on syytä tarkastella. Kihlakuntajako on muodostettava sellaiseksi, että se myös käytännössä voi täyttää sille asetetut tavoitteet. Valtion paikallishallinnon järkevän kehittämisen mahdollistamiseksi ei ole syytä lukkiutua nykyiseen kihlakuntajakoon. Kuten hallintovaliokuntakin toteaa, poikkeustapauksissa ja erityisen painavista syistä voidaan sellaista kihlakuntajakoa, jossa kihlakunnassa hoidetaan vain poliisitoimi muiden tehtävien perustuessa yhteistoimintaan, pi-

tää hyväksyttävänä. Tällaiset erityisen painavat syyt voivat liittyä alueellisiin näkökohtiin, paikallisiin olosuhteisiin ja kansalaisten palvelujen turvaamiseen.

Kihlakuntauudistuksen yhteydessä on nousut esiin myös nimismiesjärjestelmän käytön laajentaminen nykyisestä yhtenä vaihtoehtona. Luonteeltaan nimismiesjärjestelmä on kuitenkin poikkeuksellinen, Pohjois-Suomen oloihin hyvin sopiva erikoisjärjestely. Sosialidemokraattisen eduskuntaryhmän mielestä onkin vaikea nähdä kestäviä perusteluja järjestelmän merkittävämmälle laajentamiselle.

Kihlakuntauudistus oli laaja-alainen, pitkään valmisteltu ja monien kompromissien kautta syntynyt uudistus. Jo tässä vaiheessa voidaan kuitenkin tyytyväisyydellä todeta, että uudistus on onnistunut. Kun kuitenkin on kysymys kansalaisen kannalta keskeisestä valtion paikallishallinnon uudistuksesta, on sen edistymistä jatkossakin seurattava tarkoin.

Sosialidemokraattien mielestä kihlakuntien toimintaa on edelleen kehitettävä kansalaislähtökohdasta käsin. Tavoitteena tulee olla tehokkaasti tuotetut, kaikkien ulottuvilla olevat, entistä laadukkaammat palvelut.

³ **Aulis Ranta-Muotio /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Kolmen vaalikauden ajan valmisteltu valtion paikallishallintoa koskeva kihlakuntauudistus tuli voimaan runsas kolme vuotta sitten, kuten täällä jo molemmissa edellisissä puheenvuoroissa on todettu. Selontekohetkellä kokemuksia uudistuksesta oli vasta kahden vuoden ajalta. Uudistus on ollut koko pitkän valmisteluajan varsin ristiriitainen hanke, ja lopputulos oli useampikertainen kompromissi. Perusrunko syntyi, kun 222 nimismiespiiriä karsittiin 90 kihlakunnaksi. Kansalaisten oikeusturvan näkökulmasta Euroopan neuvostonkin edellyttämänä poliisi- ja syyttäjätöimen erottaminen toisistaan oli välttämätöntä.

Kihlakuntauudistus on ollut henkilövaikutuksiltaan yksi suurimmista hallinnossa tehdyistä muutoksista. Se koski laajaa virkamiesjoukkoa, yhteensä yli 11 500:aa henkilöä. Sen vuoksi ei ole yllättävää, ettei uudistuksen läpivienti ole kaikin osin ollut ongelmatonta.

Uudelleenjärjestely koski poliisitoimen, syyttäjätöimen, ulosottotoimen ja yleishallinnon tehtäviä. Myöhemmin piti ottaa myös mukaan muita tehtäviä. Tästä asiantuntijat ovat muistuttaneet

selonteon käsittelyn yhteydessä. Valtion paikallishallinnolle jätettiin varaus vielä senhetkistä laajempaan yhteispalvelujärjestelyyn. Sekä puitelain perusteluissa että eduskunnan aiemmin hyväksymässä lausumassa on ollut keskeisenä tavoitteena kansalaisten palveluiden riittävä ja tasapuolinen saatavuus maan eri osissa. Tämä on keskustan eduskuntaryhmänkin tärkeimpänä pitämä tavoite.

Hallituksen selonteon keskeisin sanoma on se, että kihlakuntauudistuksen voidaan jo näin lyhyen tarkasteluajan perusteella todeta onnistuneen varsin hyvin. Varsinkin syyttäjätöimen palveluiden laatu ja kansalaisten oikeusturva on selonteon mukaan uudistuksen seurauksena parantunut. Selonteossa todetaan myös, että palveluiden saatavuuttakin on kyetty osin jopa parantamaan. Toki myönnetään se, että haja-asutusalueilla palveluja on supistettu ja kansalaiset ovat kokeneet poliisipalveluiden heikentyneen. Sen sanotaan johtuneen poliisin resurssipulasta ja piirikoon ja yhteistoiminta-alueiden koon kasvusta eikä niinkään kihlakuntauudistuksesta.

Mietinnön mukaan kihlakuntien merkitys valtion paikallisena perusaluejakona korostuu. Onkin merkittävää, että alueministeri Korhonen on esittänyt kihlakuntien karsimista. Myös hallituksen selonteossa lähdetään siitä, että kihlakuntien määrää vähennetään nykyisestä. Eräiden virkamiesten toimesta on jopa piirrelty malleja maakunnittaisesta kihlakuntajaosta. Tällöin on täysin unohtunut se, että kyseessä ovat valtion paikallishallinnon yksiköt.

Arvoisa puhemies! Keskustan eduskuntaryhmä ei hyväksy kihlakuntien määrän vähentämistä. Palvelut on turvattava edes nykyisellä etäisyydellä kansalaisista. Valiokunnassa ovat asiantuntijat laajasti korostaneet, että jaotuksen muuttamiseen ei ole edellytyksiä, sillä nykyiset virastot ovat toimineet vasta runsaat kolme vuotta. Myös selonteon pohjana ollut Tampereen yliopiston seurantatutkimus osoitti, että paikallishallinnon palveluita ei voida siirtää kauemmaksi asukkaista. Mikäli jokin kihlakunta nyt lakkautetaan, sitä tuskin koskaan muodostetaan uudestaan, vaikka päätös osoittautuisi myöhemmin vääräksi.

Valiokunta korostaakin, että kihlakunnan yhdistäminen toisen kihlakunnan kanssa on vasta viimeinen vaihtoehto. Pääosin kihlakunnat ovat osoittautuneet varsin hyvin toimiviksi nykyisellä jaolla.

Uudistuksen toimeenpanon loppuun saattamiselle on nyt annettava aikaa ja kihlakunnille työrauha. On valitettavaa, että koko ajan on ollut epätietoisuutta kihlakuntien määrästä. Paikallishallinnon puitelain hengen mukaan paikallishallinnon palveluyksiköjä tulisi pikemminkin muilla valtion hallintotoimilla vahvistaa. Keskusta pitää hallintovaliokunnan yksimielisiä kannanottoja tältä osin hyvinä ja selkeyttävinä.

Toisin kuin selonteko mietintö pitää hyväksyttävänä myös sellaista palvelujen tuotantotapaa, jossa kihlakunnassa hoidetaan vain poliisitoimi muiden tehtävien perustuessa tasoltaan hyväksyttävään yhteistoimintaan. Nimismiesjärjestelmää on voitava käyttää Lapin lisäksi esimerkiksi Itä-Suomen harvaanasutuilla alueilla kihlakunnan lakkauttamisen sijasta.

Ministeri Korhonen korosti viimeksi eilen Vaasassa lehtitietojen mukaan seutukunnallisen yhteistyön kehittämisen tarpeellisuutta. Tämä edellyttää, että ainakin tällaisella kuntien yhteistoiminta-alueella on kihlakunnan palvelut. Tampereen yliopiston seurantatutkimuksen mukaan valtion paikallispalvelut ovat merkittävä menestystekijä avoimelle taloudelle. Tämä korostuu koko Suomen kehittyessä tietoyhteiskunnaksi.

Valiokunta on kiinnittänyt huomiota puitelain tavoitteiden ja uudistuksen käytännön toteutuksen välisiin ristiriitaisuuksiin. Poliisi-, ulosotto- ja syyttäjätöimen yhteistoimintajärjestelyitä on toteutettu toisistaan riippumatta ja tarkastelematta toimenpiteiden vaikutusta kunkin yksittäisen kihlakunnan osalta puitelain perustavoitteiden valossa. Tämänkin hallinnonalan osalta tapahtuu sama niin sanottu lumipalloteoria, mikä on parhaillaan heikentämässä juuri samoilla alueilla muutakin yhteiskunnan palveluverkkoa. Valiokunta korostaa: "Paikallishallinnon kannalta on vaarallista, jos kihlakuntien erilaiset palvelut siirretään yksi kerrallaan pois."

Arvoisa puhemies! Selonteosta saa sen käsityksen, että kahdeksan yhden yksikön kihlakuntaa oltaisiin lakkauttamassa. Katsotaanpa esimerkiksi vaikka Alavuden kuuden kunnan kihlakuntaa. Siellä on virallisesti vain poliisiyksikkö ja poliisipäällikkö. Kuitenkin tosiasiaa Lapuan kihlakunnasta sinne on sijoitettu syyttäjä, koska näin laaja, 30 000 asukkaan kihlakunta käräjäoikeuksineen ei tule toimeen ilman syyttäjää. Toiminnan parantamiseksi kihlakuntaan tulisi perustaa syyttäjäyksikkö. On nurinkurista, että organisoinnin yhteydessä tehtyä virhettä käytetään pe-

rusteena kihlakunnan lakkauttamiselle. Lapualle tai Seinäjoelle kauimmaisista kunnista on jo varsin pitkä matka. Lopputuloks on julkisten palveluiden supistamisen noidankehä, jossa lakkauttamisia perustellaan toisilla lakkauttamisilla.

Keskustan mielestä asukkaita edustavien kuntien mielipidettä tulisi kuulla tehtäessä kihlakuntien välisiä yhteistoimintajärjestelyjä. Sekä aluekehityslaki että puitelaki velvoittavat kuntien kuulemisen ennen kuin tehdään esityksiä virastojen lakkauttamisesta alueella.

Kihlakunnanvirastojen yhteinen määräraha on ollut riittämätön määritelyihin yhteisillä määrärahoilla katettaviin toimintoihin nähden. Virastoissa on runsaasti muun muassa toimitilojen uudistamistarvetta. Kihlakunnanvirastojen tietotekniikka- ja tietoliikennehankkeet ovat kärsineet määrärahojen vähyydestä. Uuden tekniikan hyödyntämiseen tarvitaan enemmän kansalaislähtöistä näkökulmaa. Lisäksi se antaisi hyvät mahdollisuudet tiettyjen palveluiden hajasijoittamiseen myös putkessa alaspäin kihlakuntiin sen sijaan, että niitä keskitettäisiin maakunnittain tai suurlääneittäin.

Keskustan eduskuntaryhmä pitää hyvänä valiokunnan esitystä yhteisen määrärahan käytön laajentamisesta myös henkilökunnan työkykyä ylläpitävään toimintaan.

Miten sitten kihlakuntien palveluita tulee kokonaisuutena kehittää? Keskitetäänkö palveluita sektoreittain yhä kauemmas kansalaisista vai kehitetäänkö valtion paikallispalveluita asukkaiden näkökulmasta yhteistoimintaa lisäten? Keskusta esittää, että ministeri Korhosenkin lähete-keskustelussa mainitsema ajatus tehtäväkentän mahdollisesta laajentamisesta otetaan huomioon.

Seutukunnan tai kihlakunnan kaltaisella toiminnallisella alueella tulee olla toimivat valtion peruspalvelut, jotka ovat kansalaisille ja myös esimerkiksi pienyrityksille tärkeitä. Muutamissa kihlakunnanvirastoissa voisi hyvin kokeilla muiden palveluiden yhdistämistä. Joillakin alueilla palveluita voisi parantaa yhteistyö veroviranomaisten, työvoimatoimiston, Tiehallinnon tai Maanmittauslaitoksen kanssa. Lisäksi olisi mahdollista selvittää kihlakunnanviraston ja Kelan yhteistoimintaa mutta niin, että nyt hyvin toimivat Kelan palvelut eivät vaarannu.

Mietintö korostaa sitä, että kihlakuntien on turvattava riittävät valtion paikallispalvelut. Samalla kun palveluita kootaan kihlakuntatasolla, on turvattava riittävät palvelutoimistot myös

kunnissa. Tietyn kokoisiin kuntiin tulisi säädöksiin taata valtion paikallispalveluja tarjoavat toimistot.

Samaan aikaan kun paikallis- ja aluetasolta valtio on karsinut palveluita ja työntekijöitä pois, keskushallintoa on koko ajan paisutettu. Kansalaisten on vaikea ymmärtää tällaista, eikä eduskunnan pitäisi mielestäni sitä hyväksyä. Voisi olla myös valtiolle edullista, että palveluja kootaisiin kohtuullisen lähelle ihmisiä eikä putkihallinnossa suurlääneittäin tai Helsinkiin yhä kauemmaksi. Jokaisella valtionhallinnon alalla on nyt pysähdyttävä arvioimaan, miten keskittämiskehitys käännettäisiin, ja mietittävä palveluiden kehittämistä paikallistasolla. Kihlakunnan palveluita on katsottava yhteistoiminnassa asukkaita edustavien kuntien kanssa.

Arvoisa puhemies! Keskustan eduskuntaryhmä pitää kihlakuntauudistusta edellä esitetyt näkökohdat huomioon ottaen kohtalaisen onnistuneena. Seuranta-aika on varsin lyhyt ja uudistus hakee vielä muotoaan. On selvää, että johtamisen silti kokonaisuuden kannalta pieniin ongelmiin on löydettävissä ratkaisut. Poliisin samankainen resurssipula on johtanut paikoin toimenpiteisiin, jotka ovat koko uudistuksen perustana olevan puitelain tavoitteiden vastaisia. Kansalaiset ovat juuri tästä syystä kokeneet uudistuksen heikentäneen poliisipalveluita.

Hyväksyessään mietinnön eduskunta ei valtuuta hallitusta lakkauttamaan kihlakuntia vaan päinvastoin kehittämään eri valtion paikallishallinnon palveluiden yhteistoimintaa. Keskustan eduskuntaryhmä yhtyy hallintovaliokunnan lausumaehdotukseen, jonka mukaan hallituksen on annettava eduskunnalle selonteko vuoden 2005 loppuun mennessä kihlakuntauudistuksen toimeenpanon edistymisestä.

⁴ **Pekka Ravi /kok:** Arvoisa rouva puhemies! Hallintoon ja sen järjestämiseen liittyvät uudistukset koetaan usein etäisiksi eikä juuri lainkaan yleistä mielenkiintoa herättäviksi. Kyseiset uudistukset noteerataan lähinnä hallinnon ja sen toimijoiden, ei niinkään kansalaisten, keskuudessa. Kuitenkin väitän kihlakuntauudistuksen olevan tässä suhteessa ainakin jossakin määrin poikkeuksellinen, sillä koskettavathan sen mukanaan tuomat muutokset ja järjestelyt monen kansalaisen oikeusturvaa ja asiointimahdollisuuksia.

Käytännössä kihlakuntauudistus astui voimaan joulukuun alusta vuonna 1996. Varsin pit-

kän ja perusteellisen valmistelun tuloksena se toteutettiin puitelailla ja usealla toimialakohtaisella lailla sekä alemman asteisilla säädöksillä. Kihlakuntauudistuksen puitelakina on laki valtion paikallishallinnon kehittämisen perusteista. Tuon puitelain 2 § luetteloi kiteytetysti valtion paikallishallinnon ja näin ollen myös kihlakuntauudistuksen päämäärät. "Tavoitteena on parantaa palvelujen laatua ja kansalaisten oikeusturvaa, turvata palvelujen riittävä ja tasapuolinen saatavuus maan eri osissa sekä luoda edellytykset toimintojen kokoamiselle yhteen, päätösvalan siirtämiselle paikallistasolle ja palvelujen taloudelliselle tuottamiselle."

Yksi puitelain kaikkein tärkeimmistä tavoitteista on kansalaisten oikeusturvan parantaminen. Oikeusturva on keskeinen perusoikeus, joka on myös perustuslain tasolla määritelty muun muassa seuraavasti: "Jokaisella on oikeus saada asiansa käsiteltyksi asianmukaisesti ja ilman aiheutonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa - -". Tämä oikeudellinen turvallisuus on yksi modernin oikeusvaltion tunnuspiirteistä. Edelleen perustuslain mukaan hyvän hallinnon takeet on turvattava lailla. Tämän periaatteen kirjaaminen perusoikeustasolle on kansalaisten kannalta ollut ja on jatkossakin merkittävä.

Käytännössä koko kihlakuntauudistuksen keskeiseksi ratkaisuksi muodostui se, että valtion paikallishallinnon erillistoiminnot järjestettiin yhtenäisen aluejaon pohjalta. Tämä merkitsi maan jakamista 90 kihlakuntaan, joissa hoidetaan poliisi-, syyttäjä-, ulosotto- ja rekisteritoimen paikallishallinto. 13 kihlakuntaan perustettiin erilliset virastot ja muihin yhtenäisvirastot. Erillisvirastokihlakunnissa poliisilaitos, syyttäjänvirasto, ulosottovirasto ja maistraatti toimivat omina itsenäisinä virastoinaan, kun taas yhtenäisvirastokihlakunnissa eri toimialat toimivat omina osastoinaan.

Kihlakuntauudistuksen käsittelyn yhteydessä eduskunta edellytti hallituksen huolehtivan uudistuksen toteuttamisen seurannasta ja antavan eduskunnalle vuoden 99 loppuun mennessä selonteon sen toteutumisesta. Tälle seurannalle asetettiin varsin täsmällisiä ja yksityiskohtaisiaakin reunaehtoja. Uudistuksen seuranta suoritti sisäasiainministeriön yhteydessä varsin edustava työryhmä, joka työnsä tueksi antoi Tampereen yliopiston hallintotieteen laitoksen tehtäväksi arviointitutkimuksen suorittamisen. Arvi-

ointitutkimus, virkatyönä tehty seuranta ja eräät erillisselvitykset muodostavat perustan nyt eduskunnan käsittelyssä olevalle valtioneuvoston selonteolle. Hallintovaliokunta on huolellisesti perehtynyt selontekoon ja käynyt läpi kattavan ja monipuolisen asiantuntijakuulemisen. Työn tulokset ovat nähtävissä laajassa ja perusteellisessa mietinnössä, josta valiokunta on täysin yksimielinen.

Arvoisa puhemies! Yksi paikallishallinnon keskeisistä elementeistä on läheisyysperiaatteen toteuttaminen. Tämä tarkoittaa hallinnon ja päätöksenteon tosiasiallista läheisyyttä suhteessa kansalaisiin. Tässä katsannossa korostuu paikallishallinnon vastuu palveluiden järjestämisessä, tuottamisessa ja saatavuuden varmistamisessa. Nämä ovat myös kriteereitä, joihin paitsi kihlakuntauudistus myös valtioneuvoston selonteko ja hallintovaliokunnan mietintö pureutuvat. Tämä on oikea lähtökohta. On todellakin tärkeää ja välttämätöntä tarkastella hallintoa ja sen toimivuutta ensisijaisesti kansalaisten näkökulmasta unohtamatta tietenkään hyvälle hallinnolle asetettuja tehokkuus- ja taloudellisuuskriteerejä.

Kokoomus korostaa yleisen läheisyysperiaatteen lisäksi kihlakuntauudistuksessa eri toimialojen palvelujen saatavuutta ja laatua. Tämän päämäärän saavuttaminen on kuitenkin riippuvainen useasta toisiinsa vaikuttavasta tekijästä: hallinnollisesta yhteistyöstä, palveluperiaatteen toteuttamisesta, organisaatioista ja toimijoista sekä tietenkin resursseista.

Yleisesti ottaen hallintouudistusten onnistumisen arviointi on osoittautunut vaikeaksi. Tämä pitää paikkansa myös kihlakuntauudistuksen suhteen. Onnistumisen arviointia vaikeuttavatkin muun muassa monet uudistuksesta sinänsä riippumattomat seikat kuten maan alueellinen erilaisuus ja kulloinkin käytettävissä olevat taloudelliset resurssit. Hallintoa ja sen toimivuuden tarkastelua ei voida suorittaa ottamatta huomioon käytettävissä olevia voimavaroja.

Seurantatutkimuksen perusteella kansalaiset näyttävät arvioivan kihlakuntauudistuksen onnistumista pitäen mittapuuna lähinnä poliisin kykyä tuottaa perusturvallisuuteen liittyviä palveluita. Erityistä huolta, ja aivan perusteltua, on kannettu poliisin näkyvyydestä niin asutuskeskuksissa kuin haja-asutusalueillakin. Valtioneuvosto ja eduskunta ovatkin ansiokkaasti ponnistelleet poliisitoimen määrärahojen turvaamiseksi, mutta jatkossakin on taattava poliisille asian-

mukaiset toimintaresurssit ja myös riittävät toimivaltuudet.

Kokonaisuutena myönteisesti onnistuneen kihlakuntauudistuksen yksi konkreettisimmista tuloksista on ollut korkeatasoisen ammatillisen erikoistumisen vahvistuminen, joka on selvimminkin näkynyt syyttäjä- ja ulosottotoimissa. Tällä kehityksellä on saavutettu merkittävää palvelujen laadun parantumista samoin kuin toiminnan tehostamista.

Arvoisa puhemies! Kihlakuntien toiminta nautuu lähtökohtaisesti niiden itsenäisyyteen ja toimintakykyisyyteen. Kuitenkin käytännössä on toteutettu toimialoittain eriasteisia yhteistoimintajärjestelyjä kihlakuntien välillä välttämättömien palvelujen turvaamiseksi. Kansalaisten näkökulmasta tarkastellen eri toimialojen palveluihin kohdistuvat odotukset ja tarpeet ovat erilaisia.

Polisiin tarjoamien perusturvallisuuden takaamiseen kohdistuvien palvelujen saatavuus koetaan kansalaisten keskuudessa perusoikeudeksi. Siitä ei kerta kaikkiaan haluta tinkiä. Hallintovaliokunnan mietintöön sisältyvä kannanotto siitä, että hyväksytään sellainen pääsäännöstä poikkeava palvelujen tuotantotapa, jossa kihlakunnassa hoidetaan vain poliisitoimi muiden tehtävien perusteella tasoltaan hyväksyttävään yhteistoimintaan, on tätä taustaa vasten ymmärrettävä ja kannatettava. Kihlakuntauudistuksen eräänä ansiona onkin nähtävä sen tarjoama joustavuus, joka mahdollistaa alueellisesti ja paikallisesti taroituksenmukaiset palvelujen tuotantotavat ja jopa poikkeukset, kuten nimismiesjärjestelmän käyttämisen eräillä Lapin läänin harvaanasutuilla alueilla ja Oulun läänin puolella Kuhmossa.

Kihlakuntien virastotyyppien suhteen päädyttiin osin historiallisistakin syistä kahteen eri malliin. On ilmeistä, että erillisvirastomallin vahvuudet voidaan parhaiten hyödyntää asukaspuhjaltaan vahvoissa ja aluerakenteeltaan tiiviissä kaupungeissa. Muualla yhtenäisvirastojärjestelmän kehittäminen näyttää perustellulta ratkaisulta.

On syytä korostaa, että kihlakunnanvirasto muodostaa nykyisin valtion paikallishallinnon keskeisen yhteistyörakenteen. Uudistuksessa tapahtunut hallinnollinen eriyttäminen on jossakin määrin aiheuttanut pulmia käytännön yhteistyössä. Erityisesti yhtenäisvirastomallissa on esiintynyt erilaisia johtamiseen, ohjaukseen, resurssien käyttöön ja poikkihallinnolliseen yhteistyöhön liittyviä ongelmia. Erityisesti tässä suhteessa

ovat esille nousseet yhteiseen henkilöstöön ja yhteiseen määrärahaan liittyvät kysymykset.

Näiden ongelmien ratkaisemiseksi tarvitaan jatkossa entistä tiiviimpää eri hallinnon alojen ja tasojen yhteistyötä. Tällöin on erityistä huomiota kiinnitettävä koulutukseen, johtoryhmyöskentelyn tehostamiseen, yhteisen määrärahan riittävyteen ja käyttöön sekä toimivien sopimusjärjestelyjen aikaansaamiseen. Näin toimimalla varmistetaan parhaiten valtion paikallisten palvelujen tarjonta ja mahdollistetaan kansalaisille tärkeä joustava asiointi.

Maan hallitus on ohjelmassaan julistanut kehittävänsä hajautettua ja joustavaa palveluhallintoa. Tätä valmistelemaan on sisäasiainministeriössä asetettu heinäkuussa 1999 Hajautettu ja joustava palveluhallinto -hanke, jonka tavoitteena on parantaa hallinnon palvelujen saatavuutta ja laatua, lisätä hallinnon läheisyyttä ja joustavuutta, keventää keskushallintoa sekä tukea maan alueellisesti tasapainoista kehitystä. Tässä yhteydessä on tarkoitus selvittää myös päätösvalan siirtämistä keskushallinnosta aluehallintoon ja edelleen aluehallinnosta paikallishallintoon. Tämän hankkeen tulokset on syytä tarkoin ottaa huomioon kihlakuntauudistuksen jatkoa suunniteltaessa ja toteutettaessa.

Kihlakuntauudistuksen hallinnollisena lähtökohtana oli parantaa ja vahvistaa valtion paikallishallinnon toimintaedellytyksiä. Tulevaisuudessa tätä päämäärää voidaan edistää siirtämällä esimerkiksi läänitasolta tehtäviä kihlakuntiin ja lisäämällä yhteistyötä välillisen julkishallinnon kanssa. Palvelutoimintaa kehitettäessä tulee jatkossa kiinnittää enemmän huomiota palveluverkon paikallisesti taroituksenmukaiseen rakenteeseen ja tätä kautta palveluiden tason ja saatavuuden parantamiseen. Samoin tulevaisuutta on uusien asiointimahdollisuuksien entistä parempi huomioiminen muun muassa sähköistä asiointia kehittämällä.

Arvoisa rouva puhemies! Kokoomuksen mielestä kihlakuntajärjestelmälle on annettava aikaa sisäisesti vakiintua ja kehittää toimintakulttuuriansa. Tähän tämä uudistus antaa mitä parhaimmat puitteet. Kehittämistyön esteiksi eivät saa nousta myöskään vanhakantaisen ahtaasti hallinnolliset käytännöt, vaan lähtökohdaksi on otettava uudistuksen tarjoamat mahdollisuudet ja kannustaminen alueellisesti ja paikallisesti parhaisiin muotoihin, jotka ennen kaikkea rakennetaan kansalaisten elikkä asiakkaitten näkökulmasta.

Kihlakuntien työrauhan kannalta keskustelu niiden lukumäärästä ei ole tässä vaiheessa ensisijaista. Nyt on syytä muistaa valtioneuvoston tekemä periaatepäätös valtion paikallisten aluejaotusten selkeyttämisestä ja yhtenäistämisestä marraskuulta 1999. Sen mukaan valtion paikallisia aluejakoja yhtenäistetään kihlakuntajakoon, minkä seurauksena sen merkitys valtion paikallisena perusaluejakona tulee korostumaan. Tämä edellyttää kihlakuntajaon säilyttämistä alueellisesti riittävän kattavana.

Hallintovaliokunnan mietinnössä korostetaan erityisesti alueellisten näkökohtien, paikallisten olosuhteiden ja kansalaisten palvelujen turvaamisen tärkeyttä kihlakuntien lukumäärää harkittaessa. On myös helppo yhtyä valiokunnan näemykseen siitä, että jokaisen kihlakuntajakoa koskevan ratkaisun kohdalla on otettava huomioon myös pitkän aikavälin seurauksivaikutukset.

Arvoisa rouva puhemies! Kihlakuntauudistus on ollut voimassa suhteellisen lyhyen ajan. Nyt on aika kehittää kihlakuntajärjestelmän rakenteita ja toimintatapoja sekä tarkastella uudistuksen etenemistä pitemmällä aikavälillä. Hallintovaliokunnan lausumaehdotuksessaan valtioneuvostolta edellyttämä uudistuksen seurannan huolellinen jatkaminen ja uuden selonteon antaminen eduskunnalle vuoden 2005 loppuun mennessä on perusteltua. Tuolloin eduskunnalla on paremmat edellytykset arvioida kihlakuntauudistuksen toteutumista, onnistumisia ja ongelmia sekä tehdä tarvittavat johtopäätökset.

5 Pertti Turtiainen /vas: Arvoisa rouva puhemies! 90-luvun alussa käynnistynyt prosessi, jonka tarkoituksena on ollut kehittää paikallishallinnon toimintaedellytyksiä, on ollut perusteltu ja asiakkaan kannalta oikean suuntainen.

Muotonsa uudistus sai 1996, kun päätettiin kihlakuntauudistuksesta ja sen aluejaosta koskien 90:tä kihlakuntaa. Aluejako ei sinällään ole ollut helppo asia ratkaista, ja siinäkin tietynlaiset kompromissit ovat saaneet sijansa. Niistä joillakin paikkakunnilla ollaan vieläkin varsin katke-ria, kun koetaan uudistuksen vieneen palvelut etämmälle. Palaan tähän kohtaan myöhemmin.

Hyvä asia on päätös uudistuksen seurannasta ja hallituksen velvoitteesta antaa sen toteutumisesta selonteko, jota nyt käsittelemme.

Uudistukselle asetetut tavoitteet ovat olleet palvelujen laadun parantuminen, kansalaisen oikeusturvan parantaminen, palvelujen riittävän ja

tasapuolisen saatavuuden turvaaminen maan eri osissa sekä edellytysten luominen toimintojen kokoamiselle yhteen, päätösvallan siirtämiselle paikallistasolle ja palvelujen taloudelliselle tuottamiselle.

Seuranta on osoittanut, että muutos on ollut suurelta osin onnistunut tavoitteiden osalta, mitä pidän kaikkein tärkeimpänä kokonaisuudessa.

Uudistus on ollut hyvin vaativa tapahtuma kaikkien niiden 11 500 henkilön kohdalla, joita se on koskettanut. Ei ole lainkaan ihmeteltävää, jos on syntynyt muutosvastarintaa, sillä sellaista syntyy aina, kun muutetaan työtehtäviä tai organisaatioita.

Muutoksia tehtäessä on aina muistettava myös selvittää ja perustella muutokset asianomaisille, jotta nämä ymmärtävät ja hyväksyvät muutosten tarpeellisuuden. Siten saadaan poistettua ennakokuluut ja esteet uudistukselle. Selvitystyö on otettava huomioon jo valmisteluvaiheessa.

Tästä kuvaava esimerkki on Juvan kihlakunnan Mikko Kososen haastattelu Savon Sanomissa 22.9.1999. Siinä hämmästellään meidän poliitikkojen päätöksistä syntyneen uudistuksen lopputulosta. Kirjoittajan mielestä luotu järjestelmä ei edusta oikein mitään lajityyppiä, ei sektorihallintoa eikä yhteisvirastoa. Esitetty kritiikki heijastaa osittain poliisinäkemyistä, joka vierasti kihlakuntauudistuksen hyväksymisvaiheessa syyttäjätöimen irrottamista entisten nimismiesten, nykyisten poliisipäälliköiden, tehtävistä ja joka nyt torjuu uusimmat ehdotukset siirtää koko syyttäjätöimi pois yhteisviraston piiristä. Tällaisia ehdotuksia on esitetty Valtakunnan-syyttäjänviraston suunnasta, joka taas on korostanut syyttäjien mahdollisimman itsenäistä asemaa suhteessa poliisiin.

Palaute kihlakunnista ja asiantuntijakuulemisista antaa varmuuden uudistuksen tyydyttävästä toteutumisesta, vaikka kaikki asetetut tavoitteet eivät ole täysin toteutuneetkaan. Myönteisenä voidaan pitää henkilöstön erikoistumista, mikä osaltaan parantaa motivaatiota ja sitä kautta palvelujen laatutasoa.

Uudistuksen ei pidä missään tapauksessa pysähtyä, vaan sitä tulee jatkaa tavoitteiden mukaisesti. Aika sinällään on ollut liian lyhyt, jotta voitaisiin tehdä arvio uudistuksen toteutumisesta niin, että arvio olisi täydellinen ja todellista tilannetta kuvaava. Tässä mielessä Tampereen yliopistolla teetetty arviointitutkimus ei anna oikeata kuvaa uudistuksen ja sen tavoitteiden toteutu-

misesta. Paremmen kuvan tämänhetkisestä tilanteesta saa hallintovaliokunnan mietinnöstä ja sitä kautta asiantuntijoiden kuulemisesta.

Palvelujen laatua ja saatavuutta on jonkin verran häirinnyt uudistuksen keskeneräisyys. Joiltakin osin on selkeää parannusta. Taas toisaalta esiintyy paikallaan olemista, mikä ilmeisesti johtuu oikeiden toimintatapojen etsinnästä.

Varsinkin ulosotossa alueiden laajentuminen heikentää tilannetta asiakkaan kannalta. Toisaalta ulosoton resurssit ovat näin tehokkaammassa käytössä, mikä oli eräs uudistuksen tavoite. Ulosoton asiakkaita ovat sekä velkojat että velalliset. Julkisen ulosottotoimen tehokkuus ja tulokellisuus ovat perintätoimialan kilpailutekijöitä. Yksityisen perintätoimen kohtuuton laajeneminen alalla aiheuttaa velallisille suurempia kustannuksia ja lisää ennen pitkää tarvetta kasvattaa julkista hallintoa yksityisen perintätoimen valvontaan. Tämä ei ole tarkoituksenmukainen kehityssuunta.

Ulosottotoimen kehittämisellä muun muassa erikoisperintäyksiköiden avulla kyetään nykyään taistelemaan tehokkaammin suureksi ongelmaksi muodostunutta harmaata taloutta vastaan. On ollut erinomainen asia, että toimintoja kehittämällä on päästy todellisiin tuloksiin, mikä tulisi huomioida henkilöstön kannustamisena erilaisin tavoin.

Arvoisa puhemies! Kihlakuntien aluejako oli ja on ollut vieläkin merkittävä puheenaihe ja kriittisen tarkastelun kohde. Vielä on joitakin tahoja, jotka haluaisivat huomattavasti suurentaa kihlakuntia alueellisesti ja näin ollen pienentää kihlakuntien määrää nykyisestä 90:stä. Tässä vaiheessa alueiden suurentaminen ei ole perusteltua. Tärkeintä on pyrkiä poistamaan yhteistoiminnan avulla niitä ongelmia, joita nykyisestä aluejaosta aiheutuu. Tulevat vuodet tuovat todelliset puutteet esiin, ja ehkä vuoden 2005 selonteon yhteydessä, jos sellaisesta päätetään, voidaan tehdä jo hyvinkin perusteltuja ja hyväksyttäviä muutoksia.

Poliisitoimi on puhutuin toimintasektori. Kyse on siitä, miten turvallisiksi kansalaiset kokevat elämänsä lähipiirin. Vaikka vain harva on sinänsä tarvinnut poliisin apua, niin paljon useampi on huolissaan avun saatavuudesta. Poliisipiirien yhteistoiminta-alueiden kasvusta johtuen palveluiden saatavuus on jonkin verran heikentynyt joidenkin kihlakuntien alueella. Kihlakuntaudistusta sinällään ei voi osoittaa resurssipulan syyk-

si, ja muutoinkin se on saanut tähän asiaan liittyen aivan liian suuren painon.

Poliisin hallintoa voitaisiin myös tarkastella muuhun hallintoon nähden ja todeta sen olevan suhteessa selvästi liian suuri muihin nähden. Se osaltaan saattaa selittää poliisin näkymättömyyden kentällä, sillä hallinnon pyörittämiseen sitoutunut henkilöstö on poissa kenttätöystä.

Poliisin palveluiden saatavuus riippuu myös tehtävien oikeasta organisoinnista. Uudistuksen tavoite on voimavarojen taloudellisempi ja tehokkaampi käyttö, mitä sinänsä edellytetään kaikelta hallinnolta. Yhteistoimintaa muiden toimijoiden kanssa tuleekin kehittää ennakkoluulottomasti. Yhteistoiminnasta esimerkiksi sosiaalitoimen kanssa on ollut hyviä kokemuksia.

Sekä talousarvioraamien käsittelyn yhteydessä nyt keväällä että varsinaisen talousarvion yhteydessä vuoden lopulla eduskunta joutuu ottamaan kantaa poliisin virkojen määrään ja virkojen täyttämiseen. Tällöin kannattaa muistaa, että poliisin toiminta on rikoksia selvittäessä jälkikäteistä asioihin vaikuttamista, eli poliisi joutuu puuttumaan sellaisiin ongelmiin, jotka osaksi riippuvat muiden alojen lainsäädäntöratkaisuisista, kuten sosiaalitoimesta ja koulutusmahdollisuuksista, sekä ihmisten että yritysten toiminnasta, työllisyydestä ja kansalaisten osallistumismahdollisuuksista jne.

Rikollisuustilanne 1997 -selvityksen mukaan poliisin tietoon tulevien rikosten määrään vaikuttaa muun muassa väestön ikärakenne. Tutkimuksissa on havaittu, että nuoret rikoksen uhrin ilmoittavat poliisille kohtaamistaan rikoksista harvemmin kuin keski-ikäiset ja vanhemmat ihmiset. Kun väestö vanhenee, myös herkkyyys ilmoittaa rikoksista lisääntyy, mikä vaikuttaa rikollisuuden lisääntymiseen tilastoissa.

Poliisitoimessa tällä hetkellä ongelma on ollut, että eduskunta on lisännyt määrärahoja, mutta koulutetun henkilöstön puute on ollut esteenä virkojen täyttämiseksi. Tällöin lisätyt toimintamenot ovat ohjautuneet muualle kuin eduskunta on tarkoittanut.

Poliisitoimeen liittyvät johtamisongelmat — kenellä on oikeus johtaa — ovat asioita, joissa poliisin hallinnosta annetun lain tulee olla ohjenuorana. Tulee myös huomioida hallintovaliokunnan viittaus apulaisoikeuskanslerin päätökseen 16.9.1999, jossa apulaisoikeuskansleri katsoo, että eräiden Oulun lääninhallituksen virkamiesten antamat määräykset ovat olleet poliisin

hallinnosta annetun lain 6 a §:n erityissäännökseen perustuvan, valtioneuvoston yleisistunnon 3.4.1996 tekemän päätöksen vastaisia. Tapauksen periaatteellinen viesti hallinnolle on selvä: Paikallistason poliisitoimen on noudatettava hallinnon järjestämisessä kihlakuntaudistuksessa päätettyjä linjauksia, muun muassa vaatimusta siitä, että poliisi- ja syyttäjätöimen tulee olla itsenäisiä hallintolinjoja.

Syyttäjälaitoksen toiminta on pääpiirteissään onnistunut kihlakuntaudistuksessa. Ainoat poikkeamat ovat olleet yhteistoimintamääräyksissä, jotka ovat vastoin puitelain henkeä. Tämän myös lakivaliokunta on asiallisesti todennut. Hyvin todennäköistä on, että tässäkin asiakkaiden näkemys tulee ohjaamaan toimintoja, jotka eivät välttämättä ole aina lainsäädännön tarkoittamalla tavalla järjestettyjä.

Maistraattien osalta ilmenneet erilaisuudet budjettikäytäntöjen suhteen ovat häiritseviä, mutta mahdollisia korjata ajan myötä. Maistraattien siirtyminen selkeästi yhteisvirastojen ja palvelujen suuntaan on osoittautunut mahdolliseksi ja perustelluksi.

Arvoisa puhemies! Näiden uudistuksen osaluokkien tarkastelun jälkeen yhteenvetona uudistuksesta toteaisiin hiukan kriittisesti seuraavaa:

On ilmennyt, että kihlakuntamalliin on erittäin vaikeata soveltaa tulosjohtamisen periaatteita. Varmasti on syytä selvittää, mitkä seikat estävät tulosjohtamisen toteuttamisen. Johtamisen, jolla pyritään tuloksellisiin tavoitteisiin, on toimittava kitkattomasti, muutoin tuhlaamme voimia ja yhteiskunnan varoja.

Valiokunnan mietinnöstä on todettavissa aloitteellisuuden puuttuminen toimintojen kehittämisessä. Ilmenee motivaation puuttumista tavoitteiden toteuttamisessa. Kaikilla organisaatio- ja yksiköillä ei ilmeisesti ole käsitelty riittävän perusteellisesti yhdessä uudistuksen tavoitteita. Päälimmäisenä on ollut pelko työpaikkojen säilymisestä.

Yhteistyön kokeminen pakollisena ei millään tavoin edistä yhtenäisvirastojen avulla haettavia synergiaetuja. Synergiaetu toteutuu parhaiten ajan kanssa ja yhteistoiminnassa keskushallintojen ja paikallishallintojen välillä. Hallintojen toiminta-aikatusten ristiriitaisuuksiin on myös hyvä paneutua muun muassa yleishallinnon ja valtion perustehtävien kohdalla.

Kihlakunnanvirastojen yhteinen määräraha on ollut riittämätön määrittelyihin yhteisillä määrä-

rahoilla katettaviin toimintoihin nähden, valio-kunta toteaa mietinnössään. Kihlakuntavirastoissa on runsaasti tarvetta toimitilojen uudistamiseen sekä tietoliikenteen ja tietojenkäsittelyn kehittämiseen. Jos vähintään kaksi puutteellisin voimavaroin toimivaa organisaatiota lyödään yhteen, ei siitä voi syntyä yhtä tehokasta kokonaisuutta. Erityiset investointitarpeet syntyvät yhteisviraston muodostamisesta. Muun muassa eri ministeriöiden atk-järjestelmien erilaisuus ei edistä uudistuksen toteutumista tavoitteiden mukaisesti. Investointitarpeita on myös työympäristön ja ihmisten suhteen, jotka usein sivuutetaan aivan liian kevyesti.

Arvoisa puhemies! Vasemmistoliitto on kihlakuntaudistukseen nähden tähän mennessä todennut, että se on edennyt odotusten mukaisesti ja sitä tulee jatkaa samansuuntaisesti huomioiden kuitenkin tarkoin eri alueiden paikalliset ongelmat niin henkilöstön kuin määrärahojenkin osalta. Nyt onkin syytä antaa kihlakuntien henkilöstölle työrauha ja mahdollisuus vakaaseen toimintojen kehittämiseen asetettujen tavoitteiden mukaisesti.

Ed. Vistbacka merkitään läsnä olevaksi.

⁶ **Ulla-Maj Wideroos /r:** Fru talman! Häradsreformen, som genomfördes för fyra år sedan, var omfattande och ett resultat av en lång beredning och en politisk dragkamp. Syftet med reformen var att stärka medborgarnas rättssäkerhet genom att frångå länsmannamodellen, där länsmannen skötte bl.a. åklagar-, utsköknings- och polisuppgifterna. Genom att åtskilja dessa uppgifter har ett oavhängigt åklagar- och utskökningsväsende skapats. I häraderna finns efter reformen åklagare som på heltid kan sköta sina uttryckliga uppgifter, vilka har varit en förutsättning för reformen av brottsmålsprocessen. Också utskökningsresurserna utnyttjas nu mera effektivt än tidigare.

Häraderna byggdes enligt två modeller, aningen genom att skapa gemensamma eller fristående ämbetsverk. Reformen innehåller ett element av flexibilitet samtidigt som den förutsätter samarbete mellan häraderna i en del förvaltningsområden. Reformen var betydande och tiden som förlöpt sedan dess, den är faktiskt inte

lång. Ännu är det därför för tidigt att utgående från några års erfarenhet sikta in sig på nya ändringar. Förvaltningsmodellen behöver fortfarande arbetsro för att hitta sina slutgiltiga arbetsformer.

Samarbetet mellan sektorerna i häradsämbetena har inte varit problemfritt, bland annat på grund av att anslagen till sektorerna härstammar från olika ministeriers budgeter. Det gäller fortfarande att befrämja helheten i statens lokalförvaltning. Sektorernas tjänstemän är också underställda olika ministerier, vilket inneburit att chefs, häradslänsmannens, ställning blivit oklar. Han kan t.ex. inte ingripa i sektorämbetenas beslut som respektive tjänstemän handlägger på eget tjänstemannaansvar. Det finns ett behov av att precisera häradslänsmännens uppgifter och ställning. Också bestämmelserna om gemensamma anslag och gemensam personal måste förtydligas så, att de kan användas för och tillgodose liknande frågor oberoende av härad.

När man betraktar häradsreformens resultat måste man göra det ur invånarens synvinkel, hur han eller hon upplever betjäningens tillgänglighet och t.ex. polisens synlighet. Utvärderingar av reformen har visat att servicen inom häradernas behörighetsområden, det må gälla utmätning, polis- och åklagartjänster, står på tidigare nivå, och i många fall har kvaliteten, d.v.s. rättssäkerheten och effektiviteten, förbättrats.

Vad gäller betjäningens tillgänglighet har det inte varit lika lätt att dra slutsatser. Strax efter reformen öppnades också nya serviceställen, vilket fört vissa av myndigheterna fysiskt närmare invånarna. Snävare öppethållningstider och ett mera begränsat utbud av tjänster som respektive serviceställe erbjuder har däremot haft motsatt effekt. Denna utveckling måste följas noggrant. Det är värt att också undersöka möjligheten att utöka samarbetet med annan offentlig serviceverksamhet — ombudsmannaposterna, Folkpensionsanstalten, arbetskraftsbyråerna m.m.

Arvoisa puhemies! Niukat resurssit ovat myös olleet syynä siihen, että poliisin läheisyys ja näkyvyys on ollut puutteellista. Maassa on edelleen 500 poliisinvirkkaa täyttämättä ja poliisien palkkataso laahaa jäljessä. Tämä on yhteiskunnan rahoittamien sektoreiden yleinen ongelma. Poliisin nykyiset palkat eivät tarjoa myöskään riittävää toimeentuloa pysyvään asettautumiseen Pääkaupunkiseudulle, mikä on havaittavissa po-

liisien poismuuttona lyhyen Helsingissä palvelun jälkeen.

Tämä ei merkitse sitä, että poliisi olisi lähempänä maaseudulla — päinvastoin. Yhä suuremmat poliisiipiirit ja yhteistoiminta-alueet ovat joltaneet suorastaan absurdin pitkiin odotusajoihin, kun poliisi on kutsuttu hieman syrjäisemmälle alueelle. Poliisiipiirejä on jo suurennettu äärimmilleen, eikä ole tyydyttävää, että päätökset poliisin yhteistyöjärjestelyistä kihlakunnissa voidaan tehdä virkamiestasolla.

Loppujen lopuksi poliisin näkyvyydessä on joka tapauksessa kysymys resursseista. Riittäväällä rahoituksella tätä ei koettaisi ongelmaksi. Ruotsalainen eduskuntaryhmä on jo pitkään osoittanut valmiutensa täyttämättömien poliisinvirkojen täyttämiseen.

Paikallisten olosuhteiden ja oikeusturvan tulee olla itsestäänselvänä lähtökohtana kihlakuntajaolle ja kihlakuntien keskinäiselle yhteistoinnille. Tämä takaa paikallistuntemuksen ja kansalaisia lähellä olevat palvelut. Ruotsalainen eduskuntaryhmä toivoo, että kihlakuntien nykyisellä määrällä voidaan tyydyttää tämä tarve, eikä ryhmä ole valmis vähentämään kihlakuntien määrää ainakaan selonteon perusteella.

Pienet kihlakunnat voivat myös tarjota parempia palveluja maan molemmilla kansalliskielillä, mikä on äärimmäisen tärkeää kielellisen tasa-arvon ja koko väestön oikeusturvan kannalta. Lomakkeita ja muuta aineistoa tulee myös olla saatavana yhdenvertaisesti molemmilla kielillä. Tässä on nykyisin huomattavia puutteita. Ruotsin kielellä toimivat virastot ovat hyvin tärkeä osa suomenruotsalaista todellisuutta ja oikeudenhoitoa. Ne ovat myös voimavarana muille virastoille.

Uusi uudistus, jossa tavoitteena olisivat suuremmat kihlakunnat, voisi helposti vaarantaa kielellisen yhdenvertaisuuden. Perustuslain 122 §:ssä säädetään, että hallinto on jaettava siten, että väestön mahdollisuudet saada palveluja omalla kielellään samanlaisten perusteiden mukaan turvataan. Tämän mukaisesti mahdollisessa kihlakuntajaossa voidaan ja tulee tarvittaessa tehdä poikkeuksia kielellisin perustein. Ruotsinkieliset muodostavat helposti hyvin pienen osuuden suuremmissa kihlakunnissa. Pienet kihlakunnat ovat myös selvinneet taloudellisesti suuria paremmin, ja olisi myös tärkeää selvittää, miksi pienemmät kihlakunnat selviävät paremmin.

Fru talman! Förvaltningsutskottet skriver i sitt betänkande att det är befogat att tingsrätternas domkretsar i framtiden skall bestå av ett eller flera häradar. Svenska riksdagsgruppen påpekar att en sådan målsättning inte får vara en förtäckt förberedelse för en sammanslagning av dessa häradar. I övrigt är målsättningen riktig att eftersträva ett större förenhetligande av gränserna, såsom förvaltningsutskottet föreslår.

Landets varierande befolkningsstruktur och -tätthet skapar miljöer för olika häradsmodeller. Det är naturligt att modellen med gemensamma ämbetsverk med några förvaltningsområden under samma tak lämpar sig bättre för landsbygden och mindre städer. I större städer är modellen med fristående ämbetsverk ett annat möjligt alternativ. Svenska riksdagsgruppen anser att modellerna också på sikt kompletterar varandra. Det finns ingen orsak att t.ex. strömlinjeforma hela strukturen så att den skulle se lika ut över hela landet. Dagens modell ger tillräckliga möjligheter till samarbete mellan häraderna och skapande av egna arbetsmodeller så att regionerna hittar de arbetsformer som lämpar dem bäst. Nya steg i reformen skall också alltid åtföljas av en regionalpolitisk konsekvensbedömning.

Fru talman! Häradsreformen har i huvudsak fört utvecklingen i rätt riktning, men ännu är det för tidigt att dra slutgiltiga slutsatser om reformen. Den närmaste tidens utmaning består i att besätta obesatta tjänster, att hitta slutgiltiga arbetsmönster i häraderna samt korrigera resursbrister som bland annat finns på åklagarsidan. Först i ett senare skede i belysningen av en längre erfarenhet är det befogat att återkomma till den.

⁷ **Kirsi Ojansuu /vihr:** Arvoisa puhemies! Halintouudistusten rinnalla tapahtuu aina monia muita yhteiskunnallisia muutoksia, jotka osaltaan vaikuttavat uudistuksen toteutumiseen. Valtioneuvoston selonteossa kihlakuntauudistuksen toteutumisesta ei ole kovin selkeästi pystytty erittelemään rinnakkaisten muutosten vaikutuksia, joten itse kihlakuntauudistuksen arviointi on vaikeaa. Lisäksi uudistuksen toteutumisesta on kulunut niin vähän aikaa, että kovin pitkälle meneviä johtopäätöksiä on mahdotonta tehdä.

Melko yhteinen käsitys on siitä, että syyttäjä- ja ulosottolaitoksen kannalta uudistus on ollut onnistunut. Muutos on taannut syyttäjä- ja ulosottolaitoksen riippumattomuuden. Myös toimi-

alojen itsenäisyys on pystytty takaamaan. Erittain myönteisenä kehityksenä on pidettävä asian-
tuntemuksen kasvua, jonka myötä myös palveluiden laatu on parantunut. Arviointitutkimuksen mukaan kansalaisten oikeusturva on jopa parantunut.

Vihreä eduskuntaryhmä yhtyykin lakivaliokunnan lausuntoon, jonka mukaan syyttäjälaitoksen ja ulosottolaitoksen kannalta tarkasteltuna palveluiden laatu on tärkeämpi kuin niiden läheisyys.

Valtaosa kihlakuntauudistukseen liitetystä heikkouksista on koskenut poliisin palveluiden saatavuutta tai hallinnon sisäisiä toimintajärjestelyitä. Tämä on sikäli mielenkiintoista, että kummankaan ongelman ratkaisu ei välttämättä löydy itse uudistuksen muuttamisesta.

Seurantatutkimusta varten tehdyssä kyselyssä kansalaisten huolenaiheena oli erityisesti poliisipalveluiden saatavuus. Huoli poliisipalveluista oli kovasti esillä myös valiokunnassa. Tätä vasten on mielenkiintoista lukea poliisin tuoreen turvallisuusbarometrin tuloksia. Barometrissä 91 prosenttia kansalaisista arvioi poliisin onnistuneen poliisitoiminnassa joko erittäin hyvin tai melko hyvin. On myös muistettava, että poliisin palveluiden saatavuuden lievä heikentyminen johtuu pikemminkin resurssivajeesta kuin kihlakuntauudistuksesta. Poliisilla on ollut vaikeuksia täyttää avoimina olevia virkoja, koska poliiseja on valmistunut henkilöstötarpeeseen nähden liian vähän. Osittain kyse on myös poliisin omasta resurssien käytön priorisoinnista.

Valiokunta esittää kantanaan, että varsin kohtuullisilla resurssillisäyksillä voidaan hyväksyttävästi tyydyttää kansalaisten poliisipalveluita koskevat perustellut tarpeet koko maassa. Toivottavasti näin tapahtuu.

Joissakin kihlakunnissa yhteistyö eri toimialojen kesken on osoittautunut huomattavan vaikeaksi. Virastoissa yhteistoimintaan on liittynyt epätietoisuutta ja ristiriitoja. Moni asiantuntija oli sitä mieltä, että henkilökemia on noussut yllättävän suureksi ongelmaksi. Joissakin tapauksissa vasta henkilöstön vaihtuminen saattaa ratkaista pattitilanteen.

On luonnollista, että valtarakenteiden muutokset herättävät aina myös vastustusta. Tämä ei kuitenkaan ole syy jättää uudistuksia tekemättä. Se on syy luoda toimivia malleja uusille käytännöille ja antaa tukea paikallistasolla tapahtuville suurille muutoksille. Poikkihallinnollinen yhteis-

työ on vasta hakemassa muotojaan, mutta jo nyt on havaittavissa, että hallinnolliset ongelmat vähenevät ajan kuluessa. Parannettavaa löytyy myös epäselvistä ohjausmalleista sekä siitä, miten yhteisen rahan käyttöä ohjataan.

Hallintovaliokunnan näkemys on, että yhteiseen rahan ja yhteiseen henkilöstöön liittyvät ongelmat ovat kihlakuntauudistuksen kannalta melko marginaalisia. Osa ongelmista varmasti ratkeaa hallinnollista yhteistyötä parantamalla, mutta jos yhteisellä henkilöstöllä tai yhteisellä rahalla ei ole käyttöä, on turha ylläpitää väkisin väännettyä järjestelmää. Jätetään mieluummin pois keinotekoinen yhteisen rahan käyttö ja suunnataan se kokonaan toisella tavalla.

Arvoisa puhemies! Kihlakuntajako on ollut tasapainoilua hallinnon selkeyden ja erilaisten yhteiskunnallisten tarpeiden välillä. Hallinnon ideaalimallissa itsenäisesti toimivat kihlakunnat pystyisivät vastaamaan keskeisistä palveluistaan. Käytännössä tavoitteen kirjaimellinen saattaminen edellyttäisi, että jokaiseen kihlakuntaan järjestettäisiin poliisi-, ulosotto- ja syyttäjätehtävät.

Hallinnollisesti malli olisi ihanteellisen selkeä, mutta järjestelmä ei vastaisi ihmisten tarpeita. Eri toimialojen palvelut eroavat toisistaan luonteensa, tuotantomenetelmien ja kysynnän osalta. Toimialojen asiakaskontaktit vaihtelevat suuresti; poliisi kohtaa asiakkaitaan päivittäin, syyttäjä useimmiten vasta oikeussalissa. Vihreä ryhmä voi tässä tasapainoilussa yhtyä hallintovaliokunnan lähtökohtaan, jonka mukaan palvelut järjestetään ensisijaisesti yhteiskunnallisten tarpeiden mukaan, mihin hallinnolliset ratkaisut toissijaisina, vaikkakin sinänsä tärkeitä, sopeutetaan.

Valtioneuvoston selonteossa kannetaan huolta siitä, että jotkut kihlakunnat eivät pysty itsenäisesti vastaamaan alueensa palveluista, minkä vuoksi laajat yhteistoimintajärjestelyt ovat tarpeen. Yhteistoimintajärjestelyt nähdään riskinä hallinnon selkeydelle ja uhkana kihlakuntien itsenäisyydelle. Ratkaisuksi esitetään kihlakuntien määrän vähentämistä. Ajatuksena vaikuttaa olevan, että kun kihlakuntien rajat laajenevat, tulevat entiset yhteistoiminnassa tuotetut palvelut yhden kihlakunnan rajojen sisäpuolelle.

Valiokunnan kuulemista asiantuntijoista ei juuri kukaan esittänyt vaatimuksia kihlakuntajakon muuttamisesta. Myös apulaisoikeuskanslerin ja Tampereen yliopiston lausunnoissa kehote-

taan maltillisuuteen uusia muutoksia harkittaessa.

Hallintovaliokunta pitää kihlakuntien yhdistämistä vasta viimeisenä keinona, vaikka toteakin, että kihlakuntauudistuksen käytännön toimeenpano on osittain poikennut siitä, mitä uudistusta koskevaa lainsäädäntöä säädettyä tarkoitettiin. Valiokunta joustaa mieluummin hallinnon selkeydessä ja kihlakuntien toiminnallisessa itsenäisyydessä kuin yhdistää kihlakuntia. Valiokunnan suuri huoli on ollut, että kihlakuntia yhdistettäessä paineet paikallisen poliisitoiminnan lakkauttamiseksi kasvaisivat.

On kuitenkin syytä muistaa, että hallinnollinen aluejako ei ole yhtä kuin toimipaikka- tai palveluverkko. Palveluverkon tuleekin olla hallinnollista aluejakoa tiheämpi. Palveluverkon tulee vastata sekä kansalaisten asiointitarpeita että tuotettavien palvelujen luonnetta. On olemassa esimerkkejä myös siitä, että poliisipalvelujen saatavuutta on heikennetty kihlakunnan omilla ratkaisuilla, kun palvelupaikka on siirretty palvelutoimistosta kihlakunnan keskuspaikkaan.

Vihreän ryhmän mielestä kihlakuntauudistuksessa on kohtuullisesti sopeutettu hallinnollinen selkeys yhteiskunnallisiin tarpeisiin. Uudistuksen lähtökohtana ja pitkän ajan tavoitteena on ollut piirien yhdistäminen ja selkeyttäminen, mutta siinä on pyritty myös joustamaan, jos käytännön tarpeet ovat olleet toisenlaiset. Pitkän aikavälin tavoitteena tulee säilyttää kihlakuntajaon ja käräjäpiirien yhtenäistäminen siten, että käräjäpiiri muodostuu yhdestä tai useammasta kihlakunnasta.

Ehkäpä jatkossa kihlakuntien määrä ei ole palveluiden saatavuuden kannalta se kriittisin kysymys. Yhdistämistä tulisikin voida tarkastella toiminnallisten tavoitteiden kannalta. Jos palvelut voidaan taata laajemmissa kihlakunnissa, ei yhdistyminen ole mahdotonta. Vihreän eduskuntaryhmän mielestä uudistuksista on kulunut vasta niin vähän aikaa, ettei kihlakuntien edelleen yhdistäminen ole lähitulevaisuudessa tarpeellista. Nyt on tärkeämpää yrittää korjata ongelmia, joita vastikään toteutettu uudistus toi tullessaan.

Arvoisa puhemies! Hallintovaliokunta edellyttää perustellusti, että hallituksen on huolehdittava uudistuksen seurannasta sekä vuonna 2005 annettava eduskunnalle selonteko kihlakuntauudistuksen edistymisestä. Tämän pitäisi olla riittävä aika arvioida kihlakuntauudistukseen liittyneitä ongelmia. Vihreä ryhmä ehdottaa hallituk-

selle, että vuoden 2005 selonteossa tuodaan analyttisesti esille ne ongelmat, jotka eivät ajankaan kanssa ole korjaantuneet. Mahdollisiin ongelmiin on silloin puututtava rohkeasti.

⁸ **Kari Kärkkäinen /skl:** Arvoisa rouva puemies! Hyvät edustajat! Laajan kuulemisen ja pitkällisen pohdinnan jälkeen olemme päässeet tähän vaiheeseen. Hallintovaliokunnassa kuulimme asiasta peräti 62:ta asiantuntijaa ja saimme 12 kirjallista lausuntoa. Mittava projekti.

Edellisen kerran asiasta käytiin tässä salissa värikäs keskustelu joulukuussa 95 ja helmikuussa 96. Puheenvuoroja tuolloin käytettiin 73, ensimmäisessä käsittelyssä 48 ja kolmannessa käsittelyssä 25, joten asiaan oli jo silloin kiinnostusta hyvinkin laajasti. Äänestystulos oli silloin 144 jaa- ja 2 ei-ääntä, 2 tyhjää ja 51 poissa. Tässä asiaa nyt jatketaan eteenpäin. Nyt asiasta on kulunut neljä vuotta ja olemme valmiimpia arvioimaan uudelleen käytännössä saadun kokemuksen pohjalta kihlakuntauudistusta.

Suomen julkinen hallinto on perusrakenteidensa osalta säilynyt melko muuttumattomana itenäisyyden ajan alusta lähtien. Suuria muutoksia on kyllä tavoiteltu, mutta perusteellisia muutoksia saatu aikaan oikeastaan 1990-luvulla. Keskushallintoa on muutettu yksiportaiseksi, läänien lukumäärä on puolittunut, maakuntien liitot on nostettu merkittäviksi aluehallintoelimeksi ja valtion laitoksista on tehty liikelaitoksia. Päätösvaltaa on tällä tavalla hajautettu.

Nyt käsittelyssä olevassa kihlakuntauudistuksessa on kysymys valtion paikallishallinnon uudistuksesta, joka koskee poliisin, syyttäjätoimen, ulosoton ja maistraattien toimintojen uudelleenjärjestelyä. Aikaisemman järjestelmän 26 kaupungin erillisorganisaatiot ja 222 nimismiespiiriä lakkautettiin. Niiden sijaan on nyt perustettu 90 kihlakuntaa. Tämä muutos merkitsee siirtymistä perinteisestä nimismiesjärjestelmästä hallintomalliin, jossa poliisi-, syyttäjä- ja ulosotto toimi hoidetaan toiminnallisesti itsenäisesti joko kihlakunnanvirastoissa tai eri tehtäväkokonaisuuksia varten perustetuissa erillisvirastoissa.

Laajan kuulemisen pohjalta saadut viestit ovat sisältäneet yllättävän tyytyväisiä lausuntoja, vaikka olemme kyllä kuulleet, ettei vastustukseltakaan ole välyttyy.

Palvelujen saatavuudesta.

Kihlakuntauudistus on ollut voimassa reilut kolme vuotta, kun se astui siis voimaan

1.12.1996. Kihlakuntien virastojen toimialojen palveluiden laatu on arviointitutkimuksen mukaan uudistuksessa parantunut tai pysynyt ennallaan. Tämä on johtunut pääasiassa toimialojen erikoistumisesta. Saman tutkimuksen mukaan uudistuksen yhteydessä on onnistuttu selkeyttämään ja jopa parantamaan kansalaisten oikeusturvaa. Selonteon mukaan palvelujen saatavuus on jonkin verran heikentynyt kuitenkin viime vuosina. Palvelutoimistoja ei ole lakkautettu, ja yhteispalvelujen myötä on syntynyt jonkin verran uusia palvelupisteitä. Palvelujen sisältö on palvelupisteissä heikentynyt, kun palveluvalikoimaa on supistettu ja aukioloaikoja lyhennetty.

Itse virastotyyppi ei ole vaikuttanut palvelujen saatavuuteen. Palvelut voidaan hajottaa kentälle ja vaikuttaa niiden saatavuuteen monin eri tavoin. Eräinä kehittämiskeinoina ryhmämme näkee sähköisen asioinnin verkossa, tehokkaan yhteispalvelun muiden paikallishallintoviranomaisten ja kunnan kanssa. Tällä hetkellä vain joka kymmenennessä palvelutoimistossa on mukana muiden viranomaisten palveluja. Esimerkkillisenä toimintana kannattaa mainita Haukiputaan kihlakunnanviraston palveluauto.

Poliisitoimesta.

Kun poliisilla on tutut kasvot, on esimerkiksi huume- ja väkivaltarikoksiin sisältyvän piilorikollisuuden selvittäminen huomattavasti helpompaa. Kristillisen liiton eduskuntaryhmän mielestä on valitettavaa, että poliisin resurssipula on entisestäänkin pakottanut keskittämään toimintoja. Tällöin monilla syrjäseuduilla on koettu poliisin palveluista puutetta.

Poliisin resurssipula on johtanut siihen, ettei joka kihlakunnassa poliisivirkoihin ole edes hakijoita. Mielestämme tästä asiasta ei voi syyttää kihlakuntauudistusta, vaan enemmänkin koulutettujen poliisien puutetta. Poliisiresursseja tulisi muutoin suunnata päivystysluontoisista tehtävistä enemmän kenttätoimintaan.

Selonteossa todetaan, että poliisipiirikoon kasvattaminen olisi yksi keino tuottaa paremmat poliisipalvelut myös syrjäseuduilla. Monet valiokunnassa kuulemamme näiden seutujen edustajat olivat asiasta täysin päinvastaista mieltä. Heidän mielestään kansalaisten turvallisuuden tunne syntyy poliisipalvelujen läheisyydestä ja pikaisesta saatavuudesta. Monessa asiantuntijalautsunossa todetaan piirikoon kasvattamisen heikentävän entisestäänkin syrjäseutujen poliisipalvelujen laatua.

Paavo Lipposen 15.4.1999 nimetyn toisen hallituksen ohjelmassa todetaan muun muassa, että seuraavien neljän vuoden aikana hallitus toimii toisiaan vahvistavien kehittämislinjojen mukaisesti, niin että ensi vuosituhaten alkuvuosina kansalaisten hyvinvointi ja turvallisuus vahvistuvat. Aluepolitiikassa peruspalveluiden riittävä saatavuus ja taso turvataan maan kaikissa osissa.

Kuitenkin viimeaikaiset viestit hallituksen toimista, muun muassa viestit postipalveluista, eläinlääketieteellisestä tiedekunnasta, asuntopoliittisista tukitoimista ja Tielaitoksen yksityistämisestä, kertovat, ettei mielestämme hallituksessa ole ajatustakaan toteuttaa alueellista tasa-arvoa. Toivottavasti kihlakuntaudistuksessa viimeistään vuonna 2005 päästään alueellisesti tasa-arvoisempaan lopputulokseen.

Eduskunnan hallintovaliokunnan mielestä avoimena olevien virkojen täyttämisen lisäksi poliisin määrärahojen kohtuullisella lisäyksellä voidaan täyttää kansalaisten poliisipalveluita koskevat tarpeet koko maassa. Lisäksi valiokunta toteaa lausunnossaan, että vaikka poliisitoimen palvelulaatua on osittain voitu lisätä, laadulla ei ole merkitystä, elleivät palvelut ole kansalaisten saatavilla.

Syyttäjistä ja ulosotosta seuraavaksi.

Valtakunnansyyttäjänviraston mielestä kihlakuntaudistus on tuonut selvää parannusta nimismiesjärjestelmään. Rikosprosessiuudistus tuskin olisi ollut mahdollista toteuttaa vanhassa organisaatiossa, jossa syyttäjätehtävät monessa piirissä hoidettiin muiden tehtävien ohella. Syyttäjäpalvelut ovat luonteeltaan sellaisia, ettei niihin liity asiakaskäyntejä. Viraston mukaan syyttäjäpalvelujen laatu on kyetty uudistuksessa turvaamaan.

Uudistuksen myötä ulosotto on toiminut huomattavasti entistä suuremmilla toimialueilla. Joillakin alueilla se on merkinnyt sitä, että palvelut ovat etäällä kansalaisista. Piirien kokoa suurentamalla on mahdollista käyttää vähäisiä resursseja huomattavasti tehokkaammin. Palvelujen saatavuus voitaisiin tällöin turvata palvelutoimistoilla. Kansalaisten mielestä poliisin läheisyydellä on suuri merkitys turvallisuuteen. Ulosoton ja syyttäjän läheisyys ei monenkaan mielestä ole niin välttämätöntä. Tulevaisuudessa palvelujen saatavuutta voitaisiin parantaa yhteistyöllä esimerkiksi verottajan, työvoimaviranomaisten ja Kansaneläkelaitoksen kanssa. Viranomaisyhteistyötä voitaisiin uudistuksen aikana katsella vieläkin laajemmin.

Skl:n ryhmä yhtyy hallintovaliokunnan ajatuksen siitä, että ulosottomiehen valvontatehtävän hoitaminen edellyttää säännöllistä ja henkilökohtaista kanssakäymistä valvottavien henkilöiden kanssa. Valvonta luonnollisesti vaikeutuu valvottavien määrän ja etäisyyden kasvaessa.

Maistraateista.

Myös maistraattien osalta palvelut ovat liiaksi keskittyneet kihlakuntakeskuksiin, mikä on johtanut haja-asutusalueiden palvelujen heikkeneemiseen. Maistraatit ovat saamassa tehtävien keskityksen myötä yleishallintoviranomaisen roolin.

Eräät kihlakuntaudistuksen jälkeen tehdyt säännösmuutokset, esimerkiksi nimilaki, holhouslaki ja venerekisteriasetus, ovat osaltaan vaikuttaneet siihen, että maistraateista on tulossa yleishallintoviranomainen. Tämän linjan mukaisesti olisi syytä harkita esimerkiksi paikallisten arpajaislupien ja rahankeräyslupien siirtämistä kihlakunnanvirastojen muilta osastoilta maistraateille. Tällöin muiden osastojen resurssit voitaisiin ohjata osastojen perustehtävien hoitamiseen.

Kristillisen liiton ryhmän mielestä yleishallintoviranomaisen rooli turvaa maistraattien palvelut jokaisessa kihlakunnassa muutoinkin kuin lomakejakelun muodossa. Mahdollisuudet siirtää tehtäviä paikallishallintoon maistraateille ja sitä kautta vahvistaa paikallishallintoa tulee viipymättä selvittää.

Valtion paikallishallinnon palveluiden saatavuuden turvaaminen jatkossakin on tärkeää. Tämä on mahdollista erilaisin yhteistyöjärjestelyin riippumatta siitä, toimivatko virastot erillisvirastoina vai osana kihlakunnanvirastoa.

Nimismiesjärjestelmä on toiminut Lapin läänin erikoisolosuhteissa erinomaisesti. Kristillisen liiton ryhmä katsookin, että nykyinen nimismiesjärjestelmä Lapissa tulee säilyttää sellaisenaan.

Kihlakunnissa sijaitsevista palvelupisteistä otetaan vastaan asiakkaiden lupahakemuksia, luovutetaan valmiita lupia ja muita asiakirjoja sekä annetaan neuvontaa. Kaikissa näissä on edustettuina poliisi, ja 60 prosentissa palvelutoimistoista on myös ulosottopalveluita.

Ongelmaksi näissä pisteissä on koettu aukioloaikojen supistukset. Palveluvalikoimaa on supistettu kysynnän vähäisyyden vuoksi ja supistukset puolestaan ovat vähentäneet palvelujen kysyntää entisestään. On syntynyt kierre, joka tulee katkaista.

Palvelujen laadusta.

Palvelutoimistojen tilanne on heikentynyt, kun toimistohenkilöstön vuosiloma- ja muita sijaisuuksia ei ole järjestetty. Poissaolotiedot eivät ole tavoittaneet asiakkaita. Tällöin mielikuva toimistojen toimintakyvystä on muotoutunut heikoksi.

Kihlakuntien keskuspaikoissa on koettu monesti tilanahtautta, kun taas erityistarkoituksiin rakennettuja toimitiloja on syrjäseuduilla jätetty tyhjiilleen. Ennen kuin tilat on uudistettu tarpeita vastaaviksi, voivat asiakaspalvelu ja työviihtyvyys myös kärsiä. Palvelun laadun parantamisessa tulee panostaa johtamis- ja asiakaspalvelukoulutukseen. Toimenkuviiin on saatava joustavuutta. Henkilöstön valmiutta eri palveluyskiköiden väliseen yhteistyöhön tulee parantaa.

Sektoroituminen on vaikuttanut positiivisesti siihen, että henkilöstö on voinut erikoistua tiettyihin tehtäviin. Tämä on vaikuttanut puolestaan palvelun laatuun.

Yhteinen henkilöstö, tehtävät ja määrärahat.

Kihlakuntien hallinnossa yhteisen henkilöstön organisointi ja työtehtävät on järjestetty erittäin kirjavasti. Arviointitutkimuksessa ilmeni, että yhteisten hallintotehtävien hoitaminen ei ole kokonaisuutena onnistunut riittävän hyvin. Tulevaisuudessa on määriteltävä yhteiset kriteerit, millä tavoin yhteistä henkilöstöä voidaan käyttää tehokkaammin kihlakuntien varsinaisten substanssitehtävien hoitamisessa. Nykytilanne, jossa kukin kihlakunnanvirasto täysin itsenäisesti määrittelee organisoititavan, ei toimi mielestämme asianmukaisesti.

Määrärahojen suunnittelua on vaikeuttanut se, etteivät ministeriöiden toimintasuunnitelmat, jotka vaikuttavat yhteisten rahojen tarpeeseen, ole olleet selvillä talousarviota laadittaessa. Esimerkkeinä mainittakoon atk-järjestelmät, kulunvalvonta ja kihlakuntien laajentumisen aiheuttamat tilatarpeet. Myös monimuotoista tulosohjausta on kehitettävä.

Tulosohjaukseltaan kihlakunnanvirasto on sekava ja monimutkainen. Jokainen tulosohjauksesta vastaava taho — sisäasiainministeriön hallinto-osasto, sisäasiainministeriön poliisiosasto, oikeusministeriö ja Valtakunnansyyttäjänvirasto — ohjaa ja jakaa resurssit. Jaettavat resurssit on budjetoitu sisäasiainministeriön päaluokan kolmeen lukuun ja oikeusministeriön päaluokassa

kahteen lukuun. Tämän lisäksi kihlakunnanvirastot saavat määrärahoja lääninhallituksen ja oikeusministeriön kautta. Siksi kihlakunnanvirastojen tilinpito ja palkanmaksu hoidetaan kahdesta paikasta ja eri atk-järjestelmillä.

Tulosohjauksen monimutkaisuus on aiheuttanut sen, että kihlakunnanvirastojen yhteisöllisyys ja kihlakunnan nimismiehen rooli päällikkönä onkin jäänyt hämäräksi. Tulosohjauksen sekavuus on hallinnollinen ongelma, joka ei vaikuta palvelun saatavuuteen eikä laatuun. Monimutkaisuus aiheuttaa ongelmia suunnittelussa, yhteisen määrärahan tasapuolisessa jaossa ja kihlakunnanvirastojen seurannassa ja arvioinnissa sekä ilmenee osastojen erilaisessa henkilöstöpolitiikassa. Tulevaisuudessa yhteisen määrärahan siirtämistä sektoriosastojen toimintamäärärahoihin tuleekin harkita.

Virastotyypeistä.

Kihlakuntahallinnossa kysymys virastotyypeistä on herättänyt vahvoja näkemyseroja. Yhtenäisvirastojen mielletään edistävän palveluihin liittyvää yhteistyötä ja tätä kautta palvelujen saatavuutta. Erillisvirastojen katsotaan mahdollistavan keskittymisen omiin hallintoasioihin. Kihlakunnille tulee järjestää paremmat mahdollisuudet organisoida oma sisäinen hallintonsa alueellisten ja paikallisten olosuhteiden vaatimusten mukaisesti.

Ryhmämme mielestä lähtökohtana kihlakuntajaossa tulisi olla, ettei yhtään kihlakuntaa lakkautettaisi. Niin sanottujen heikkojen kihlakuntien pohjaa tulee vahvistaa valtion paikallishallinnon palveluiden sijoittamisella näiden kihlakuntien yhteyteen. Tämä on nyt tarvittavaa paikallishallinnon lisäpalvelustrategiaa, jonka perustana on nykyisen hallituksen linjaama hajautettu ja joustava palveluhallinto. Jos valtion paikallishallinnon vahvistaminen merkitsee pienten kihlakuntien lakkauttamista, voidaan samalla luopua yhtenäisen ja tasapuolisen palveluverkon tavoittelusta.

Työskentely poliisin palvelutoimistossa ei kokemuksen mukaan houkuttele samalla tavalla kuin poliisilaitoksen keskuspaikassa. Epävarmuus tulevaisuudesta on jo johtanut kihlakunnissa ja kunnissa hätäisiin suunnitelmiin mahdollisten aluemuutosten varalta. Mielestämme hallintovaliokunnan lausunnon pitäisi rauhoittaa kiirettä ja hätiköintiä. Kun arvioidaan kihlakuntien määrää, on tarkkaan selvitettävä ratkaisujen hei-

jastusvaikutukset alueen muihin palveluihin ja todelliset kustannusvaikutukset. Huomioitava on myös se tieto, että useat pienet kihlakunnat ovat tehneet erittäin hyvää tulosta, useimmiten numeerisesti mitaten parempaa kuin kihlakuntien suuret poliisilaitokset.

Vielä lyhyitä johtopäätöksiä.

Ryhmämme katsoo, että kihlakuntien lukumäärä ja aluejako tulisi pitää nykyisellään. Jako tulisi muuttaa vain poikkeustapauksissa erityisongelmien poistamiseksi. Yhteiskuntapoliittisesti ei ole järkevää kiihdyttää muuttoliikettä hallinnollista palvelurakennetta purkamalla. Maaseudulla tämä merkitsisi työpaikkojen menetyksiä. Alueellisesti liian laajat kihlakunnat eivät ryhmämme mielestä ole motivoituneita ylläpitämään riittävän kattavaa palveluverkostoa. Henkilöstöresursseja voidaan hyödyntää yhtä hyvin kihlakuntien välisessä yhteistoiminnassa kuin keskittää voimavarat pelkästään yhteen pisteeseen.

Uudistuksen toteuttamisessa on ollut suurena haittana ajatus, että vasta haetaan linjoja ja että muutoksia kihlakuntien määrään on tulossa. Tämä epävarmuuden ilmapiiri on ahdistanut työntekijöitä. Samanaikaisesti määrärahojen niukkuus, henkilökunnan virkojen täyttökielto ja jatkuva muutos ovat aiheuttaneet vaikeuksia työmotivaatioon ja tehokkaaseen työntekoon.

Alueeltaan laajoissa maakunnissa reuna-alueiden, jopa kokonaisten kuntien asukkaiden palvelut kallistuvat lupapalvelujen tarjonnan keskittyessä entistä harvempiin toimipisteisiin. Kaikilla ei ole mahdollisuutta käyttää sähköisiä välineitä palveluita hakiessaan. Ryhmämme mielestä tulee kaikessa kehittämistyössä samalla valmistella sähköiseen verkkoon perustuvien palveluiden tuottamista ja sähköistä asiointia. Kihlakunnanvirastot ovat keskeinen osa niin sanottua yhteispalveluverkostoa, jota tulee kehittää muun valtion paikallishallinnon ja kuntahallinnon sekä muiden viranomaisten kanssa. Yhteispalveluverkostolla tulee tulevaisuudessa taata palvelujen saatavuus myös syrjäseuduilla.

Arvoisa rouva puhemies! Hallinnollisella uudistuksella kosketetaan myös ihmisten ammatillista identiteettiä ja asemaa työyhteisössä. Nämä muutokset saattavat olla vahvempi syy kielteiseen suhtautumiseen muutosta kohtaan kuin itse hallinnolliset muutokset. Ihmisille on annettava

aikaa sopeutua muutokseen ja mahdollisuus löytää siitä uusi alku itselleen.

Ed. Myllyniemi merkitään läsnä olevaksi.

⁹ **Raimo Vistbacka /ps:** Arvoisa puhemies! Hallitus antoi vuoden 1996 joulukuun alussa voimaan tulleesta kihlakuntauudistuksesta eduskunnan lain hyväksymisen yhteydessä edellyttämän selonteon toukokuussa viime vuonna, mikä tapahtui noin puoli vuotta ennen eduskunnan määräämää vuoden 1999 loppua. Pidän tätä hätäilyä hieman omituisena, sillä kuluneet kaksi ja puoli vuotta ovat varsin lyhyt aika tarkastella näin laajan ja monitahaisen toiminnallisen ja organisatorisen uudistuksen vaikutuksia käytännön tasolla. Puolikin vuotta lisää aikaa olisi tuonut selonteolle edes hieman lisää vakuuttavuutta ja edustavuutta.

Kun nyt selonteon ajanjakso jäi näinkin lyhyeksi, on luonnollista, että hallintovaliokunta on esittänyt mietinnössään eduskunnan päätettäväksi uuden selonteon saamista aiheesta vuoden 2005 loppuun mennessä. Tuolloin on selkeämmin nähtävissä se, mihin uudistus on johtanut ja kuinka se on vaikuttanut kansalaisten mahdollisuuksiin saada poliisi-, ulosotto- ja syyttäjäpalveluja tasapuolisesti ja riittävän tehokkaasti riippumatta asuinpaikasta.

Kihlakuntauudistus oli toteutuessaan lukuisen kompromissien yhteiskompromissi. Se herätti niin sitä koskeneessa virkamieskunnassa kuin myös kansalaisten keskuudessa suuria pelkoja ja myös suuria odotuksia. Nyt jo edellä toteamani liian lyhyen tarkastelujakson jälkeenkin on todettavissa, että molemmat odotukset ovat osittain toteutuneet. Juuri liian suppean havaintomateriaalin johdosta on vaikea lähteä mittaamaan, kumpi oletus on ollut lähempänä oikeata, mutta olisin valmis itse kallistumaan yhteismäärällisesti enemmän miinusmerkkisen vaikutusmäärän kannalle.

Positiivisimpina vaikutuksina kihlakuntauudistuksessa näkisin sen, että sekä syyttäjä- että ulosottotoimissa on saatu aikaan ammattitaidon laadun parantumista.

Lakivaliokunta on todennut lausunnossaan tämän asian siten, että "syyttäjälaitoksen ja ulosot-

tolaitoksen kannalta tarkasteltuna palveluiden laatu on kuitenkin tärkeämpi kuin niiden läheisyys - ". En voi olla täysin yhtä mieltä tämän toteutuksen kanssa ja osittain tästäkin syystä olen ollut mukana jättämässä eriävän mielipiteen lakivaliokunnan lausuntoon.

Vaikka lyhyen tarkastelujakson jälkeen näyttäisikin käyneen näin, saattavat vaikutukset ajan mittaan kääntyä myös mainituilta osin kielteisemmiksi, varsinkin jos ylläpidetään kihlakuntien lukumäärän edelleen vähentämiseen tähtäviä toimia. Myös syyttäjälaitoksen kehittäminen voi hyvin nopeasti pysähtyä, mikäli poliisin ja syyttäjän yhteistyö hankaloituu poliisitoimen etäännyttäessä fyysisesti edelleen syyttäjätöimestä.

Selonteossa lähdetään siitä ajatuksesta, että kihlakuntien määrää olisi edelleen vähennettävä. Olen tästä asiasta vakaasti eri mieltä. Epävarmuus tulevaisuudesta supistamisuhan alla olevien kihlakuntien henkilökunnan keskuudessa vaikeuttaa toimintojen ja yhteistyön kehittämistä paremmin asiakaskuntaa palvelevaksi. Tämä ei koske pelkästään poliisitoimintaa vaan koko henkilökuntaa, mukaan lukien syyttäjä ja ulosottotoimi ja palveleva henkilökunta.

Pidän valitettavana sitä, että lakivaliokunta ei rojhennut ottaa selkeää kantaa tähän asiaan. Hallintovaliokunta ei myöskään mietinnössään uskalla lyödä jarrua supistamiskehitykselle tyytymättömyyden pyöreän sanakääntein varoittelemaan mahdollisista liian nopean vähentämisen seurauksista. Nyt toimiville virastoille tulee antaa muutamman vuoden työrauha, jotta ne saavat ajaa sisään tähän saakka tehdyt muutokset ja testata niitä käytännössä.

Arvoisa puhemies! Tarkastelen seuraavaksi kihlakuntauudistuksen vaikutuksia yksityiskohdaisemmin pyrkien nimeämään uudistuksen aiheuttamia kielteisiä seurauksia ja esittämään mahdollisia parannusehdotuksia, joilla tilanne saataisiin kääntymään paremmaksi niin kansalaisten kuin kihlakunnissa työtä tekevienkin kannalta. Peruseriaatteena totean, että palveluverkko tulee järjestää ensisijaisesti asiakkaan eli kansalaisen näkökulmasta katsoen, ei käytännön työtä tuottamattomien niin sanottujen herrojen kantojen mukaisesti. Riittävä palveluverkko turvataan vain kaikkien sektoreiden henkilöstön ja niiden toimivan yhteistyön avulla.

Poliisin ennalta estävä toiminta ja hälytysnopeus tuottaa tulosta vain siellä, missä poliisi liikkuu ja on yhteydessä ihmisiin. Yleinen valtakun-

nallinen kehitys on kihlakuntauudistuksen alkuvaiheen jälkeen johtanut siihen, että poliisi jatkaa joukkojensa keskittämistä palvelutoimistoista ja -pisteistä kihlakunnan keskuspaikkoihin. Tämän havaittuaan esimerkiksi tietyt rikoksenteikijät ovat siirtyneet enenevässä määrin syrjäseuduille ja sivukyliinkin, joissa he voivat merkittävän vähäisellä kiinnijoutumisriskillä tehdä rikoksia. Uhreina ovat tällöin usein myös yksin asuvat vanhat ihmiset, joille poliisin apu tulee liian hitaasti ja myöhään. Omien kokemuksenikin perusteella voin todeta ihan viime vuosilta, että kun rikoksen tapahduttua kutsutaan poliisi paikalle, kuluu lähes kaksi tuntia poliisipartion saapumiseen selvittämään tapahtunutta rikosta. Tällöin ei mielestäni enää voida puhua mistään tehokkaasta ja nopeasta poliisipalvelusta. Syynä tähän voivat olla myös poliisin liian pienet toimintamäärärahat.

Ulosottopuolella kehityssuunta on ollut osin samanlainen. Siellä kysymys on rahasta ja ulosottoitoimen uskottavuudesta. Pitkistä etäisyyksistä johtuva asiakaskontaktien katkeaminen vähentää perintätulosta, mikä tuntuu ajan mittaan myös valtion kassassa. Avustavat ulosottomiehet tulee pitää palvelutoimistoissa, joissa tulisi tällöin olla myös kihlakuntaviraston yhteistä henkilöstöä. Rutiiniasiat pystyy eri sektoreilla hoitamaan sama henkilö, mikä merkitsee sitä, että yhteisen henkilöstön osuutta tulee mielestäni lisätä. Nykyisinhän niin sanottu palvelutaso on tosiasiallisesti heikentynyt lähes kaikissa palvelupisteissä muun muassa vuosilomien, ruokatuntien, sairauslomien ja muiden vastaavien ollessa kyseessä poissaoloja korvaavan henkilöstön puuttumisen takia. Myös aukioloajat ovat tosiasiallisesti lyhentyneet.

Poliiseista on erityisesti maaseudulla olevissa kihlakunnissa yritetty tehdä niin sanottuja yleispoliiseja. Tämä on johtanut pienempien rikosten tutkinnan jäämiseen lapsipuolen asemaan ja rikostutkinnan selvitysprosentin alenemiseen. Kehitys on kihlakuntien sisäisestä organisaatiosta johtuvaa. Tulisi muistaa, että erikoistunuttakin poliisikuntaa tarvitaan aina kaikissa kihlakunnissa ja sen eri alueilla.

Hallintovaliokunnan mietinnön ponnassa lisätään kaikki mahdolliset hyvät asiat ja toivomukset maan ja taivaan väliltä niin, että mikäli puoletkin niistä toteutuisi, kaikki asiat olisivat mitä parhaimmin poliisi-, syyttäjä- ja ulosottotoimessa. Eräs piirre joissain kihlakunnissa on, että

poliiseja on siirretty kihlakunnan keskuspaikkaan, mikä vähentää poliisin näkyvyyttä ja yhteysien säilymistä kansalaisiin, kuten edellä jo totesinkin. Tämän kehityksen sijaan olisi palvelutoimistojen poliisivahvuutta lisättävä jopa keskuspaikkojen kustannuksella.

On myös valitettavasti todettava, että virastoille yhteisten asioiden hoitoon annetut varat ovat riittämättömät. Yhtenäisvirastoissa se, mitä yhteisillä asioilla ymmärretään, on selkiytymättömänä ja säätelemättömänä jäänyt viraston eli kihlakunnanimismiehen ratkaistavaksi. On myös havaittavissa, että johtoryhmän ja yhteisen henkilöstön asema yhtenäisvirastoissa on säätelemätön ja selkiytymätön. Tämän seurauksena on käytännön esimerkkejä tapauksista, joissa kihlakunnanimismies on vastoin johtoryhmän muiden jäsenten tahtoa sijoittanut viraston yhteisen henkilöstön oman osastonsa erityistehtäviin. Yhtenäisviraston toiminnalta putoaa pohja pois, mikäli virasto palvelee yksiköitään vain muodollisella tasolla ja kihlakunnanimismies saa käyttää virastopäällikön valtaansa johtoryhmän muiden jäsenten kannanotot sivuuttaen vain oman osastonsa etujen ajamiseen ja tarpeiden tyydyttämiseen. Yhteisen henkilöstön ja johtoryhmän aseman säätelyyn tulisi pikaisesti kiinnittää erityistä huomiota, jotta vakavilta toimintahäiriöiltä vältyttäisiin jatkossa.

Arvoisa puhemies! Hallintovaliokunnan miennössä puhutaan poliisin ja syyttäjän välisestä yhteistoiminnasta, mutta esimerkiksi harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunta edellyttää myös ulosoton mukanaoloa yhteistoiminnassa. Tämä yhteistoiminta ontuu tällä hetkellä monin paikoin siksi, että vastuu yhteistoiminnan järjestelyistä ja jakosuhteista on valtaosaltaan säätelemättömä. Tätä ongelmaa ei esiintynyt lainkaan vanhassa nimismiesjärjestelmässä. Tilanteen korjaamiseksi tulee yhteistyötä yksiköiden välillä harjoittaa myös substanssiasioissa. Toiminnan tehostaminen vaatii yhteistoimintaa koskevien johtosuhteiden ja muiden järjestelyiden säännöstyttämistä ja selkeyttämistä.

Ongelmia on tullut kihlakuntauudistuksen jälkeen myös eri ministeriöiden eräiden virkamiesten halusta korostaa erillisorganisaatiota ja katkaista kaikki yhteydenpito ulosotto-, syyttäjä- ja poliisiyksiköiden välillä. Tarkoitin tällä sisäasiain- ja oikeusministeriön alaisten yksiköiden yhteistyötä hankaloittavia toimia. Esimerkkejä on

lukuisia, joista otan tässä esille erään eli kihlakuntien atk-yhteyksien ristiriitaisuuden.

Kihlakuntaudistuksen alussa yhtenäisvirastoissa toimivat ulosotto- ja syyttäjäsastot käyttivät poliisin verkkoa, tiimipostia ja Foorumia sekä MS Officen ohjelmaversioita. Tämä mahdollisti hyvän tiedonkulun ja osaamisen viraston sisällä; yhteinen tukihenkilö auttoi kaikissa verkon käytön ongelmissa. Kihlakuntauudistuksen jälkeen ministeriöt ovat jostain käsittämättömästä syystä eriyttäneet sähköpostinsa ja verkko-, ohjelma- ja laiteratkaisunsa, eikä poliisin virastossa toimiva atk-tukihenkilö tämän takia voi enää antaa tukeaan ulosotto- ja syyttäjäsastoille. Niiden saama tuki on tällä hetkellä muutenkin riittämättömä vaikeuttaen työskentelyä. Myöskään virastojen sisäinen tiedonkulku ei ole enää aikaisemmalla tasolla. Tämä kaikki on tullut valtiolle erittäin kalliiksi ja vaikeuttanut kihlakuntien ja osastojen toimintoja, tiedonkulkua ja yhteistoimintaa.

Arvoisa puhemies! Katson, että kihlakuntauudistusta on kehitettävä siihen suuntaan, että poliisin, ulosoton ja syyttäjälaitoksen henkilöstöä sijoitetaan kihlakuntien alueella siten, että toiminta kohtaa nykyistä paremmin myös syrjäalueiden asukkaat ja heidän tarpeensa. Voisi ajatella jopa, että läänintaso lakkautettaisiin turhanpäiväisenä organisaationa ja tehtävät siirrettäisiin ministeriöön, jolloin sielläkin palkkaansa nauttivilla herroilla olisi jotain järkevää tekemistä. Osa tehtävistä, lähinnä talous- ja hallintopalvelut, voitaisiin siirtää kihlakuntien keskuspaikkoihin. Varsinaiset poliisi-, syyttäjä- ja ulosottopalvelut voitaisiin sitten jakaa järkevästi kihlakuntien paikallisiin toimipisteisiin, joille on jo olemassa ensi tiloja.

Lupapalveluista toteaisin, että sen suhteen tulisi edetä laajemman yhteispalvelun suuntaan erityisesti harvaan asutuilla alueilla, jolloin samasta toimipisteestä saisi muitakin kuin sisäasiain- ja oikeusministeriön alaisia palveluja.

¹⁰ **Risto Kuisma /rem:** Arvoisa puhemies! Kansalaispalaute kihlakuntauudistuksesta on ollut melko vähäistä sen runsaan kolmen vuoden aikana, jolloin uudistus on ollut voimassa. Ehkä aika on vielä liian lyhyt. Palautteen vähäisyys on myöskin ymmärrettävää siinä mielessä, että tavallinen kansalainen kuitenkin aika harvoin jouuu asioimaan valtion paikallishallintoviranomaisten kanssa.

Huonona on pidettävä nykysuuntauksen mukaista ajatusta, että palvelut keskitetään, kun haetaan tehokkuutta ja asiantuntemusta. Käytännössä se johtaa erityisesti maaseudulla siihen, että palvelut menevät yhä kauemmaksi eikä pienissä kunnissa ole mitään valtion palveluja, ei mitään valtion hallintoa. Kun vielä muutama vuosi sitten palvelut olivat ehkä suuremmassa naapurikunnassa, nyt niitä ei ole enää sielläkään vaan täytyy mennä vähintään lähimpään keskuskuureen kaupunkiin. Kuitenkin paikallishallinnossa paikallisuus ja läheisyys ovat itse asiassa jo laatua ja asiantuntemusta. Tämä näkökulma on aika lailla unohdettu.

Voi sanoa vielä niinkin, että väittäisin, että paikallisuus tulee korostumaan. Itse asiassa tämän tyyppiset muutokset, joita kihlakuntaudistuksen oli ja monet muut uudistukset, joissa keskitetään tehokkuuden nimissä hallintoa, ovat mennyt aikaa. Julkinen hallinto on tavallaan tästä ajan riennosta yhden kierroksen jäljessä. Yhä enemmän tullaan arvostamaan sitä toimintaa, joka on ihmisiä ja kansalaisia lähellä, joka perustuu ihmisten ja paikallisten olojen tuntemukseen ja fyysiseen läsnäoloon eikä siihen, että vain paperien ja muiden teknisten välineiden avulla yritetään antaa palveluja ja hoitaa hallintoa.

En lainkaan vähättele tehokkuutta. Toki se meitä veronmaksajina ja veronmaksajien edustajina kiinnostaa. Myöskin asiantuntemuksella on oma arvonsa, mutta paikallishallinnossa ehkä suurinta asiantuntemusta on paikallisten olojen ja ihmisten tuntemus. Tätä tärkeintä asiantuntemusta on tässäkin uudistuksessa selkeästi menetetty. Siinä mielessä uudistus on paikallishallinnon luonteen vastainen. Tavallisten kansalaisten kannalta syyttäjien kohdalla tapahtuneet muutokset eivät ole varmasti ongelmallisia, niin harvoin normaali kansalainen joutuu syyttäjän kanssa tekemisiin.

Myöskin ulosoton osalta vaikeudet ovat suhteellisen pieniä. Kaikkein eniten, niin kuin keskustelussa on tullut esille, nämä ongelmat ja se, että viranomainen on kaukana ja tuntee huonosti ihmisiä ja seutua, koskevat poliisia ja myöskin poliisihallintoa sekä lupahallintoa, joiden kanssa ihmiset paljon useammin ovat tekemisissä tai joiden läsnäolo ja saavutettavuus on jo sinänsä tärkeä turvallisuustekijä ja auttaa yleistä viihtyvyyttä.

Uudistuksen hyödyt kokonaisuudessaan ovat ainakin minulle kyseenalaisia. Toisaalta en voi myöskään esittää mitään merkittäviä konkreettisia haittoja, sen konkreettisempia, mitä edellä sanoin paikallisen asiantuntemuksen hukkaamisesta. Kansalaiset pitävät uudistusta pääosin yhden tekevänä. Uudistus on koetellut kansalaisten tunteja huomattavasti vähemmän kuin esimerkiksi se, että monesta kunnasta ovat hävinneet Postin palvelut tai monet muut palvelut. Tämä tietysti johtuu siitä, että kihlakuntaviranomaisten kanssa ei sillä tavalla joka päivä olla tekemisissä.

Mitä tulee säilytettyihin palvelutoimistoihin tai palvelupisteisiin, niillähän on hyvä tarkoitus, mutta osittain niiden merkitys on vähentynyt sen takia, että ei tiedetä, mitä palveluja niistä saadaan ja minä aukioloaikoina niitä saadaan. Tämä on herättänyt epätietoisuutta. Monta kertaa kansalaisen kannalta on järkevintä mennä suoraan keskuspaikkaan eikä ensin palvelupisteeseen, josta ei kenties juuri sitä palvelua saada tai jossa aukioloaika on lyhyempi tai on pitkä ruokatauko tai niin edelleen. Siinä mielessä nämä palvelupisteet eivät korvaa sitä tarkoitusta, mikä ehkä niillä oli.

Konkreettisesti oman kuntani osalta: Oli viereissä 10 kilometrin päässä Sipoossa nimismiespiiri, jossa oli kaikki palvelut. Nyt on palvelutoimistoja ja varsinainen pääpaikka on Porvoossa. Palvelutoimiston merkitys on vähitellen kokonaan hävinnyt. Kansalaiset asioivat useimmin suoraan keskuspaikassa. Myös erilaiset asiakirjat menevät ensin keskuspaikkaan ja sitten niitä siirrellään palvelutoimistoon ja päinvastoin. Asioiden hoito on viivästynyt ja toisaalta syntyy epätietoisuutta, missä asiaa hoidetaan ja missä asiakirjat ovat vai ovatko ne keskuspaikan ja palvelutoimiston välisessä postiliikenteessä.

Itse olen jonkin verran siviiliammattini puolesta joutunut kokemaan uudistuksen tuomia muutoksia. Siltäkin kannalta käytännön muutokset tuntuvat melko vähäisiltä.

Varmasti kaikkein suurin muutos on valtion paikallishallinnon henkilökunnan kannalta. Sitähän on monessa puheenvuorossa valotettu. Se koskee yli 10 000:ta ihmistä, ja sillekin näkökohdalle täytyy antaa oma arvonsa. Itse en tunne asiaa niin hyvin, että siltä näkökannalta voisin mitään enempiä havaintoja sanoa kuin jo useassa asiantuntevassa puheenvuorossa on todettu. Varmaan on edelleen paikallaan seurata vaikutuksia.

Mitä tulee valiokunnan lausumaan, tuntuu, että se syleilee kaikkea hyvää ja on sanahelinää. Toivottavasti se johtaa myös joihinkin konkreettisiin parannuksiin eikä jää vain kirjailuksi, johon on yhdistetty kaikki hyvät ajatukset.

Vaikkakaan kihlakuntauudistus ei kenties herätä mitään voimakkaita vastalauseita ja toisaalta myöskään mitään selkeitä etuja on vaikea nähdä, itse kuitenkin ehkä olisin pitänyt parempana enkä pidä poissuljettuna sitä, että joskus nykyaisessa muodossa valtion paikallishallinto taas lähestyy kansalaista. Minusta se vanha järjestelmä, jossa oli nimismies ja kyläpoliisi, saattaisi tänä päivänäkin nykyaikaisessa muodossa olla erittäin kilpailukykyinen. Ainakin se olisi sellainen kansalaisten kannalta. Sen ymmärrän, että nimismiehen ja poliisin virkamiesten kannalta siinä voi olla enemmän huonoja puolia nykysysteemiin verrattuna. Kun viranomainen on lähellä, hän tuntee kansalaisten olosuhteet ja pystyy mitoittamaan omat toimenpiteensä sen mukaisesti.

Tietysti silloin, kun hallinto on lähellä, jos on hyvä hallintohenkilökunta, kaikki menee hyvin, mutta pienissä yksiköissä, jos on ammattitaidon puutetta tai muuta epäonnistumista, asiat eivät ole hyvin. Suuressa organisaatiossa nämä ongelmat on helpompi hoitaa, mutta nykyisellään valtion paikallishallinto, kihlakunta, on aika kylmä, persoonaton ja kansalaisten kannalta kaukainen organisaatio.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Anttila.

¹¹ **Pertti Hemmilä /kok:** Arvoisa puhemies! Joulukuun alussa tuli kuluneeksi kolme vuotta kihlakuntauudistuksen voimaantulosta. Tänä päivänä suurin osa kansalaisista tuntuu olevan edelleen autuaan tietämättömiä siitä, ettei jopa satojen vuosien ajan toiminut nimismiesjärjestelmä olekaan enää voimassa.

Hallinnollisena toimenpiteenä kihlakuntauudistus ei ole herättänyt mielenkiintoa julkisissa keskustelussa, mutta uudistuksen seuraukset ovat nähtävissä ja johtaneet laajaankin keskusteluun. Tavoitteenahan oli ensisijaisesti kansalaisten turvallisuuden parantaminen. Kansalaiset

ovat huolissaan huumorikollisuuden kasvusta, katuväkivallan lisääntymisestä ja väkivaltarikosten raaistumisesta. Vaikka kihlakuntauudistuksessa poliisitoimi on vain yksi neljästä kihlakunnan osastosta, on se kansalaisten silmissä ylivoimaisesti kaikkein tärkein. Poliisiin ja poliisin toiminnan oikeudenmukaisuuteen luotetaan paljon enemmän kuin esimerkiksi oikeuslaitoksen toimintaan. Poliisin halutaan näkyvän katukuvassa ja valvovan turvallisuutta ja yleistä järjestystä.

Meillä on kuitenkin vielä paljon parantamisen varaa palvelujen riittävän ja tasapuolisen saatuuden turvaamisessa maan eri alueilla. Tämän vuoden alussa Pohjanmaalla Kinnulan pitäjässä ravintolassa sattuneen kolmen ihmisen ampu- missurman yhteydessä pohdittiin, miksi poliisin tulo paikalle kesti niin kauan. Tässä yhteydessä poliisin yhteistoiminta-alueen laajuutta kritisoitiin, ja aivan oikein kritisoitiinkin.

Kansalaisten perusturvaan sisältyy ajatus turvallisuudesta. Turvallisuuden tunne on tärkeä osa perusturvaa, ja poliisin näkyminen katukuvassa parantaa ehdottoman varmasti yleistä järjestystä ja turvallisuutta. Suomessa poliisiin luotetaan. Tämä on syntynyt vuosikymmenten työn tuloksena. Tässä pätee vanha viisaus: luottamus- ta ei oteta, se saavutetaan. Jos ihminen kokee pelkoa rikoksen uhriksi joutumisesta, ei hänen perusturvansa ole kunnossa, vaikka aineelliset edellytykset sille olisivatkin olemassa. Viime aikoina turvallisuuden kokemista on paljon tutkitukin ja todettu turvattomuuden tunteen suuresti alentavan ihmisen elämänlaatua.

Nyt olemassa olevat kihlakunnat ovat alueellisesti suuria. Mikäli niitä vielä yhdistellään nykyisestäään, palvelujen laatu ja yleinen turvallisuus heikkenevät. Kansalaiset kaipaavat poliisin läheisyyden luomaa turvallisuuden tunnetta. Halutaan tietää, että poliisi on paikalla tuossa tuokiossa, jos jotain tapahtuu. Samoin rikollista tekoa suunniteltaessa poliisin pikaisen paikalletulon mahdollisuus ehkäisee aivan varmasti tekoon ryhtymistä.

Tässä tilanteessa, kun maassamme toimii vielä 25 yksi- tai kaksiosastoista kihlakuntaa, pidän huonosti harkittuna edes suunnitella nykyisten kolmiosastoisten kihlakuntien yhdistämistä. To- teutuneen kihlakuntauudistuksen yhteydessä poliisimiesten määrä pysyi teoriassa samana, mutta käytännössä laman seurauksena tulleet toimin- nan supistamiset ja virkojen täyttämättä jättämi- set ovat vähentäneet poliisimiesten määrää huo-

mattavasti, jopa lähes tuhannella poliisimiehellä. Pahimmin resurssien puutteesta kärsivät Varsinais-Suomen kunnat, jotka ovat tilastollisestikin lähes viimeisillä sijoilla verrattaessa poliisien määrää asukaslukuun. Lisäksi poliisin toiminta ja läsnäolo on painottunut entistä enemmän kihlakuntaviraston sijaintipaikkakunnalle reuna-alueiden poliisipalvelujen jäädessä vähemmälle huomiolle. Meillä ei nyt ole varaa vähentää poliisin resursseja vaan päinvastoin niihin on satsattava lisää, jotta voimme tehokkaasti taistella yhteiskuntaamme uhkaavaa vakavaa rikollisuutta kuten huumerikollisuutta ja siitä seuraavaa muuta rikollisuutta vastaan.

Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden takaaminen kuuluu ehdottomasti yhteiskunnalle eikä esimerkiksi yrittäjien muodostamille vapaaehtoisille yöpartioille, joiden varaan valitettavasti valvonta joillakin alueilla on viime vuosina jäänyt. Lamavuosina tosin tarvittiin myös järjestöjen ja esimerkiksi yrittäjien vapaaehtoista yöpartiointia ilkeiden ja murtojen estämiseksi. Ymmärrettiin, että poliisi tekee vähäisillä määrärahoilla kaikkensa, ja haluttiin auttaa, koska poliisin voimat eivät kuitenkaan kaikkeen riittäneet. Nyt taloudellinen tilanne on toinen. Yhteiskuntamme tilanne on normalisoitunut, ja poliisin pitää ottaa hoitaakseen perusturvan olennainen osa, turvallisuuden takaaminen.

Poliisikunnan taholta on viime aikoina jopa kiitelty, että meillä on nyt poliittista tahtoa lisätä poliisin resursseja. Yli 20 vuotta poliisina itse toimineena tiedän toki, mitä kansalaiset poliisilta odottavat, ja senkin tiedän, mitä poliisi odottaa meiltä päättäjiltä. Määrärahojen jaossa meidän on huolehdittava siitä, että poliisi tosiaan saa riittävästi rahaa toiminnan ylläpitämiseen. Lisäksi meidän on huolehdittava siitä, ettei nykyisiä toimipisteitä jouduttaisi sulkemaan, vaan poliisi toimisi jatkossakin koko maan alueella.

Olen samaa mieltä siitä, että inflaation estämiseksi on tarpeen pitää julkisen sektorin menot kurissa. On kuitenkin otettava järki käteen siinä, missä asioissa voidaan säästää ja missä ei. On käytävä nyt arvokeskustelua siitä, mitä kansalaisten turvallisuuden takaaminen nykytilanteessa edellyttää. Hallitusohjelmassamme on luvattu poliisin voimavarojen lisääminen.

Korostaessani poliisin toimintaedellytyksiä en halua vähätellä kihlakuntien muita osastoja. Esimerkiksi ulosottomiehen valvontatehtävän hoitaminen edellyttää henkilökohtaisia kontakteja,

jotka vaikeutuvat alueen laajetessa ja valvottavien määrän kasvaessa. Käytännössä kansalaiset kuitenkin arvostavat kihlakunnan palveluista eniten poliisin näkymistä katukuvassa ja nopeaa saapumista rikos- tai onnettomuuspaikalle. Kansalaisia ei kiinnosta se, montako minuuttia ulosottomieheltä tai haastemieheltä kului aikaa saapua paikalle tuomaan haastetta tai ulosmittausta toimittamaan. Poliisin saapuminen rikos- tai onnettomuuspaikalle on sen sijaan minuuttipeliä, jossa poliisin viipyminen saattaa ratkaisevasti pahentaa tilannetta ja vaikeuttaa myös tutkintaa.

Jo viime kesänä kihlakuntauudistuksen selonteon yhteydessä totesin, että olemassa oleva ammattitaito ja alueen tuntemus hyödynnetään tehokkaimmin säilyttämällä nykyiset kihlakunnat ja turvaamalla poliisin toimipisteiden säilyminen nykyisessä laajuudessa. Olen edelleen samaa mieltä. Edes taloudellisilla seikoilla on vaikea perustella mahdollisia yhdistämisä, jos ne toteutuvat samalla tavoin kuin kihlakuntauudistuksessa on tähän asti toteutettu. Tarkoitus oli yhdistää kustannussäästöt ja palvelujen parantaminen nimenomaan hallintoa keventämällä, mutta toteutunut kihlakuntauudistus ei käytännössä vähentänyt päällystön määrää. Vain nimikkeet vaihtuivat. Nykyisissä neljäosastoissa kihlakuntavirastoissa ei tosin ole pelkkiä hallintovakansseja, vaan päällikkövirjoissa olevat suorittavat osan virka-ajastaan hallinnollisia tehtäviä. Kentältä saamani palautteen mukaan hallinnolliset tehtävät tosiasiaassa vievät liian paljon päällystön virka-ajasta. Kansalaisten turvallisuuden ja yleisen järjestyksen kannalta on olennaista se, että poliisit näkyvät kaduilla ja kujilla, eikä se, montako päällikkövirkaa kihlakunnassa on.

¹² **Jukka Vihriälä /kesk:** Arvoisa rouva puemies! Hallintovaliokunnan mietintö kihlakuntauudistuksesta ei tuo esille mitään yllättävää, mutta selkeyttää hallituksen selontekoa mielestäni aivan oikealla tavalla. Lausumaehdotuksessa edellytetään hallituksen huolehtivan uudistuksen tarkasta seurannasta sekä antavan eduskunnalle vuoden 2005 loppuun mennessä selonteon kihlakuntauudistuksen toimeenpanon edistämisestä.

Kihlakuntauudistushan on hyvin laaja-alainen ja kompromissien kautta syntynyt valtion paikallishallinnon uudistus. Yleisesti ottaen kai voimme sanoa, että uudistuksella on pystytty kohtuullisesti saavuttamaan ne puitelain mukaiset val-

tion paikallishallinnon kehittämisen tavoitteet, jotka sille asetettiin. Henkilöstövaje ei ole uudistuksesta johtuva seikka, mutta se on vaikuttanut uudistuksen toimeenpanoon negatiivisesti. Ongelmia on syntynyt kieltämättä eri puolille maata. Keskeisenä ongelman syynä on myös varmasti ollut se, että meillä on erilaisia hallintokulttuureja, yhteistyöhaluttomuutta ja muutosvastarintaa, jonka kaikki tiedämme olevan hyvin yleistä.

Selonteon mukaan palvelujen saatavuus on tämän uudistuksen aikana heikentynyt, vaikka kihlakunnanvirastojen palvelupisteiden määrä kasvoi uudistuksen alkuvaiheessa. Palvelujen sisältö on palvelupisteissä heikentynyt, kun palveluvalikoimaa on supistettu ja aukioloaikoja lyhennetty, kuten on jo useissa puheenvuoroissa todettu.

Mietinnössä valiokunta toteaa, että poliisipiirin koon ja yhteistoiminta-alueiden kasvaessa poliisipalvelujen saatavuus on heikentynyt osassa maata. Poliisipalvelujen saatavuutta on osassa kihlakuntia heikennetty myös nimenomaan kihlakunnissa tehdyillä omilla ratkaisuilla. Palvelupaikan siirtäminen esimerkiksi kihlakunnan keskuspaikkaan entisten nimismiespiirien toimitaloista on vienyt syvältä maaseudulta poliiseja entistä enemmän keskuksiin.

Arvoisa puhemies! Turvattuus on lisääntynyt yhteiskunnassamme. Tästä julkisuus kertoo aivan päivittäin; voi sanoa, että lähes joka hetki. Turvattuuden lisääntyminen näkyy myös, vaikka ehkä toisin on luultu, erityisesti maaseudulla ja myös laajoilla haja-asutusalueilla. Tutkimusten mukaan taajamissa ollaan kuitenkin tyytyväisempiä poliisin palveluihin kuin esimerkiksi haja-asutusalueilla, ja tämä ilmenee juuri ilmestyneestä poliisin turvallisuusbarometristä, jossa todettiin, että 61 prosenttia taajamien asukkaista oli tyytyväisiä poliisin toimintaan ja haja-asutusalueilla 48 prosenttia. Kaikkein tyytyväisimpiä poliisin palveluihin olivat 30 000—100 000 asukkaan kaupungeissa asuvat ihmiset. En tiedä, mitkä olivat perustelut, mutta näin tämä tutkimus selvittää.

Yksi keskeinen syy tyytymättömyyteen nimenomaan maaseudulla on se, että poliisi ei näy enää maaseudun kyläkuvassa, ja toisaalta maaseudulla ollaan tyytymättömiä pitkiin hälytysaikoihin. Nämä ovat kaksi tärkeää seikkaa. Tämä varmasti tiedettiin ilman tutkimustakin, mutta se on myös siinä todettu. Kihlakuntauudistuksen yhteydessähän poliisipiirien määrä väheni erit-

täin merkittävästi. Moni maaseudulla asuva on joutunut huomaamaan, että poliisin päivystyspalvelut ovat siirtyneet todella kauas omasta kotikunnasta. Lupapalvelupisteiden runsaus ei välttämättä asukkaita lohduta, kun päivystys on etäällä eikä apua saada silloin, kun sitä tarvitaan. Tässä suhteessa kyllä varmasti voi todeta, että kihlakuntauudistus ei ole tältä osin onnistunut.

Keskittämislinja poliisitoimessa näyttää jatkuvan edelleen, ainakin jos on uskomista siihen, mitä poliisiylijohtaja Reijo Naulapää on äskettäin julkisessa lausunnossaan todennut, kun hän toteaa, että poliisilla ei ole määrärahoja pitää väkeä syrjäkylillä, missä ei tapahdu juuri mitään tai tapahtuu vähän. Mutta väen väheneminen ei tule hänen mukaansa koskemaan kansliahenkilökuntaa vaan nimenomaan poliiseja. En tiedä, mihin tämä Naulapään lausunto pohjautuu. Julkisuudesta olen tällaisen lausunnon lkenut.

Arvoisa puhemies! Lipposen toisen hallituksen ohjelmassa todetaan, että hallitus kehittää hajautettua, joustavaa palveluhallintoa. Valitettavasti hallituksen toimet eivät ole olleet joka suhteessa tämän mukaisia. Jotta kansalaiset saisivat palvelut tasapuolisesti kaikkialla maassa, ei kihlakuntien määrää ole syytä vähentää nykyisestään. Valiokunnan mietintö tässä suhteessa onkin hyvä, vaikka selonteossa vielä todetaan, että kihlakuntien määrää vähentämällä kevennetään hallintoa. Mielestäni hallintovaliokunta on tässä suhteessa tehnyt hyvän mietinnön. Päinvastoin kihlakuntien nykyisiä tehtäviä ja niiden tarvitsemia resursseja tulisi lisätä siirtämällä sinne esimerkiksi lääninhallituksesta lupahallintoa, pelastushallinnon alue tehtäviä, eräitä poliisille nyt läänin tasolla kuuluvia tehtäviä ja myös muita valvontatehtäviä.

Arvoisa puhemies! Muutama vuosi sitten läänien määrä putosi viiteen ja muodostettiin Itä-Suomen, Länsi-Suomen ja Etelä-Suomen suurläänit ja myös jäivät edelleen Oulun ja Lapin läänit olemaan. Tässä salissa käytiin mielenkiintoinen ja pitkä keskustelu tästä lääninhallinnon uudistuksesta. Mielestäni tämä uusi järjestelmä, jolle varmasti perusteluja löytyy, nykymuodossaan on jo tällä lyhyellä aikavälillä aikansa elänyt. Tässä suhteessa voin hyvin yhtyä siihen ajatukseen, mitä ed. Vistbacka esitti.

Mielestäni olisikin perusteellisesti harkittava koko lääninhallintojärjestelmän lopettamista ja lääninhallituksessa olevien tehtävien siirtämistä kihlakunnanvirastoille, maakuntien liitoille, te-

keskuksille sekä myös maakuntakeskusten pääkaupungeille. Keskusvirastot voisivat suoraan antaa ohjeet kihlakunnille, te-keskuksille, maakuntaliitoille jne. Läheisyysperiaatteen mukaan ihmisten tulisi saada palveluja mahdollisimman läheltä: omasta maakunnasta, seutukunnasta ja kunnasta. Mielestäni suurläänit ovat keinotekoinen järjestelmä eikä niillä voi olla sijaa tulevaisuuden hallintojärjestelyssä.

¹³ **Oikeusministeri Johannes Koskinen:** Arvoisa puhemies! Kommentoin keskustelua lähinnä oikeusministeriötä koskevilta osilta, ulosottoja syyttäjälaitosta koskien.

Valtioneuvoston selonteossa lähdettiin siitä perusajatuksesta, että hallinnollinen piirijako ja viranomaisten toimipaikka- ja palveluverkko ovat eri asioita ja palvelevat eri tarkoituksia. Toimipaikka- ja palveluverkolla huolehditaan palvelujen saatavuudesta ja kattavuudesta, siitä kuinka helposti tavallinen kansalainen saa tarvitsemiinsa palveluja. Hallinnollisen piirijaon lähtökohdaksi on viranomaistoiminnan organisointi, toiminnan laatu ja resurssien tarkoituksenmukainen käyttö.

Selontekoon sisältyvissä kehittämislinjauksissa päädyttiin tältä pohjalta esittämään kihlakuntien määrän vähentämistä nykyisistä 90:stä. Lakivaliokunnan lausunnossa on tästä näkökulmasta nimenomaan korostettu sitä, että syyttäjälaitoksen ja ulosottolaitoksen kannalta tarkasteltuna palvelujen laatu on tärkeämpi kuin niiden läheisyys. Edelleen lakivaliokunta on todennut, ettei valiokunnan kihlakuntauudistuslakeja säädettäessä asettamaan tavoitteeseen syyttäjäpiiriin, ulosottopiiriin ja käräjäoikeuspiirien yhteisistä rajoista ole vielä päästy.

Oikeusministeriö on lokakuussa 1998 antanut määräyksen syyttäjäyksiköiden yhteistoimintajärjestelyistä, joilla syyttäjien toimialueet on järjestetty niin, että niitä on yhteensä 40. Järjestelyjen perusteena oli se, että kihlakuntajakoon perustuvat toimialueet ovat liian pieniä syyttäjien ja toimistohenkilökunnan työmäärän tasaamisen, sijaisuuksien järjestelyn, apulaissyyttäjien työn järjestämisen, rikosprosessiin ja hovioikeusprosessiin liittyvien töiden järjestelyn ja syyttäjien erikoistumisen kannalta.

Samaan tapaan oikeusministeriö on 16 päivä marraskuuta viime vuonna hyväksynyt ulosoton kehittämisen kokonaissuunnitelman, joka on käsitelty hallituksen iltakoulussa 8 päivä joulukuuta.

Siinä on todettu, että ulosottolaitoksen paikallistason organisaation kehittämisen tulee perustua piirikoon suurentamiseen, jolla turvataan seuraavien päämäärien toteutuminen: erikoistuminen vaativaan perintään, toiminnan tuottavuus, henkilöstökoulutuksen toimivuus, osaamisen säilyminen henkilöstön vaihtuessa, mahdollisuus reagoida muuttoliikkeeseen ja yleensä tehtävätarpeisiin ja muihin yhteiskunnallisiin muutoksiin.

Tavoitteeksi on asetettu ulosottopiirien suurentaminen siten, että niitä olisi nykyisen määrän eli 70:n sijasta ehkä 35–45. Edelleen on todettu, että ulosottolaitoksen saavutettavuus on sekä velkojen että velallisten osalta turvattava riittävän tiheällä, nykyisen kaltaisella toimipaikkaverkolla. Tässäkin olisi keskeistä palvelun saavutettavuus, ei se, minkälaiseksi organisaatioksi ja minkälaisin rajoin se järjestetään.

Valtioneuvosto ja eduskunta ovat valtion talousarviota koskevilla ratkaisullaan määritelleet ne resurssit, jotka ovat käytettävissä syyttäjä- ja ulosottolaitoksen kehittämiseen. Paikallistason organisaatio on yksi keskeinen väline, jolla voidaan varmistaa resurssien tehokas ja tarkoituksenmukainen käyttö siten, että toiminnan laatu on korkeatasoinen. Toimintaa huonosti palveleva paikallistason organisaatio merkitsee niukkojen resurssien hukkakäyttöä.

Nämä mainitut näkökohdat huomioon ottaen tuntuu yllättävältäkin se, että hallintovaliokunnan mietinnössä on suhtauduttu kihlakuntajaon tarkistamiseen huomattavasti kielteisemmin kuin valtioneuvoston selonteossa. Jos kihlakuntien määrää ei selonteossa edellytetyllä tavalla vähennettäisi, se helposti merkitsisi käytännössä sitä, että kihlakuntajako ei palvele syyttäjä- ja ulosottolaitoksen tarpeita hallinnollisena perusjakona ja että syyttäjä- ja ulosottolaitoksen paikallistason organisaatiota kehitettäessä joudutaan tulevaisuudessakin turvautumaan yhteistoimintajärjestelyihin. Eikä siinä sinänsä ongelmia liene, ne kohtalaisen hyvin pyörivät, mutta silloin ei saavuteta sitä tavoitetta, että paikallishallinnon jaotus suhteessa palveluihin olisi helpompi ymmärtää. Myönnän, että sisäasiainministeriön toimialalla erityisesti poliisin toimintojen järjestelyssä on selvänä ongelmana se, miten pystyttäisiin turvaamaan riittävän palvelun järjestäminen koko kihlakunnan alueella. Siinä varmasti kihlakunnan koollakin on merkitystä ihan toisella ta-

paa kuin oikeusministeriön sektorilla, syyttäjä- ja ulosottolaitoksessa.

On syytä palauttaa mieliin puitelain 2 § ja korostaa sitä. Sen mukaan kihlakuntaudistuksen tavoitteita olivat ensinnäkin palvelujen laadun parantaminen, toiseksi kansalaisten oikeusturvan parantaminen, kolmanneksi palvelujen riittävän ja tasapuolisen saatavuuden turvaaminen maan eri osissa ja tälle ikään kuin alisteisesti neljänneksi edellytysten luominen toimintojen koomiselle yhteen, päätösvallan siirtämiselle paikallistasolle ja palvelujen taloudelliselle tuottamiselle. Näissä ei puhuttu sinänsä kihlakuntien kehittämisestä, vaan oleellista on se, että palvelujen laatu paranee ja kansalaisten oikeusturva parane. Sitä varmaan jatkossa pitää miettiä, miten tämä yhdistetään mahdollisimman joustavasti siihen, että paikallishallinto on ymmärrettävää, ja tavallaan täytyy yhdistää lain painotukset siihen, mitä hallintovaliokunta haluaa tavoitella vaatiesaan, että palvelujen verkko on riittävän tiheä kautta maan.

Itse korostaisin sitä, että organisaatioverkko ja palveluverkko ovat tosiaan eri asioita. Jos me pystymme hallintoon käytettäviä resursseja ohjaamaan kansalaisten palveluun, se on aina parempi kansalaisten oikeusturvan ja palvelutason parantamisen kannalta.

Ensimmäinen varapuhemies: Uuden eduskunnan työjärjestyksen 52 §:n mukaisesti ilmoitan, että tässä keskustelussa käytetään enintään yhden minuutin mittaisia vastauspuheenvuoroja.

¹⁴ **Raimo Vistbacka /ps** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olisin odottanut, että ministeri olisi jollakin tavoin pohtinut lähemmin sitä, millä tavoin esimerkiksi yhteistyö sekä ulosoton, syyttäjän että poliisin kohdalla toimii, koska nykyisin tämä tilanne on aika tavalla selkiytymätön määräysten osalta.

Toinen asia: Minkä johdosta oikeusministeriön ja sisäasiainministeriön eräät virkamiehet painottavat omaa erillisorganisaatiotaan sillä tavoin, että yhteistoiminta esimerkiksi laite- tai atk-puolella kokonaisuudessaan on eriytetty? Ongelmia on ilmennyt nimenomaan käytännön tasolla. Saattaa olla, että virkamiehet viestittävät ministerille ehkä hieman toista kuin nimenomaan käytännön elämässä on ollut ongelmana.

¹⁵ **Pentti Tiusanen /vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Onko ministerillä käsitystä siitä, onko oikein vai ei, että lääninhallitusten erillispäätöksellä ikään kuin viedään eri kihlakunnat yhteistoimintaan sillä tavalla, että kihlakuntien raja hämärtyy, jolloin käytännössä ne yhdistyvät eikä varsinainen kihlakuntajako enää muodollisella tasolla ole se, miksi se on aiottu? Mikä käsitys arvoisalla oikeusministerillä tästä asiasta on?

¹⁶ **Aulis Ranta-Muotio /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Selonteosta saa selvästi sen käsityksen, että kihlakuntia tulisi vähentää, ja myös ministerin puheenvuoron tulkitsin sillä tavalla. Toteaisin vielä esimerkkinä Alavuden kihlakunnan. Se on aika iso, noin 30 000 asukasta, kuusi kuntaa, ja siellä on vain poliisitoimi. Syyttäjä on jouduttu Lapuan kihlakunnasta sijoittamaan sinne aivan pysyvästi. Eikö nyt kuitenkin olisi järkevämpää tehdä siitä kahden toiminnon kihlakunta kuin lopettaa se sen takia, että sillä on vain yksi toimi?

¹⁷ **Juha Karpio /kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ministeri ei puheenvuorossaan niinkään puuttunut poliisien resursseihin ja heidän palvelujensa saatavuuteen, missä kuitenkin suurimmat ongelmat ovat olleet. Ministeri puhui enemmänkin ulosottotoimen ja syyttäjätöiminnan kehittämisestä, ja kuitenkin, kun luetaan hallintovaliokunnan mietintö, siinä todetaan, että palvelut juuri tällä alalla ovat varsin tyydyttävät. Puhuitte edelleen palveluiden saatavuudesta, mutta ette sanallakaan puuttunut siihen, miten voitaisiin kehittää paikallishallintoa siirtämällä ministeriöistä ja keskusvirastoista toimintoja paikallistasolle.

¹⁸ **Oikeusministeri Johannes Koskinen:** Arvoisa puhemies! Aloitan ed. Karpion kysymyksestä. Rajoitin nimenomaan oman ministeriön toimialalle. Ministerit Häkämies ja Korhonen varmaan puhuvat sisäministeriön lohkosta. Mutta poliisin voimavarojenhan osalta varmaan yleinen kanta vastaa hyvin pitkälle sitä, mitä hallintovaliokunnan mietinnössä todetaan.

Ed. Vistbacka kysyi käytännön elämän ongelmista. Minullekin ministeriöön tullessani oli yllätys, että siellä ovat yhteistoiminnot niin eri tavoin järjestäytyneitä ja on todella outoa nokittelua. Jo kahden kolmen vuoden ajan monissa kih-

lakunnissa on jatkunut tilanne, että asia mikä, sa-noisiko, yksityinen työnantaja edellyttäisi hoitu-van kahdessa viikossa, ei hoidu kahdessa vuodessakaan, että haettaisiin toimivat tavat teh-dä työtä yhdessä. Ensisijainen vastuu yhteistoi-minnan järjestämisestä on tietysti sisäministeri-öllä, mutta omalta osaltani olen kyllä edellyttä-nyt, että oikeusministeriön puolelta pitää löytyä joustavuutta. Yllättävää oli sekin, että atk-järjes-telmät eivät sovellu riittävästi yhteen. Siinä on myös ministeriötason koordinaatiossa ollut puut-teita.

Ed. Tiusanen kysyi lääninhallitusten erillis-päätöksistä yhteistoiminta-alueita muodostetta-essa. Olen samaa mieltä, että ne hämärtävät kih-lakuntajakoa. Sen takia olisi varmasti järkevämpi linja, että haetaan riittävän kokoisia kihlakun-tia, jotta ne pystyisivät mahdollisimman monissa toiminnoissa vastaamaan myös todellista yhteis-toiminta-alueen tarvetta. Mutta silloin kun yksik-öjakotarpeet ovat niin erilaisia, että tarvitaan poliisin puolella varmasti tiuhempaa verkkoa, päästään oikeastaan samaan lopputulokseen sil-lä, että isommat yhteistoiminta-alueet olisivat kihlakuntien kerrannaisia ja olisivat mahdolli-simman laajasti samat eri lohkoilla. Lähinnä juu-ri käräjäoikeuspiiri oikeusministeriön lohkona on se luonteva yhteistoiminta-alue, mihin voitai-siin yhtenäistää enemmänkin toimintoja.

Ed. Ranta-Muotio otti esimerkin Alavudelta. Jos kihlakuntien määrää lähdetään vähentä-mään, niin ei luonnollisestikaan pidä kiinnittää huomiota pelkästään siihen, kuinka monta eri toi-mintoa kihlakunnassa on. Jos kihlakunta on riit-tävän iso asukasluvultaan, niin siellä ei välttä-mättä tarvitse kaikkia neljää tai kolmea toimin-toa olla, vaan voi periaatteessa jatkossakin olla yhden tai kahden lohkon virastoja. Alavuden ta-paukseen en erikseen ota kantaa. Aluejakoihin on tarkoitus palata loppukeväästä, kun niitä koske-vat selvitykset ovat edenneet. Sitten kollektiivi-semminkin hallituksessa käsitellään, mikä on hy-väksyttävä linja. Siinä otetaan huomioon luon-nollisesti, mitä hallinto- ja lakivaliokunta ovat eduskuntakäsittelyssä lausuneet.

¹⁹ **Ulla Juurola /sd** (vastauspuheenvuoro): Ar-voisa puhemies! Oli hyvä, että ministeri Koski-nen kiinnitti huomiota siihen, että kihlakuntaja-ko, hallinnollinen jako, ei ole kansalaisten kan-nalta sama asia kuin se, miten palvelupisteitä on kansalaisten läheisyydessä heidän saavutettavis-

saan. Tämä minusta on oleellinen kysymys miet-tä, kun katselemme eteenpäin esimerkiksi, min-käläinen kihlakuntajako tulevaisuudessa on tar-koituksenmukainen. On selvää, että poliisi tarvit-see tiheämpää verkkoa kuin muut ja muut toi-minnot ovat kerrannaisia, mutta kuitenkin on myös muistettava, että mitä enemmän on kihla-kuntia, sitä enemmän poliisin voimavaroja sitou-tuu päällikkövirkoihin ja organisaatioon. Silloin tämä joukko on poissa kenttätöystä, joten tämä ei ole ihan yksioikoinen asia.

²⁰ **Matti Väistö /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ongelmallistahan näiden ja-kojen kannalta on ollut se, että on erilaisia yhteis-toimintajärjestelyjä tehty sektorikohtaisesti otta-matta huomioon kokonaisuutta. Kun hallintova-liokunta uudistukseen liittyvää poliisitoimen jär-jestämistä koskevaa hallituksen esitystä käsitteli ja antoi mietintönsä, se asetti ehdoksi, että jokai-nessa kihlakunnassa pitää olla poliisijohtaja. Po-liisitoimen yhteistoiminta ei näin ollen ole voi-nut siinä mitassa olla murentamassa kihlakunta-jakoa ja paikallishallintoa kuin muiden hallin-nonalojen osalta.

Minusta on nyt aika vaarallinen kehitys, jos nähdään vain, että suurentamalla aluejakoja asiat ratkaistaan. Se ei takaa myöskään sitä, että palve-lupisteet ja toiminnot säilyisivät pidemmän pääl-le.

²¹ **Erkki Kanerva /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Jos hallintovaliokunta olisi yhtä terhakkaasti ja kriittisesti tarkastellut lain-säädäntöä aina puitelakia myöten kuin se on poh-diskellut toteutuksen lainvastaavuutta, niin kenties olisi löytynyt ratkaisumallejakin.

²² **Oikeusministeri Johannes Koskinen:** Ar-voisa puhemies! Ed. Väistön huomautukseen, että aluekokojen suurentaminen olisi ainoa lää-ke: Tätä en suinkaan tarkoittanut vaan sitä, että pystyttäisiin yhteistoiminta-alueita yhdistämään toisiinsa, että verkot olisivat selkeämpiä. Silloin-kin, kun kyseessä on toiminnan luonteen takia toiminta-alue, joka on kihlakunnan kerrannai-nen, se olisi hyvä tavoite saavuttaa. Siihen näh-den se, kuinka monta elinkelvotonta kihlakuntaa on ihan alun alkaen ollut silloin perustamisvai-heessa, on kuitenkin pienempi kysymys. Siitä varmasti ollaan sitten monta mieltä. Mutta ylei-sesti on tunnustettu, että Suomessa oli joitakin

alueita, joissa kihlakuntajako muodostettiin toisenlaisin perustein kuin suurimmassa osassa maata eikä aina ihan hyväksyttävällä tavalla. Mutta tämä nyt on kuitenkin tällaista hienosäätöä, joka varmasti pystytään toteuttamaan murentamatta kihlakuntajaon valtakunnallisia perusteita.

²³ **Matti Vähänäkki /sd:** Puhemies! On erinomaista, että ministeri Koskinen saapui selvittämään näitä kiperiä kysymyksiä, joita vastauspuheenvuoroissa tuli esiin. Hänhän on perehtynyt nimenomaan kihlakuntahallintoon jo sen perustamisvaiheista asti. Muistan, että hän silloisessa tehtävässään konsultoi meitä monia tässä aihepiirissä.

Tarkoitukseni on ensiksi käydä lyhyesti eräitä näkemyksiä yleisesti ottaen koko kihlakuntauudistuksen tämänhetkisestä taipaleesta; onko se nyt neljä vuotta ollut voimassa. Sen jälkeen kajoan hieman pitempään erääseen yksittäistapaukseen ja erikoistapaukseen kihlakuntien joukossa.

Ensiksikin kihlakuntauudistuksesta yleisesti. Kokeilu-aika on ollut verrattain lyhyt, noin nelisen vuotta, kun kysymyksessä on todella, niin kuin joku täällä ehti todeta, historiallinen uudistus. Uudistuksessaan tosiaan vuosisatoja vallinnut nimismiesjärjestelmä kumoutui ja samoin vanhoissa kaupungeissa poliisilaitoksen piirissä olleet organisaatiot muuttuivat. Sen lisäksi on tullut mukaan hyvin tärkeitä elementtejä, jotka poliisin ohella palvelevat yleistä turvallisuutta ja lainkuuliaisuutta, kuten syyttäjäjärjestelmän muuttuminen täyspäiväiseksi, prosessioikeusudistus rikosprosessin puolella ja sitten kihlakunnat.

Tuntuukin siltä, että tuskin tässä vaiheessa, näin lyhyen ajan jälkeen, on tirkistelyn paikka. Asian mittavuus huomioon ottaen ei ole syytä suuriin muutoksiin, vaikkapa esimerkiksi juuri kihlakuntien rajojen muuttamista ei ole syytä lähteä viemään eteenpäin. Ainoastaan silloin on syytä muutoksiin, kun on selkeästi huomattu, että palvelu on notkahtanut ja koettu huonoksi jonkin kihlakunnan alueella, niin kuin täällä eräiden syvän maaseudun kihlakuntien osalta on kuultu.

Yksi puute, mikä on koettu — en muista tänään kuulleen sitä suoraan todetuksi — on budjetointi- ja käskytykslinjan kahtiajakoisuus. Toisaalta on oikeusministeriö syyttäjien ja ulosoton osalta ja sisäministeriö poliisitoimen osalta. Jos ei nyt "kissasta ja koirasta" voi puhua, mutta eh-

käpä mitä lähemmäksi toimeenpanevaa tasoa mennään, voidaan se tuskittelu ymmärtää aika perustelluksi.

Yksi tärkeä seikka, minkä kihlakunnat ovat en nyt sanoisi unohtaneet mutta jättäneet vähemmälle huomiolle, on kansalaisten kuuleminen. Tällä tarkoitan sitä, että kihlakunnan piirissä olevien kuntien hallintoa sekä virkamies- että luottamushenkilöpuolella pitäisi kuulla muutenkin kuin poliisiasia-ineuvottelukunnan kautta, joka eräissä kihlakunnissa tietämäni mukaan on koontunut kenties hyvässä lykyssä vain kerran vuodessa. Se toimielin ei yksin riitä, vaan kunta-alaisten näkemykset ja toiveet tulevat parhaiten esiin kunnallishallinnon kautta aina kunnanvaltuustoja myöten.

Mielestäni seurantaa pitäisi tämän poikkeuksellisen suuren uudistuksen vuoksi jatkaa. En muista, mitä hallintovaliokunnan mietinnössä sanotaan, mutta ainakin neljän viiden vuoden seuranta-aika olisi tarpeellinen.

Yksi asia, mitä kansalaiset ovat tuolloin tällöin tuoneet esiin, on se, että muutakin valtionhallintoa voitaisiin ympäröi kihlakuntaan ilman, että se välttämättä fyysisesti olisi samoissa rakennuksissa, koska se edellyttäisi huomattavaa rakentamista.

Sitten menen yksittäistapaukseen, joka on Haminan kihlakunta, jonka alueella ovat Haminan kaupunki sekä Vehkalahden, Virolahden ja Miehikkälän kunnat. Tämän kihlakunnan alue rajoittuu itärajaan ollen kihlakunnan alueella itärajalla ylivoimaisesti vilkkain rajanylityspaikka Venäjälle. Lasketaan, että siellä läpikulkuliikenne pyörii pitkälti toisella miljoonalla henkilöllä per vuosi. Sitä kautta tulevat myös mittavimmat huumevirrat paksuimpina Suomen alueelle. Nimenomaan Haminan kihlakunnan alueella ne pitäisi entistä paremmin pystyä paljastamaan, jolloin monissa muissa kaupungeissa puhumattakaan jopa maaseudulla aika pohjoisessakin huumeiden saanti olisi huomattavasti vaikeampaa kuin tällä hetkellä, kun nämä virrat Vaalimaan jälkeen jakautuvat ympäri Suomea. Laittomat rajanylitykset tulevat yhä tärkeämmiksi torjuntakohteiksi, varsinkin kun Schengen-sopimus poliisialalla tulee käyttökuntoon Suomessa. Myös puhutaan ihmissalakuljetuksista, joita jonkin verran on jo paljastettu Vaalimaalla ja eräillä muillakin rajanylityspaikoilla. Laittomat rajanylitykset ovat myös yleisiä. Ne ovat ihmissalakuljetuksista poikkeavia, ja rajanylittäjä voi

luonnollisesti muualta kuin rajanylityspaikkojen kohdalta suorittaa laittoman ylityksen.

Poliisin rooli tuleeikin rajaseudulla yhä tärkeämmäksi. Yhteistyön rajaviranomaisten, siis rajavartioston ja tullin, sekä poliisin välillä on tullava välttämättä kiinteämmäksi kuin tähän asti on asianlaita ollut. Uudet poliisilait ja rajavartiolaainsäädäntö tulevat nimenomaan painottamaan eri viranomaisten rajalla suorittamaa yhteistyötä. Esimerkiksi poliisin läsnäolon täytyy olla jatkuvaa rajanylityspaikoilla ja myös tarvittaessa pitkin rajan pintaakin, koska rajavartiostolla ei ole luonnollisestikaan kaikkia niitä valtuuksia, mitä poliiseilla on.

Haminan kihlakunnan alueella ei ole välttämättä oltu kovin tyytyväisiä tämän kihlakuntajärjestelmän olemassaoloaikana. Useat kansalaiset ja virkamiehet, valtion ja kuntien virkamiehet, sekä myös itse peruskunnat ovat olleet — näin minulle on monella suulla kerrottu — havaitsevinaan, että läänin poliisijohdon taholta on ollut olemassa tiettyjä piiloliitoshankkeita. Tällä tarkoitetaan sitä, että olisi tiettyjä pyrkimyksiä tämän itsenäiseksi perustetun Haminan kihlakunnan, johon kuuluvat nämä neljä kuntaa, liittämistä Kotkan kihlakuntaan. Tämä kuvastuu muun muassa siinä, että poliisin käskytyksessä on erityisiä yhteistoimintavelvoitteita Haminan ja Kotkan kihlakuntien välillä, eli itsetarkoituksellisesti on haluttu, että ne kirjataan vuosittaisiksi velvoitteiksi yhteistoimintaan, kun sen sijaan yhteistyö asiantuntijoiden, paikallisten huomioitsijoiden, mukaan näiden kihlakuntien välillä olisi varsin hyvin riittävä. Samanlaisia piirteitä on täällä etelärannikolla ollut myös Vihdin maaseutukunnan ja Lohjan kaupungin alueilla toimivien kahden kihlakunnan osalta, samoin kuin kahden kaupungin välillä: Porvoon kihlakuntaa suositetaan idempänä olevan Loviisan kihlakunnan kustannuksella.

Haminan seudulla on muun muassa nähty, että rahavirrat, jotka läänin kautta tulevat, on kohdennettu runsaammin Kotkan kihlakuntaan suhteellisesti ottaen. Onhan Kotkan kihlakunnan väkiluku Haminan kihlakuntaan verrattuna toki kaksinkertainen, mutta Haminan kihlakunta nimenomaan silloin muutama vuosi sitten perustettiin niiden erityistoimintojen vuoksi, mitä maan suurimman, ylivoimaisesti tärkeimmän rajanylityspaikan valvonta vaatii poliisin ja muiden viranomaisten työssä. Tiedossa on edelleen, että Ahon hallituksen aikana poliisien valmistumista

jäädettiin tosin arvokkaasta syystä eli siitä syystä, että jostakin piti tinkiä, säästää. Mutta silloin kihlakuntauudistus ei vielä ollut niin pitkällä, että olisi havaittu vaara, mikä poliisin toimintavarojen supistuksesta koitui.

Normaalia pienempi miehitys on ollut Haminan kihlakunnassa jatkuva riesa johtuen siitä, että virkoihin ei ole ollut hakijoita. Toisaalta on todettu sellainen piirre, että kun poliisioppilaitoksista on ryhdytty sijoittamaan oppilasharjoittelijoita osittain korvaamaan koulutettuja poliiseja eräisiin kihlakuntiin, harjoittelijat on ohjattu Kotkan kihlakuntaan eikä Haminaan kihlakuntaan. Tälläkin perusteella on päästy eräissä yhteyksissä virallisella taholla toteamaan, että Hamina ei ole riittävästi poliiseja, vaikka oppilasharjoittelijoita olisi perustellummin ollut syytä siirtää Haminan kihlakuntaan.

Vielä mainitsen senkin seikan, että poliisipäällikön virkaa ei ole Haminan kihlakunnassa täytetty, vaikka Haminan kihlakunnan entinen poliisipäällikkö siirtyi muutama vuosi sitten Kotkan kihlakunnan poliisipäälliköksi. Hamina on ollut vt:nä muistaakseni komisario, joka hoitaa siis viransijaisena tehtävää. Tuntuu aivan niin kuin olisi juuri piiloliitoksesta kysymys, ovathan poliisijohdon virkajärjestelyt helpompia, kun virassa on sijainen.

Erityispalvelua, mikä on aiheuttanut Haminan kihlakunnan tarpeellisuuden, on juuri ja etupäässä se koko maan kannalta tärkeä seikka, että siellä on kehitelty erityispalveluja nimenomaan raja-ongelmia silmällä pitäen. Matka Haminasta Vaalimaalle on huomattavan lyhyt, noin 20 kilometriä, johon tulisi yli 25 kilometriä lisää, jos kuulutaisiin Kotkan kihlakuntaan.

Vielä on todettava se, että Kotkan kihlakuntaan kuuluu Kotkan kaupungin ohella Pyhtään kunta. Niiden teollisuus- ja asuntopolitiikka suuntautuu nimenomaan aika lailla länteen ja ulkomaille, kun sen sijaan Haminan puolella ovat rajan tarjoamat positiiviset ominaisuudet olleet aika paljon viitoittamassa niin yrityselämään kuin asutusrakenteenkin suuntautumista.

²⁴ **Juha Karpio /kok:** Arvoisa rouva puemies! Kuulimme hyvin perusteellisen ja läpikotaisen selvityksen Haminan ja Kotkan kihlakuntien erityisongelmista. Itse yritän pidättäytyä puheenvuorossani vähän yleisemmällä tasolla.

Viime vaalikaudellahan yksi hallintovaliokunnan keskeisiä tehtäviä oli valmistella valtion

paikallishallintoon liittyvä kihlakuntaudistus puheenjohtajansa Matti Väistön johdolla, mistä teimme varsin perusteellisen mietinnön. Uudistus koski siirtymistä perinteisestä nimismiesjärjestelmästä malliin, missä poliisi-, syyttäjä- ja ulosottotoimi hoidetaan itsenäisesti joko kihlakunnanvirastoissa tai erillisvirastoissa. Virastot ovatkin luonteeltaan niin sanottuja sateenvarjoorganisaatioita, mikä näkyy eri toimialojen itsenäisyytenä niiden hoitaessa omia tehtäviään.

Kun valmistelimme valiokunnassa mietintöä, kuulumme varmasti lähes paria sataa eri asiantuntijaa. Monet heistä epäilivätkin hankkeen mielekkyyttä. Silloin todettiin, ja voidaan todeta toki vieläkin, että koko järjestelmää voidaan pitää osittain sekavana. Kuitenkin nyt, kun lain voimaantulosta on kulunut lähes neljä vuotta, voidaan myös todeta, että toiminta on suurimmaksi osaksi vakiintunut. Näin ovat todenneet kihlakunnanvirastoissa työskentelevät henkilöt samoin kuin tätä mielipidettä tukevat kahden asian-tuntijatyöryhmän mietinnöt.

Vaikka kihlakuntaudistus toimiikin kohtuullisesti, ei tämä suinkaan tarkoita sitä, etteikö ongelmia edelleen olisi, kuten kihlakuntien yhteiset määrärahat ja henkilöstö sekä yhteisten tehtävien hoitaminen. Kun nyt lähdetään kehittämään kihlakuntajakoa eteenpäin ja muutaman vuoden kuluttua taas palataan asiaan ja arvioidaan järjestelmän toimivuutta, olisi mielestäni kihlakuntajakoa kehitettävä siten, että se muodostaa muiden valtion paikallisten aluejakojen kanssa selkeän ja yhtenäisen kokonaisuuden. Onhan myös maan hallitus painottanut periaatetta, että päätösvaltaa olisi siirrettävä keskushallinnosta aluehallintoon ja aluehallinnosta edelleen paikallishallintoon, mikä periaate on aivan oikein. Kysynpähän vain, kuinka tässä on onnistuttu. Ed. Vistbacka totesi äsken mielenkiintoisen ajatuksen, että lääninhallitusten tehtävät voitaisiin tältä osin siirtää kokonaan ministeriöihin mielekkään työn saamiseksi jälkimmäisiin virastoihin.

Otan toisen esimerkin. Miksi tällä hetkellä Helsingissä Patentti- ja rekisterihallituksessa käsiteltäviä kauppa- ja yhdistysrekisteriasioita ei voida siirtää paikallistasolle kihlakunnanvirastoihin ja siellä maistraatteihin? Mitään järkevää syytä nykyisen olotilan jatkumiselle ei mielestäni ole enää olemassa. Kyseenalaista julkisuutta saanut pääjohtaja luonnollisesti vastustaa kaikkea hajauttamista. Olen entinen maistraatin päällikkö, eikä minulle ole esitetty mitään järkeviä

perusteita siitä, miksi toimintoja ei voitaisi hajauttaa maistraatteihin juuri hallituksen periaatteiden mukaisesti.

Tehtyjen selvitysten perusteella kansalaisten näkökulmasta katsottuna keskeinen kriteeri, jolla kihlakuntaudistusta arvioidaan, on poliisipalvelujen saatavuus, niin kuin jokaisessa ryhmäpuheenvuorossakin todettiin. Tosiasia myös on, että tehdyt ratkaisut ovat heikentäneet poliisipalveluita osassa maata. Vaikka uudistuksen myötä poliisin yhteistoiminta-alueet ovat kasvaneet ja palvelut siksi joiltakin osin loitontuneet, yhdeksi syyksi palvelujen heikentymiseen on todettava myös poliisin määrärahojen niukkuus. Lopputuloksena on ollut, että hälytys voi tulla kiireellisissä tapauksissa jopa 150 kilometrin päähän Konnevedeltä Pihtiputaalle, niin kuin Keski-Suomessa voi tapahtua.

Tulevaisuudessa olisikin mielestäni tarkoin harkittava, onko enää mielekästä kasvattaa poliisi- ja poliisipiirien kokoa ja keskittää kaikki poliisin toiminnat tiettyihin keskuspaikkoihin, mistä partiot pyrkivät hoitamaan liiankin laajoja alueita. Tähän liittyen on pyrittävä myös poliisin henkilöstövajeen poistamiseen ja palvelupisteitten kehittämiseen kihlakuntien alueella. Tätä kautta on pyrittävä turvaamaan nimenomaan palvelujen saatavuus, niin kuin hallintovaliokunnan mietinnössään todetaan.

Arvoisa puhemies! Mielestäni kihlakuntaudistuksen ongelmat keskittyvätkin nimenomaan poliisien tehtävien hoitamiseen ja siinä havaittuihin epäkohtiin. Syyttäjä- ja ulosottotoimi toimivat nykyisessä järjestelmässä suhteellisen hyvin. Syyttäjät voivat nyt erikoistua tehtäviensä hoitamiseen ja parantaa ammatillista pätevyyttään. Lakivaliokunta on lausunnossaan todennut, että syyttäjä- ja ulosottolaitoksen kannalta palvelujen laatu on tärkeämpi kuin niiden läheisyys. Näin varmasti osittain on, vaikka toki tässäkin suhteessa on tullut kansalaisilta valituksia liiankin pitkistä välimatkoista, kun he joutuvat asioimaan esimerkiksi ulosottotoimen tai syyttäjätöimen kanssa.

Kihlakunnanvirastoissa maistraatit toimivat yleishallintoviranomaisina, joille uutena asiana on keskitetty muun muassa holhousasioiden hoitaminen. Toimintaa voidaan edelleenkin parantaa ja kansalaisten asiointia helpottaa muun muassa kauppa- ja yhdistysrekisteriasioissa, kuten jo totesin, vaikka Patentti- ja rekisterihallitus tätä kiivaasti vastustaa.

Lopuksi vielä muutama sana kihlakunnanvirastojen toimivuudesta ja sisäisestä johtamisesta.

Suurimmille paikkakunnillehan perustettiin niin sanotut erillisvirastot, joissa poliisi, syyttäjät, voudit ja henkikirjoittajat toimivat virastoina omina organisaatioinaan, mikä on osoittautunut hyväksi ratkaisuksi. Näitä erillisvirastoja 90 kihlakunnanvirastosta on 13:ssa, kun taas muualla kihlakunnanvirastoja johtaa kihlakunnannimismies, joka seuraa virastoyksiköiden toimintaa yhdessä johtoryhmän kanssa. Olen ymmärtänyt, että kihlakunnannimismieheksi on yleensä valittu poliisitoimen edustaja, mihin tulevaisuudessa on kiinnitettävä huomiota ja pyrittävä päälliköksi valitsemaan myös syyttäjien, voutien tai henkikirjoittajien edustajia.

Edelleen kihlakuntajakoa ja kihlakunnan työskentelytapoja on pyrittävä kehittämään ja uudistamaan toiminnallisesti järkevään muotoon myös niin, että pienimmät yksiköt kykenevät hoitamaan itsenäisesti lakisääteisiä tehtäviään. Myös sähköisen asioinnin lisääntymisellä voidaan korvata varsinaisten palvelupisteiden vähentymistä, vaikka palveluiden saatavuuteen myös syrjäisillä paikkakunnilla on kiinnitettävä suurta huomiota. Nyt onkin aika kehittää toimintatapoja, mutta samalla on myös taattava virastoissa työskenteleville työrauha eikä tehtävä muutoksia hätäisesti ja kevyin perustein. Onkin hyvä, että kihlakuntauudistuksen toimivuutta seurataan aktiivisesti ja että uudistuksen toimivuuteen palataan myös eduskunnassa tulevana vuosina.

25 Reijo Kallio /sd: Arvoisa rouva puhemies! Runsa kolme vuotta sitten voimaantulleella kihlakuntauudistuksella oli kunnianhimoiset tavoitteet: 1) Järjestää valtion paikallishallinto uudelleen poliisi-, syyttäjä- ja ulosottotoimen sekä rekisterihallinnon osalta, 2) edistää kansalaisten oikeusturvaa, 3) lisätä henkilöstön mahdollisuuksia ammatilliseen erikoistumiseen ja 4) koota paikallishallintoa, parantaa koordinaatiota sekä luoda yhtenäinen aluejako valtion paikallishallintoon.

Uudistuksen toteutumisesta on koottu laajasti seurantatietoa. Valtioneuvoston kihlakuntauudistuksen toteutumisesta antama selonteko perustuikin laajaan selvitykseen, joka hankittiin kihlakuntahallinnon arviointi- ja seurantaryhmästä, poliisijohdon omasta seurantaryhmästä, tulosohjauspalavereista, seminaareista, virastokäynneiltä sekä Tampereen yliopiston hallinto-

tieteen laitoksen tekemästä arviointitutkimuksesta. Selontekoon kirjattiin kihlakuntahallinnossa toimivien hallinnonalojen yhteiset käsitykset kihlakuntahallinnon heikkouksista, vahvuuksista ja kehittämiskohteista. Nyt käsittelyssä oleva hallintovaliokunnan mietintö selonteosta on tärkeä linjapaperi, sillä se osaltaan viitoittaa niitä päätöksiä, joita kihlakuntahallinnon tulevasta kehittämisestä tehdään, ja hallintovaliokunta on tehnyt hyvää työtä.

Mielestäni keskeisiä kihlakuntahallinnon kehittämiskohteita ovat tulosohjauksen parantaminen, yhteisen henkilöstön tehtävien ja aseman yhtenäistäminen sekä yhteisen määrärahan toimivuuden parantaminen. Joidenkin mielestä myös kihlakuntien määrän vähentäminen on tarpeen. Minäkin uskon, ettemme voi tätä keskustelua täysin sivuuttaa, ja ainakin jotkut rajatarkistukset ovat tarpeen. Mutta meidän on myös muistettava, että kihlakuntien kohdalla on kysymys paikallishallinnosta, jolla tulee olla riittävän tiheä hallinnollinen verkko. Toisaalta, jos pidetään tiukkana lähtökohtana sitä, että kihlakuntien täytyy itse tuottaa alueensa palvelut, lukumäärän vähentäminen on edessä. Itse painotan kuitenkin enemmän paikallishallintonäkökulmaa ja hallinnollisen verkon tiheyttä.

Yhteisesti tunnustetut kihlakuntahallinnon ongelmat ovat pääasiassa hallinnon sisäisiin toimintajärjestelmiin liittyviä. Kihlakuntauudistuksessa yhdistettiin useita erilaisia hallintokulttuureita ja toimintatapoja. Eri toimintoja ja kulttuuriltaan erilaisia organisaatioita sisältävien kihlakuntien saaminen toimimaan kitkatta ei käy käden käänteessä. Se vaatii oman aikansa, mutta uskon, että seuraavaan selontekoon mennessä tämäkin tilanne on parantunut.

Yhteisten tehtävien ja henkilökunnan osalta nykyisen järjestelmän hyvänä puolenä on pidettävä sen joustavuutta. Yhteiset tehtävät on voitu organisoida kuhunkin kihlakuntaan parhaiten sopivalla tavalla. Yhteisiä tehtäviä on voitava organisoida myös hajakeskittämisen periaatteella, eli yksi kihlakunnanvirasto voisi hoitaa joitain yhteisiä tehtäviä myös muiden puolesta.

Kihlakunnanvirastojen tulosohjausmenettelyn kehittämisessä on keskeistä kihlakunnanvirastojen ja lääninhallituksen välisen ohjaussuhteen kehittäminen. Kun lääninhallitus ja kihlakunnanvirastot ja sen osastot voivat käydä tulosneuvottelut koordinoitusti ja kihlakuntien erityispiirteet huomioon ottaen, saadaan ohjausjär-

jestelmä, jossa paikalliset olosuhteet tulevat kohtuullisen hyvin huomioiduiksi.

Oikeusturvan takaaminen on kihlakuntahallinnon toiminnan keskeinen laatukriteeri. Oikeusturvan perustana puolestaan on kihlakuntien henkilöstön ammattitaito, osaaminen ja motivaatio. Niitä onkin erikoistumisen myötä pystytty kehittämään. Myös Tampereen yliopiston hallintotieteen laitoksen tekemän arviointitutkimuksen mukaan uudistuksen yhteydessä on onnistuttu säilyttämään ja jopa parantamaan kansalaisten oikeusturvaa.

Syyttäjätöimen osalta erityisesti rikosprosessiuudistuksen toteuttaminen edellytti toimialojen eriyttämistä ja henkilöstön erikoistumista. Sama koskee ulosottoa. Jo toteutetut ulosottomenettelyä koskevat uudistukset ovat edellyttäneet pitkälle menevää erikoistumista erilaisiin tehtäviin.

Palvelujen saatavuus on kuitenkin paikallishallinnon keskeinen kysymys tulevaisuudessaakin. Valtion paikallishallinnon palvelupisteiden määrää on eräiltä osin saatu jopa lisättyä, mutta palveluvalikoimia ja palvelupisteiden aukioloaikoja on jouduttu supistamaan. Nämä ongelmat johtuvat lähinnä resurssien vähäisyydestä. Rahaa tuskin on oleellisessa määrin tulossa jatkosakaan lisää, joten parannusta täytyy hakea paikallisen yhteistyön lisäämisestä sekä tietotekniikan ja tietoliikenteen mahdollisuuksien täysimääräisestä hyödyntämisestä.

Arvoisa puhemies! Yhtenä hallinnon kehittämisen keskeisenä tavoitteena on, että päätökset tehdään paikallistasolla lähellä kansalaisia. Mielestäni tämä edellyttää, että keskushallinnon otetta paikallis- ja aluehallintoon on höllennettävä. Tehtäviä ja toimivaltaa on siirrettävä valtion keskushallinnosta alaspäin. Myös tulosohejausta on väljennettävä ja sitä kautta annettava valtion alueellisille ja paikallisille viranomaisille enemmän liikkumavaraa ja harkintavaltaa.

Uskon, että tulevaisuudessa kihlakunnat ja kihlakunnanvirastot ovat valtion paikallishallinnon keskeinen rakenne-elementti. Kihlakuntien ympärille rakentuu se yhteistyöverkko, jossa ovat mukana valtion viranomaiset sekä kunnat. Tässä yhteistyöverkossa on mahdollista tarkastella koko alueen palvelutarpeita ja yhteistyömahdollisuuksia palvelujen tuottamisessa. Odotankin, että yhteistyö lisää yhteispalvelupisteitä ja mahdollistaa päällekkäisyyksien purkamista.

Mielestäni kihlakuntien toimintaa on edelleen kehitettävä kansalaisnäkökulmasta käsin. Tavoitteena tulee olla tehokkaat ja laadukkaat palvelut.

Ed. Laukkanen merkitään läsnä olevaksi.

²⁶ **Lauri Kähkönen /sd:** Arvoisa puhemies! Valtioneuvoston selonteko osoittaa kihlakuntien toimintojen hyvyydet ja heikkoudet varsin seikkaperäisesti. Nykyinen kihlakuntajako on sen mukaisesti kohtuullisen hyvin toimiva, joten sitä ei tulisi oleellisesti muuttaa vielä tässä vaiheessa. Meidän on syytä muistaa hallitusohjelman keskeinen periaate: hajautetun ja joustavan palveluhallinnon kehittäminen. Palvelut tulee turvata riittävinä koko valtakunnan eri osissa. Mielestäni valiokunnan mietinnössä on otettu kiitettävällä tavalla huomioon kihlakuntaudistuksen tavoitteet ja palveluiden turvaaminen myös harvaanasutulla alueella.

Hallintovaliokunta toteaa mietinnössään, että kihlakunnan yhdistäminen toisen kihlakunnan kanssa on viimeinen vaihtoehto. Lähtökohtana yhteistoiminnassa kihlakuntien kesken on oltava mahdollisimman laadukkaiden palveluiden saatavuus. Kuitenkin sellainen epätarkoituksenmukainen yhteistoimintajärjestely, jolla tehdään päällekkäistä työtä — sitäkin nimittäin tapahtuu — ja molempien kihlakuntien työ kärsii, ei ole toivottavaa.

Mietinnössä todetaan, että tällä hetkellä erityisen epätydyttävää on se, että poliisin yhteistoimintajärjestelyistä voidaan päättää virkamiestasolla. Alueelliset näkökohdat, paikalliset olosuhteet ja kansalaisten palvelujen turvaamisen huomioon ottaen voi olla ja on joissakin tapauksissa myös parempi, että kihlakunnilla on poliisitoimen hoidossa yhteistoimintaa. Ei voi välttyä kuitenkaan ajatukselta, että kyseenalaisilla yhteistoimintajärjestelyillä, joihin viittasin aiemmin, ollaan ajamassa tietyissä tapauksissa kihlakuntia yhteen. Muidenkin edustajien puheenvuoroissa tämä on tullut esille. Pienillä lisäresursseilla vältyttäisiin epätarkoituksenmukaisesta yhteistoiminnasta ja — useinkin, kun on kyse kahdesta kihlakunnasta ja käytännössä onkin — näitten kihlakuntien palvelu paranisi, kuntalaisten tur-

vallisuus lisääntyisi ja, mikä tärkeintä, kenttätyö, missä vaje on pahin, tehostuisi olennaisesti.

Kannanotossa on huomioitu myös henkilöstön asema ja työrauha kihlakunnissa, asia, joka usein jää riittämättömälle huomiolle. Henkilöstön työmotivaatiolla on ratkaiseva merkitys tehtävien hoitamisessa erityisesti resurssien ollessa puutteelliset. Kehittämiskohteena tulisi olla lääninhallinnon ohjauksen kehittäminen ja yhteispalveluiden riittävä järjestäminen. Kuten mietinnössä todetaan, palvelujen laatu on parantunut tai pysynyt ennallaan pääasiassa siitä syystä, että toimintojen eriyttäminen on antanut henkilöstölle entistä paremmat mahdollisuudet erikoistua tiettyihin tehtäviin. Tämä pitää paikkansa erityisesti poliisipäälliköiden, voutien ja syyttäjien osalta, sillä toimialat, tehtävät ja niiden hoitamiselta vaadittavat edellytykset ovat viime vuosina kehittyneet siinä määrin, että niiden hoitaminen takavuosien tapaan yhden henkilön toimesta olisi tänä päivänä lähes mahdotonta.

Syyttäjätöimen osalta laajat yhteistoimintalueet ja ulosottotoimen osalta uudistuksen myötä suurentuneet toimialueet ovat vähentäneet henkilöstön paikallistuntemusta ja asiakkaiden tuntemusta, mikä on ollut omiaan heikentämään varsinkin palveluiden laatua asiakkaiden näkökulmasta. Kihlakuntien määrän vähentämisellä heikennettäisiin kansalaisten palveluiden saatavuutta etenkin maan syrjäisillä alueilla. Täällä on monessa puheenvuorossa viitattu aluekokojen laajentamiseen, ja uskon, että se ei ole mikään ratkaisu. Siitä meillä on myös huonoja esimerkkejä juuri poliisitoimen osalta.

Nykyisten kihlakuntien edellytyksiä, mikäli mahdollista, toimia itsenäisinä tulisi parantaa entisestään. Yksinkertaisesti on kyse resurssien lisäämisestä vaikeuksissa oleviin kihlakuntiin. Kihlakuntien korvaaminen muiden viranomaisten kanssa hoidettavilla yhteispalvelupisteillä ei pitkällä tähtäimellä ainakaan paranna palveluiden saatavuutta, vaan mahdollisesti kiihdyttää myös muita kansalaisten palveluita pelkiksi lomakkeiden jakelupalveluiksi. Valtionhallinnolla tulisi olla riittävä palveluverkosto ihmisiä palvelemissa. Toki monessa paikassa viranomaisten yhteispalvelupiste korvaa puutteen, jonka laajempien palveluiden puuttuminen aiheuttaa.

Arvoisa puhemies! Nykyinen järjestelmä turvaa kohtuullisessa määrin poliisi- ja muiden hallintopalveluiden määrän ja laadun myös pienissä, syrjäisissä kihlakunnissa sekä suurempien

kihlakuntien muissa kuin viraston sijaintikunnissa. Vuoden 2005 loppuun ajoittuva toimeenpanton tarkastelun näkökulma on riittävän pitkä aikaväli lisäkokemusten saamiseksi uudistuksesta.

27 Alue- ja kuntaministeri Martti Korhonen: Arvoisa rouva puhemies! Ensinnäkin haluan kiittää valiokuntaa, valiokunnan puheenjohtajaa ja jäseniä, erittäin hyvistä ja rakentavasta työstä. Mietintö oli hyvä ja sen pohjalta on hyvä mennä eteenpäin, lähteä rakentamaan vielä parempaa kuin tänä päivänä on.

Toinen asia, johon kiinnitin huomiota, oli se, että valiokunta oli kirjannut mietintöönsä: "Hallinnon järjestämistavalla on luonnollisesti merkitystä myös asiakkaan kannalta. Selkeänä lähtökohtana tulee kuitenkin olla, että palvelut järjestetään ensisijaisesti yhteiskunnallisten tarpeiden mukaan, mihin hallinnolliset ratkaisut toissijaisina — vaikkakin sinänsä tärkeitä — sopeutetaan." Minusta se on aivan hyvä lähtökohta, kun lähdemme tästä eteenpäin, ja tämän pohjalta on hyvä hakea ratkaisua. Mielestäni valiokunta, ja myös varmaan eduskunta, on nähnyt sen ongelman, että hallinnon uudistuksiin liittyy riski, jos ei tehdä mitään, vaan annetaan tilanteen kasautua ja ongelmien kasautua siinä mukana, ja tilanne seisoo. Sitten olemme jossain vaiheessa sen edessä, että on tehtävä kerralla paljon ja ehkä kovinkin radikaaleja ratkaisuja. Tässä mielinhän hallinnon kehittämisen pitäisi olla jatkuva prosessi, jossa mieluummin mennään tasaisesti eteenpäin ja korjataan ongelmia, jos niitä havaitaan. Sitä kautta saadaan tasaisuus.

Kihlakuntauudistus on ollut itse asiassa lyhyen aikaa voimassa, ja niin kuin useissa puheenvuoroissa on todettu, tässä on opeteltu uutta toimintamallia. Opettelu on ollut hyvin monella lailla mielenkiintoista ja miellyttävää. Ennen kaikkea ehkä se on ollut tärkeintä, että pääosa asetetuista tavoitteista on saavutettu. Mutta ei-hän se tarkoita sitä, että kehittämisen varaa ei enää olisi, vaan aina toimia ja toimenpiteitä ja myös toimintoja voidaan viedä eteenpäin. Tässä voi korostaa sitä, että uudistuksen yhteydessä valtion paikallishallinnon palvelujen laatu on kiistattomasti parantunut, ja tämä on kai kansalaisten näkökulmasta kaikkein merkittävintä. Erityisen merkityksen tälle antaa se, että palvelujen laatu tässä yhteydessä tarkoittaa myös kansalaisten oikeusturvan paranemista, ja sitä kautta

tavoitteen toteutuminen saa lisäarvoa. Kehitys on ollut mahdollista lähinnä ammatillisen erikoistumisen kautta, joka on parantunut. Tässä on monta erinomaisen hienoa seikkaa, jotka kihlakuntauudistus on mahdollistanut; ammatillisen erikoistumisenkin tavoite toteutui kihlakuntauudistuksen kautta.

Palvelujen saatavuuden osalta moni puheenvuorojen pitäjä kiinnitti aivan oikein huomiota siihen, että ei valitettavasti kaikilta osin ole tapahtunut niin myönteistä kehitystä kuin odotettiin. Hallintopalvelujen saatavuutta on pystytty ylläpitämään riittävän palveluverkon ja osin yhteispalvelujen kautta. Kuitenkin on sanottava, että joidenkin palvelupisteiden palveluvalikoi-
maa ja aukioloaikaa on ikävä kyllä jouduttu supistamaan.

Polisiipalveluihin on kiinnitetty huomiota. Tottahan on, että niillä on suuri merkitys oikeusturvalle, kansalaisten yleiselle turvallisuudelle ja myös yhteiskunnan perusrakenteille. Itse asiassa suurimmassa osassa puheenvuoroja myös nähtiin se, että palvelujen saatavuuden heikkeneminen viime vuosina ei ole johtunut kihlakuntauudistuksesta. Eihän se siitä johtuvaa ole ollut, että tässä on tapahtunut näin, vaan pula on ollut poliisien resursseista kaiken kaikkiaan, ja silloin ei pidä näitä asioita vetää yhteen. Näin ei ole tehtykään, mikä minusta on ollut myös hyvin mieluisaa panna merkille.

Kun katsotaan tulevaisuuteen, niin palvelujen saatavuus on jatkuvasti yksi oikeastaan keskeisimpiä kysymyksiä ja kehittämiskohteita myös valtion paikallishallinnossa. Voisi sanoa, että avain hallintopalvelujen saatavuuden turvaamiseen ja valtion paikallisen palvelupisteverkon ylläpitämiseen on vastaisuudessa kattava, hyvinkin laaja-alainen yhteistyö, ja sitä yhteistyötä tulee olla kihlakunnanvirastojen osastojen välillä, kihlakunnanviraston ja muun valtionhallinnon kesken sekä muiden toimijoiden kanssa. Sen kautta me parhaiten pystymme turvaamaan palvelut siellä, missä palveluita tarvitaan. Tähän liittyy myös se, mitä sisäasiainministeriö on hyvinkin aktiivisesti omissa toimitissaan yrittänyt edistää. Yhteispalveluiden käyttäminen tai mahdollinen käyttöönotto myös Suomen Posti Oy:n kanssa on yksi mahdollisuus myös yksien toimien turvaamisessa, ja kun yhdet toimet turvataan, ne mahdollisesti tukevat myös muiden toimintojen tehostumista, palveluvalikoiman laajuutta jne. Kyllä tässä erilaisia mahdollisuuksia on.

Sen lisäksi, että tämän suuntaisia hankkeita koko ajan viedään eteenpäin, samanaikaisesti on myös tarkoitus kiinnittää huomiota johtamiseen ja johtamisen kehittämishankkeita panna liikkeelle, että myös tämä puoli, henkilöstöjohtaminen, tulee yhdeksi tärkeäksi kehittämisen osaksi, jotta myös henkilöstö saadaan mukaan kaikilta osin näihin hankkeisiin. Meidän mielestämme suuri merkitys on sillä, että tulosohjauksen ongelmiin pureudutaan ja yhteisen määrärahan käyttöaloja kehitetään koko ajan eteenpäin. Yhteisen henkilöstön asemalla ja yhteisten tehtävien organisoinnilla eri virastojen johtamiseen liittyviä kehittämiskohteita haettaessa on pääpaino paikallistason toiminnoissa, kun haetaan onnistuneita ratkaisuja. Erityisesti voi sanoa, että tuki-
palvelujen tehostamisen merkitys kasvaa, kun taloudelliset resurssit ovat kohtuullisen niukat.

Mutta itse asiassa, jos sen tiivistää, voi sanoa, että toimintojen sijoittelu, toimiva kihlakuntajako, yhteisen määrärahan käyttöalan kehittäminen ja yhteisten tehtävien nykyistä tarkempi määrittely luovat pohjan kihlakuntavirastossa tapahtuvalle johtamisen ja yhteistyön kehittämislle. Tässä on yksi iso mahdollisuus ja yksi iso avain, joka pitää ottaa käyttöön, kun menemme eteenpäin.

Kihlakuntajaon osalta voi sanoa, että kihlakuntajaon on taattava toiminnoille riittävä pohja. Tästä kai pitää lähteä asiaa lähestymään, niin kuin itse asiassa valiokunta oli oikein oivallisesti mietinnössään omalta puoleltaan asiaan ottanut kantaa. Oikeusturvan ja palvelujen laadun kannalta henkilöstön erikoistuminen tulevaisuudessakin on edelleen välttämätöntä. Toimialueilla on oltava riittävät tehtävämäärät erikoistumiseen, muutoin erikoistumista on äärimmäisen vaikea saada aikaan. Toiminnallisista lähtökohdista olisi jokaiseen kihlakuntaan voitava sijoittaa useampi kuin yksi osasto. Nämä ovat tulevaisuuden haasteita, kun tästä mennään eteenpäin.

Arvoisa rouva puhemies! Niin kuin sanoin, mietintö oli hyvä. Kiitoksia vielä kerran valiokunnalle ja valiokunnan puheenjohtajalle hyvin tehdystä työstä! Minä uskon, että tuolta pohjalta voimme tässä asiassa liikkua hyvin vakaasti ja turvallisesti kohti selkeämpiä vesiä.

²⁸ **Matti Väistö /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Oli mukava kuulla ministeri Korhosen kommentteja uudistuksen tilanteesta ja jatkotoimista. Siinä tuli esille myös resurssiva-

jauskysymys, johon valiokuntakin kiinnitti huomiota, eritoten poliisin toiminnan osalta ja varsinaisten poliisipalvelujen saatavuuden osalta. Sama koskee myös syyttäjätöimen ja miksei ulosotonkin henkilövoimavaroja. On tietysti niin päin, että se ei suoranaisesti vaikuta paikallishallinnon järjestämiseen, mutta sillä kieltämättä on merkitystä. Ainakin asiantuntijakuulemisessa tuli selkeästi vastaan se, että kun voimavarat ovat vähäiset ja niitä siirretään keskuspaikkaan entistä enemmän, silloin tavallaan poliisipalvelujen heikkeneminen peruspalvelujen osalta tapahtuu laajoissa kihlakunnissa reuna-alueilla.

²⁹ **Pekka Ravi /kok** (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Kiitoksia myös ministerille kannustavista sanoista! Kun hän puhui yhteistoiminnasta ja yhteispalvelujen kehittämisestä muiden toimijoiden kanssa, kysyisin ministeriltä, miten sisäasiainministeriön oma hanke, Hajautettu ja joustava palveluhallinto -hanke, etenee. Onko nyt todella tarkoitus, että sen hankkeen yhteydessä tarkastellaan toimivallan jakoa keskushallintoon, aluehallintoon ja paikallishallintoon, ja onko sitä kautta odotettavissa lisää tehtävää valtion paikallishallintoon eli kihlakuntiin?

³⁰ **Aulis Ranta-Muotio /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ministeri toteasi, että kihlakuntajaon on taattava kihlakunnille riittävä toimintapohja. Ministeri ei kuitenkaan ottanut kantaa kihlakuntien määrään, vaikka selonteossa on selvä viesti, että niitä on vähennettävä, ja myös ministeri on sisäministeriön tiedotteen mukaan lokakuussa pitämässään puheessa itsekin todennut, että kihlakuntia on vähennettävä. Olisi mielenkiintoista kuulla ministerin kanta tähän.

³¹ **Inkeri Kerola /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Jos mennään eurooppalaiseen linjaukseen, siellä punaisena lankana kulkee tasa-arvo- ja läheisyysperiaate. Tulkitsin kuitenkin, että nämä eivät toteudu tulevassa uudistusskenaariossa. Kysynkin, johtaako palvelujen harventaminen siihen, että kun käyttäjät eivät voi palveluja käyttää, siitä tehdään johtopäätös, että niitä ei myöskään tarvita, ja edelleen palveluverkko harvenee.

³² **Alue- ja kuntaministeri Martti Korhonen:** Arvoisa rouva puhemies! Ei näillä johtopäätöksillä varmaan tehdä mitään päätöksiä, mihin ed. Kerola viittasi, kyllä ne tutkitaan ja käydään läpi.

Tähän samaan voisi sanoa myös ed. Ranta-Muotiolle, että kihlakuntien määrästä on käyty ja varmasti käydään keskustelua ja tullaan tilanteita edelleen tutkimaan. Kun eduskunta on omaa työtään tehnyt ja me saamme mietinnön kihlakuntaselonteosta, me ministeriössä tästä eteenpäin lähdemme tuon mietinnön pohjalta itse omia toimiamme arvioimaan. Siinä arvioidaan myös sitten tietenkin kihlakuntien muutostarpeita, onko niitä vai eikö niitä ole.

Niin kuin sanoin edellisen puheenvuoroni alussa, me emme voi mennä sellaiseen tilanteeseen, että hallinnon uudistuksessa tehdään kerralla kauheita, isoja muutoksia, isoja henkilöstön kannalta, isoja asioiden kannalta, ja sitten yhtäkkiä pannaan jarrut kiinni ja annetaan tilanteen taas seuraavat 5—10 vuotta mennä ja sitten taas rymistellään. Eikö hallinnon uudistuksen iso hyvä idea olisi, että se olisi jatkuvaa, käytäisiin läpi, katsottaisiin, muokattaisiin siten, että se toimii, niin kuin lainasin arvoisan valiokunnan mietinnöstä kappaletta, jossa minusta oivallisesti oli nimenomaisesti sanottu, että hallintoa pitää kehittää koko ajan sen hallinnon näkökulmasta myös asiakkaiden tarpeet huomioiden ja palvelurakenteen säilyminen huomioiden? Mutta emmehän me voi lähteä siitä, että nyt kerta kaikkiaan lyödään jarrut taas kiinni ja viiden vuoden päästä ollaan samanlaisessa tilanteessa, että tulee valtaavan isoja mullistuksia — mieluummin rauhallisesti eteenpäin arvioiden ja katsoen ja yrittäen sovittelun hakea ratkaisua, että kaikki mahdolliset palvelut pystytään kaikille mahdollisimman hyvin, tehokkaasti ja laadukkaasti tuottamaan.

Minusta tämä liittyy siihen, mitä ed. Ravi kysyi. Meillä on menossa tällä hetkellä Jopa-hanke, jossa nimenomaan tarkastellaan paikallishallintoa, aluehallintoa, mitä siinä voidaan tehdä. Se on tarkoitus kytkeä tiiviisti keskushallinnon uudistamiseen vielä tämän kevään aikana. Keskushallinnon uudistaminen ei ole ministeriössämme, se on valtiovarainministeriön hallinnon kehittämisosaston toimialaa. Mutta me teemme nyt hyvää yhteistyötä ja yritämme löytää yhteisen linjauksen, jolla voisimme lähteä siitä lähtökohdasta, että lähdetään menemään ylhäältä alaspäin, tuomaan ja mahdollisesti siirtämään tehtäviä paikallistasolle ja aluetasolle niin, että joita-

kin tehtäviä voisi mahdollisesti siirtää jopa kuntatasolle saakka.

Valiokunnan puheenjohtaja Väistö kiinnitti huomiota resurssipulaan. Meidän täytyy ministeriössä tietenkin tyytyä niihin resursseihin, mitkä eduskunta meille antaa, ja niiden mukaan yrittää toimia mahdollisimman hyvin ja tehokkaasti ja saada toimintoja niillä resursseilla aikaan. Kyllähän totta on, että 10—11 viime vuoden aikana resurssipula on ollut joka sektorilla ja varmaan pienin se ei ole ollut poliisien puolella, mihin edustaja viittasi. Mutta kyllähän sitäkin puolta koko ajan yritetään parempaan iskukuntoon saada, että ne palvelut olisivat mahdollisimman tasaisesti koko maan alueella saavutettavissa.

³³ **Juha Karpio /kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Alue- ja kuntaministeri totesi aivan oikein, että hallintoa on uudistettava jatkuvasti ja hallintoa pitäisi myös kehittää jatkuvasti. Näinhän asia on. Totesitte myös, että keskushallintoa on uudistettava ja siirrettävä mahdollisesti toimintoja keskushallinnosta paikallistasolle. Voisiko alue- ja kuntaministeri sanoa joitakin esimerkkejä? Mitä mieltä olette esimerkiksi Patentti- ja rekisterihallituksen toiminnasta, onko asiat käsiteltävä todellakin Helsingissä vai voitaisiinko nämä toiminnot siirtää maistraatteihin?

³⁴ **Toimi Kankaanniemi /skl** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiinnitin samaan asiaan huomiota kuin ed. Karpio, että ministeri totesi, että hallinnon uudistuksen on oltava jatkuvaa. Varmaan tietysti näinkin on, mutta siihen tulee se toinen puoli mukaan silloin, että jos esimerkiksi paikallishallintoa nyt jatkuvasti pidetään ikään kuin uudistuksen alla, ihmiset, jotka ovat siellä töissä ja joilla on oma elämänsä, ja myös palvelujen käyttäjät elävät jatkuvassa epävarmuudessa. Tämä puoli, työrauhan säilyttäminen ja epävarmuuden pitäminen mahdollisimman matalana on kuitenkin palvelujen laadun ja näiden ihmisten kannalta, jotka siellä työskentelevät, tavattoman tärkeää, heidän työssäjaksamisensa kannalta tavattoman tärkeä asia. Siksi en oikein täysin yhdy siihen, että esimerkiksi nyt paikallishallintoa tulisi pitää jatkuvassa käymistilassa ja

ikään kuin veitsenterällä, mikä se on hetken päästä.

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Minuutti on täynnä, ed. Kankaanniemi!

³⁵ **Alue- ja kuntaministeri Martti Korhonen:** Arvoisa rouva puhemies! Ensinnäkin ed. Kankaanniemen sanomaan: Olen täsmälleen samaa mieltä, eihän kukaan lähde tavoittelemaan selkeästä tilaa, että olisi epävarmuutta ja työrauha sitä kautta järkkäisi. Työmotivaatio tulee hyvin pitkälle sieltä, että on usko siihen, että hommat jatkuvat. Mutta siihenhän jatkuvalla hallinnon uudistamisella tähdätäänkin, ettei tulisi tällaisia tilanteita, että ajetaan niin kuin sammutetuin lyhdyin aikamme ja yhtäkkiä huomataan, että nyt tarvitsee tehdä hirveän isoja mullistuksia. Ei se voi olla kenenkään tavoite. Silloin, kun me koko ajan itse asiassa viritämme hallintokoneistoa siihen kuntoon, että se on kunnossa, silloinhan siellä ei tapahdu mitään hirveitä, isoja muutoksia, vaan voidaan tehdä hallitusti ne, mitä tarvitsee tehdä, jos on tarpeita. Eihän tässä nyt kukaan sano, että niin hirveitä tarpeita on olemassa ennen kuin asiat tutkitaan perin pohjin, kun eduskunnalta on vastaus saatu ja linjat, miten meidän pitää tehdä.

Minä nyt korostan, että minusta mietinnössä on äärimmäisen hyvin sanottu, että selkeänä lähtökohtana tulee kuitenkin olla, että palvelut järjestetään ensisijaisesti yhteiskunnallisten tarpeiden mukaan, mihin hallinnolliset ratkaisut toissijaisina — vaikkakin sinänsä tärkeinä — sopeutetaan. Minusta tässä on kiteytetty se ajatus, jota olen yrittänyt sanoa. Ymmärtääkseni tämä on yksimielinen mietintö, johon on varmaan hyvin pitkällisen pohdinnan tuloksena nämä lauserakenteet saatu. Minusta tämä on hyvä teksti ja tämän pohjalta on hyvä mennä eteenpäin.

Mitä ed. Karpio kysyi Patentti- ja rekisterihallituksen osalta, minä uskon siihen, mitä eduskunta on sanonut. Eduskunta on kaksi kertaa ainakin minun aikanani sanonut, että asia ei etene ja asia ei liiku. Tällainen pohjoispohjanmaalainen usko, kun kahdesti sanotaan, ettei siinä kovin isoja tarpeita silloin ole muuttua. Eduskunta on ilmaissut selkeän tahtonsa näiltä osin.

³⁶ **Matti Väistö /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minusta olisi olennaista, että mikäli hallinnon uudistamista jatketaan, kuiten-

kin joistakin peruseriaatteista kyettäisiin pitää kiinni. Valiokunnassa, mihin arvoisa ministeri viittasi, päästiin minusta aika hyvään yksimielisyyteen siitä, että kihlakuntajakoon ei nyt kosketa. Ensimmäin korjataan resurssipuutteet hallinnonaloittain. Toiseksi haetaan uudenlaista yhteistyötä ulosotto- ja syyttäjätöiden osalta niin, että se kyetään järjestämään nykyisen kihlakuntajaon pohjalta. Siihen on kaikki edellytykset toiminnallisesti olemassa. Tämä olisi yksi sellainen periaate, joka rauhoittaisi tilannetta ja jota kentällä odotetaan.

³⁷ **Matti Vähänäkki /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen samaa mieltä siinä ministerin kanssa, että tietyt hallinto on jatkuvaa prosessia ja korjauksia pitää siinä tehdä. Juuri sen vuoksi, kun tämä lainsäädäntö säädettiin, mitä nyt on toteutettu toiminnassa muutaman vuoden, eduskunta edellytti selontekoa, miten homma on pyörinyt, niin kuin sanotaan. Mielestäni selontekokeskustelu on jo tähän mennessä tuonut aika monta yleisöä kivistävää epäkohtaa nimenomaan poliisitoiminnan osalta. Näin ollen on aivan perusteltua, että jos eduskunnassa tulee tarpeeksi suuri mielipide esille, että seurataan, ennen kuin mitään radikaalimpia muutoksia tehdään, tilannetta edelleen vielä kolme neljä vuotta, jolloin tulisi seuraava selonteko. On katsottava sitä historiallista taustaa, kuinka pitkän aikaa sitten aikaisemmin uudistukset oli tehty.

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Minuutti on täynnä, ed. Vähänäkki!

³⁸ **Juha Karpio /kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Oli ilahduttavaa, kun ministeri äsken totesi, että kuitenkin ollaan siirtämässä keskusvirastoista toimivaltaa paikallistalolle. Mutta ministeri jätti vastaamatta, mitä toimintoja ollaan siirtämässä ja missä nyt edetään. Se olisi kiinnostavaa kuulla.

³⁹ **Pekka Ravi /kok** (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Vielä lyhyesti. Ministeri Korhonen nyt kahteen kertaan on siteerannut valiokunnan mietintöä ja nostonut sieltä keskeisesti esille yhteiskunnallisen tarpeen. Haluan nyt voimakkaasti korostaa, että mietinnössä ja myöskin täällä kuulemissani puheenvuoroissa kuitenkin

ensisijaiseksi kriteeriksi on noussut kansalaisten palvelujen saatavuuden näkökulma, enkä usko, että olemme tästä itse asiassa eri mieltäkään.

⁴⁰ **Alue- ja kuntaministeri Martti Korhonen:** Arvoisa rouva puhemies! Jos taas aloitan loppupäästä. Me olemme varmaan hyvin pitkälle samaa mieltä siitä, että mitään hirveitä muutostarpeita ei ole olemassa. Mutta jos muutostarpeita on näkyvissä ja niitä lähtee kertymään, niitä on mielestäni koko ajan lähdettävä mieluummin korjaamaan, vaikka ed. Vähänäkki sanoi, että kolme neljä vuotta odotetaan. Itse asiassa seuraava selontekohan tulee vasta viiden vuoden päästä, vuonna 2005. Kun me olemme siinä vaiheessa, kukaan ei tässä ajassa pysty ennustamaan, minkälaisia paineita siihen mennessä on sinne keräytynyt, jotka pitäisi purkaa, jos me annamme sen tilanteen vain kasautua. Näin minä tämän mietinnön tulkitseen, kun olen tätä yrittänyt lukea. Niin kuin ed. Ravi sanoi, pari kertaa olen lainannut sitä kohtaa, jossa se linjoitetaan.

Täällä lukee edelleen, että kihlakuntaudistuksen toimeenpanoa on jatkettava mietinnön linjausten mukaisesti. Sitten on ranskalaisilla viivoilla eroteltu, että tavoitteena on kihlakuntajaon säilyttäminen paikallisen luonteensa mukaisesti ja läheisyysperiaatetta noudattaen riittävän tiheänä. Minä olen samaa mieltä. Tästä lähtökohdasta me lähдемme hakemaan ratkaisua, että toteutamme tämän paikallisen luonteen mahdollisuuksien mukaan, mutta myös niin, että voimme sen toisen puolen onnistumisen edellytyksistä toteuttaa.

Kuten puheenjohtaja alussa ja monet ryhmäpuheenvuoron pitäjät ovat maininneet, tämä on ollut onnistunut ratkaisu nimenomaan sen kautta, että on ammatillinen taito lisääntynyt. Sen kautta on voitu nostaa asiakaspalvelun tehoa. Ammatillinen taito on lisääntynyt sen kautta, että on saatu erikoistua. Erikoistua ei voi, jos ei ole riittävästi niitä toimia, joiden kautta erikoistutaan. Kyllä kai tätä tehdään kansalaisille.

Minusta tämä on selvä lähtökohta; oikeastaan ed. Väistölle voisi sanoa, että nimenomaan niitä peruseriaatteita. Meidän pitää pystyä niillä resursseilla, jotka meillä on, mahdollisimman laadukkaita palveluja tietenkin mahdollisimman monelta taholta tarjoamaan. Sen takiahan me olemme esimerkiksi tarjonneet Postille yhteis- palveluhanketta, että mahdollisesti tulisi lisää

niitä toimintoja, jolloin voitaisiin ehkä hakea vielä niitä erikoistumiskohteita.

Ed. Karpio kysyi, mitä toimintoja. Minä voisin oikeastaan luetella erinomaisen määrän erilaisia toimintoja, jopa ministeriötasolta, jos lähdetään siitä perusajattelusta ensinnäkin, että ministeriö on suunnitelmallista strategiatoimintaa varten ja operatiivisia osia lähdetään irrottamaan toiminnallisiksi osioiksi, joita vietäisiin alaspäin. Minusta jo pelkästään ministeriöiden roolia voisi miettiä, mikä se tänä päivänä on, onko se ihan oikein kohdallaan, jopa miettiä ehkä ministeriöjakoa, olisiko siinä petraamisen varaa.

Jos me sieltä lähemme tulemaan valtionhallinnossa ja aluehallinnossa alaspäin, niitä tehtäviä on lukematon määrä, joita voidaan siirtää. (Ed. Kankaanniemi: Esimerkki?) — Esimerkiksi ... Ehkä on parempi, että minä en ala niitä esimerkkejä luetella, koska niistä voi tulla yhtäkkiä mantroja, joita aletaan hokea. — Me käymme ne läpi tämän kevään aikana. Tarkoitus on syksyn aikaan vielä alue- ja paikallishallinnon Jopahankkeen puitteissa palata hyvin konkreettisiin esimerkkeihin ja käydä keskustelua. Uskon, että valtiovarainministeriön hallinnonkehittämisosasto tekee omaa työtään keskushallinnon toimintojen osalta. Nämä on tarkoitus vielä tämän kevään aikana jollakin lailla lomittaa toisiinsa. Esimerkkejä on lukemattomia, joita tulee hyvin äkkiä mieleen, mutta ehkä se on toisen keskustelun paikka.

⁴¹ **Matti Väistö /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ongelmanahan tässä, arvoisa puhemies, on ollut vähän se, että nyt hallinnon uudistaminen eritoten keskushallinnon tasolta on hidastunut tai se ei ole edennyt. Sitähän edellisen hallituksen aikana luvattiin ripeästi sen jälkeen, kun ajettiin läpi lääninhallintouudistus, mutta me olemme kokeneet niin, että hallinnon uudistaminen juuri keskushallinnon osalta on ollut pysähdyksissä.

Mitä tulee hallintovaliokunnan mietintöön selonteosta, tätä on tietyllä tavalla luettava kokonaisuutena. Ne yhteiskunnalliset tarpeet, mihin viitataan ja mihin ministerikin on viitannut, lähtevät tietysti siitä näkökulmasta, että palvelut ovat kansalaisia varten ja kansalaisten näkökulmasta niitä tulee järjestää ja kehittää. Siinä mielessä, arvoisa puhemies, viitataan vielä erääseen kohtaan, jossa puhutaan palvelupisteistä ja palvelutoimistoista. Niiden sisältö on vähän sekava,

ja sitä, mitä ne tarjoavat tänä päivänä, pitäisi ehkä selkeyttää.

⁴² **Alue- ja kuntaministeri Martti Korhonen:** Arvoisa rouva puhemies! Erittäin tiiviisti. Kyllä varmaan ed. Väistö on siinä oikeassa, että keskushallinto vastustaa tietyllä lailla hallinnon uudistamista, niin kuin itse asiassa kaikki hallinnon uudistamisen kohteena olevat yleensä vastustavat. Olen ollut mukana kohtuullisen monessa hallinnon kehittämishankkeessa ja voin taata, että kaikissa niissä on yksi yhteinen piirre. Yhteinen piirre löytyy siitä, että hallinnon kehittäminen on erittäin hieno asia, se on erittäin kannattava asia, sitä pitää tehdä ja sitä pitää viedä eteenpäin — niin kauan kuin se meidän sektoriamme ei koske. Tämä on se, mikä on aivan poikkeuksetta ollut yhteinen nimittäjä.

Keskushallintouudistuksessa on samoin. Mutta kyllä se pitää perata läpi ja käydä se yhteiskuntapoliittinen keskustelu, ollaanko uuteen valmiita menemään vai ei. Tietyllä laillahan keskustelua on pikkuhiljaa käyty, niin kuin jokainen on ympärillään huomannut, ja se on osoittanut tämän vaikeuden, kun puhutaan esimerkiksi hajasijoittamisesta. Se ei ole mitään helppoa.

Palvelupisteistä olen täsmälleen samaa mieltä: Meidän pitää käydä myös se sisältö läpi ja katsoa, mitä siellä voisi olla olemassa olevien toimintojen lisäksi, kun puhutaan yhteispalvelupisteistä. Sen takia viittasin esimerkiksi Postiin ja siihen mahdollisuuteen. Meillä on nyt 180 yhteispalvelupistettä, joista neljässä on tällä hetkellä Posti. Näillä näkymin näyttäisi, että yhteispalvelupisteitä muutama kymmenen tulee lisää hyvin lyhyellä aikaa. Kyllä se on yksi mahdollisuus. En väitä enkä haluakaan väittää, että sillä Postin ongelmat häipyvät, mutta se on yksi mahdollisuus. Miksi mahdollisuutta ei hyödynnetä, kun se on olemassa?

⁴³ **Erkki Kanerva /sd:** Arvoisa puhemies! Minä keskeytän kihlakuntaudistuksen pelkän hymistelyn ja teen siinäkin suhteessa poikkeuksen, että hyväksyn uudistuksen, vaikka se todennäköisesti koskee itseänikin.

Hallintovaliokunta on mietinnössään käsitellyt syyttaja- ja ulosottotoimen järjestelyjä samantapaisesti kuin lausunnon antanut lakivaliokunta. Se havainto, että uudistus on mahdollistanut kummallakin sektorilla erikoistumisen, ammattitaidon kohentamisen ja palvelujen laadun paran-

tamisen, on sekä syyttäjä- että ulosottokentän ja asiakkaiden yksimielinen käsitys. Se on kihlakuntauudistuksen keskeisin saavutus sekä palvelutasoa että oikeusturvaa ajatellen.

Eräät syyttäjäsastot jäivät kuitenkin niin pieniksi, että yksikön pienuus haattasi ja haattaa taroituksenmukaista työskentelyä. Uusi välittömyyttä ja suullisuutta edellyttävä rikosprosessi ja oleellisesti lisääntyneet suulliset käsittelyt valitustuomioistuimissa ovat lisänneet syyttäjän työtaakkaa. Käytännössä yksi suullisen käsittelyn juttu hovioikeudessa vie syyttäjän ainakin päiväksi pois työhuoneestaan ja valmistautuminen siihen toisen päivän. Kahden, kolmen, neljänkin, syyttäjän yksiköissä on vaikeuksia järjestää tarvittavia sijaisuuksia ja jopa vuosilomia lain edellyttämällä tavalla. Kahden kolmen syyttäjän yksiköllä on vaara jäädä riittävien ulkopuolisten vaikutteiden ulkopuolelle ja tavallaan umpioitua omaan arvomaailmaansa. Luultavasti tämäntapaista syistä valtakunnansyyttäjä on hallinnollisin määräyksiin järjestellyt syyttäjätöimen hoitoa tavalla, johon näyttäisi kohdistuvan hallintovaliokunnan jonkin asteinen ainakin epäsuora kritiikki.

Samanlaista aivan riville kirjoitettua kritiikkiä mietinnössä esiintyy eräiden muiden hallinnollisten yhteistoimintajärjestelyjen suhteen, kun niitä verrataan voimassa olevaan lakiin. Yhteistoimintajärjestelyt kumpuavat käytännön tarpeesta, ja sen vuoksi olisin odottanut, että hallintovaliokunta olisi tarkastellut kriittisesti myös voimassa olevaa lakia aina puitelakiin saakka.

Hallintovaliokunta toteaa, että käytännön toimiva yhteistyö edellyttää syyttäjän ja poliisin fyysisistä läheisyyttä. Kannanotto viittaa valiokunnan kahliutumiseen pikemminkin yhtenäisvirastoon ja siihen yhden luukun periaatteeseen, jolla sitä aikanaan markkinoitiin, kuin käytännön tarpeeseen. Nimittäin toisin kuin Ruotsissa Suomessa esitutkintaa johtaa poliisi. Vanhassa nimismiesjärjestelmässä oikeusturvan kannalta ongelmalliseksi koettiin nimenomaan se, että syyttäjä ja poliisi olivat liian läheisessä kanssakäymisessä keskenään, fyysisestikin liian lähellä tai jopa samassa persoonassa. Syyttäjälaitoksen itsenäistyminen ja irrottautuminen poliisiorganisaatiosta on koettu paitsi syyttäjän ammattitaidon takeena myös oikeusturvan edellytyksenä.

Hallintovaliokunnan käsityksestä poiketen oma kokemukseni on, että syyttäjän ja poliisin yhteistyö ei edellytä fyysisistä läheisyyttä. Ne

muutamat kanssakäymisen ja yhteistyön velvoitteet, joista viime vuosina on säädelty, hoituvat varsin sujuvasti syyttäjän ja poliisin fyysisestä etäisyydestä riippumatta. Fyysisestä läheisyydestä ei toki ole muuta haittaakaan kuin kansalaisen mahdollinen epäily ja pelko liian läheisestä yhteistyöstä.

Syyttäjänviraston ja oikeuslaitoksen fyysisellä läheisyydellä sen sijaan on enemmän merkitystä, sillä nämä virastot ovat jokapäiväisessä kanssakäymisessä muun muassa asiakirjoja vaihtamalla.

Ulosottoyksiköiden koon, lukumäärän ja tavoitettavuuden suhteen pätee vain jossain määrin samat argumentit kuin syyttäjänvirastojen suhteen. Toisin kuin syyttäjänvirastossa, jossa kansalainen asioi kenties useammin julkisen kaupavahvistajan kanssa kuin syyttäjän luona, ulosottovirastossa on enemmän suoria asiakas-kontakteja, ja siksi sen sijainnilla ja palvelupisteiden lukumäärällä on merkitystä. Tosin kehitys näyttää käyvän siihen suuntaan, että enenevässä määrin ulosottoasiat hoidetaan postitse, sähköisesti, tilisiirtona jne., joten sijaintipaikan merkitys saattaa tulevaisuudessa vähentyä.

Ulosoton erikoistuminen ja irrottautuminen poliisiorganisaatiosta on kaikista näkökulmista tarkasteltuna myönteinen asia. Talousrikostutkinnan tehostamisen myötä on nyt tosin luotu uusia ulosoton ja poliisin kontaktipintoja, joiden tietosuojakysymykset eivät ole aivan ongelmattomia. Ministeri Koskisen tavoin olisin valmis pohdiskelemaan käräjäoikeuksien syyttäjä- ja ulosottopiirien yhteensovittamista.

Arvoisa puhemies! Mitä tulee poliisihallintoon, sen uudistamistarve kirjoitettiin keväällä 72 virkaehtosopimukseen ja siitä kihlakuntauudistukseen elettiin enemmän tai vähemmän epämääräisin tilapäisratkaisuin, ja hallintovaliokunnan omaksuma kanta kihlakuntauudistukseen jatkaa näitä tilapäisjärjestelyjä. Kevään 72 virkaehtosopimuksessa nimittäin sovittiin, että poliisi tuli työaikalaan alaiseksi. Se nimismiespiirin poliisikonstaapeli, joka oli siihen saakka ollut yöt ja päivät, pyhät ja arjet ehkä joitakin hyviä heinäpoutia lukuun ottamatta tavoitettavissa leskien turvana ja orpojen isänä, jäi historiaan silloin 72. Lainsäätäjää ajatellen se tapahtui täysin yllättäen. Poliisihallintoa organisoineet säädökset elivät vielä pitkän pitkän aikaa vanhaa hyvää nimismiesaikaa. Se oli hyvää aikaa, mutta se on historiaa. Maassa oli runsaat 250 poliisipiiriä, pienim-

mät parin kolmen konstaapelin piirejä. Ei niillä ollut edellytyksiä ilman yhteistoimintaa tuottaa ympärivuorokautisia poliisipalveluja sen jälkeen, kun konstaapelille tuli työaika, viikkovapaat ja ihan oikeat vuosilomat. Ensimmäiset yhteistoimintajärjestelyt tehtiin hallinnollisin päätöksin vähän samaan tapaan lain rajoja tunnustellen, mistä valiokunta nyt luovasti ja tarkoituksenmukaisesti toimineita virkamiehiä moittii.

12 vuotta myöhemmin helmikuun 23 päivänä 84 valtioneuvosto asetti parlamentaarisen poliisikomitean ratkaisemaan pysyvästi tuon 72 syntyneen tilapäisen tilanteen, joka oli jatkunut 12 vuotta. Komitea tuotti 360 sivua mietintöä, jonka poliisin muonittama julkisuus repi riekaleiksi ennen kuin se oli edes kansissa. Se mietintö olisi sisältänyt kihlakuntauudistusta oleellisesti paremmat, kestävämmät ja ennen muuta taloudelliset ratkaisut poliisitoimen järjestämiseksi. Mutta kuten sanottu, se mietintö hukutettiin huuhton.

Kihlakuntauudistuksen kävi vähän samalla tavalla. Se oli monivaiheisessa ja monivaihteisessa käsittelyssä niin kauan, että eri intressitahot ennättivät omia itsekkäitä etujaan puolustaa sen sotkemaan sen niin perusteellisesti, että sen suhteen pätee sama kuin sotilaan asennon: se ei ole korjattavissa, on otettava kokonaan uusi asento.

Menemättä niihin yksityiskohtiin yhteisestä henkilöstöstä, yhteisistä rahoista, yhteistoiminnasta ja yhden osaston kihlakunnista, joita hallintovalioikunta on myötäsukaisesti pyöritellyt, totean toisin kuin valiokunta, että ongelmat eivät ratkea odottamalla. Jos tänä päivänä vielä kiistellään siitä, maksetaanko ruumiinkuljetukset yhteisistä vai poliisin rahoista, jotakin on tehtävä. Syntyneet haavat toki ovat kohta arpeutuneet ja arpeutuvatkin, mutta tehokkaasti ja taloudellisesti toimivaa organisaatiota tästä mallista ei odottamalla saa.

Ministeri Häkämies sanoi jokin viikko sitten muistaakseni Aamulehdessä, että poliisi ei osaa hoitaa talouttaan. Yksi, joskaan ei ainut selitys tähän lähes pohjattomaan rahasäkkiin piilee juuri tässä kihlakuntauudistuksessa. Yritin selvittää, miten paljon paloi rahaa siihen, että runsaan 200 poliisipiirin päälliköt upotettiin 90 kihlakunnan organisaatioon kaikkine ulosottolisineen, mutta se tuntui niin kiusalliselta kysymykseltä, että lopetin virkamiesten kiusaamisen. Ammattijärjestöaktiivina minun olisi ehkä sopimatonta sitä

esittääkään. Sen kai voin kuitenkin sanoa, että Tielaitoksen tai lakkautettavien postikonttoreiden henkilökunnalle tuskin tarjoillaan vastaavia herkkupaloja kultalautasella, tuskin millekään tasolle. Ainakin yhdessä läänissä vastuullisesti varauduttiin kihlakuntauudistukseen ja kahden kolmen konstaapelin poliisipiirien päälliköiden virat jätettiin vakinaisesti täyttämättä. Monissa lääneissä ne itsekkäästi, kustannuksia ajattelematta kiireen vilkkaa täytettiin ennen uudistusta. Näin menetellen aiheutettiin sellaisia pysyviä kustannuksia, joiden suhteen ministeri Häkämiehen kritiikki on oikeutettua.

Otan vertailuun tässä vaiheessa kaksi anonyymia, väestöpohjaltaan saman kokoista poliisialuetta, toisen Etelä-Suomesta ja toisen Itä-Suomesta. Molemmissa on noin 170 000 asukasta. Itä-suomalaiselle vertailualueelle on saatu kertymään parikymmentä paikallispoliisin päällystötason virkaa ja eteläsuomalaiselle vertailualueelle saa riittää kuusi. Jos otetaan huomioon lakkautetun lääninhallituksen niille sijoilleen ilmeisen vähine töineen jäänyt poliisipäällystö ja vielä poliisin erillisyyksiköiden päällystö, suhdelu on suurin piirtein yhden suhde kuuteen ja asukas pohja on suurin piirtein sama. Tähän päällystoresurssien epätasapainoon on tietysti muitakin historiallisia syitä, mutta osittain se selittyy siitä tavasta, jolla kihlakuntauudistus toteutettiin.

Läänin poliisijohdon roolin suhteen ylipäättään kuuntelin tarkkaan, mitä edustajat Vistbacka ja Vihriälä sanoivat. Muutamin paikoin suoritustason poliisimiehet nimittäin nääntyvät työtaakkansa alle, mutta kihlakuntauudistus takaa päällystölle ja lääninuudistus lopetettujenkin läänien poliisipäällystölle varsin leppoisat olot hamaan eläkeikään saakka ja valiokunnan mietintö vielä senkin jälkeen.

Käytettävissä oleva aika ei salli useampia esimerkkejä eikä mietinnön yksityiskohtaisempaa tarkastelua. Todettakoon kuitenkin, että hallintovalioikunnan arvostama palvelupisteiden määrä kysyy myös voimavaroja. Jos vaaditaan, että poliisi päivystää palvelupisteissä läpi vuorokauden, on samalla hyväksyttävä se, että kentältä otetaan pois ainakin kolme poliisipartiota, kolme nopeasti liikkuvaa partiota, joihin nykytekniikalla saadaan yhteys ilman satelliittipäivystyksiäkin. En sano, että poliisin pitää olla aina näkyvisä, ehkä ei pidäkään, mutta jos niin halutaan, poliisin pitää olla aktiivisesti ulkona, ei passiivisesti päivystämässä.

Uskon, että ennen kuin lumet sulavat, me puhumme vielä monta kertaa poliisin rahoista, varmaan useammin kuin sosiaali- ja terveysministeriön pääluokasta. Kun käytetyistä puheenvuoroista päätellen tässä asiassa jatketaan hallintovaliokunnan viitoittamaa tietä ja jäädään odottamaan jotakin ihmettä, on aivan varmaa, että samaa poliisipulaa podetaan vielä kymmenenkin vuoden kuluttua.

Syyttäjä- ja ulosottotoimen osalta kihlakunta-uudistus pääsääntöisesti onnistui ja toimii. Jos aiemmin mainittua parlamentaarisen poliisikomitean mietintöä esimerkiksi sen iän vuoksi ei voida kaivaa esille ja panna sitä vähän tuorestettuna poliisihallinnon uudelleen organisoinnin pohjaksi, asetettakoon uusi komitea. Odottamalla poliisiorganisaatiosta ei tämän parempaa, ei palvelevampaa, ei tehokkaampaa, ei taloudellisempaa saa. Odottamisen sijaan pitäisi, niin kuin ministeri Korhonen totesi, koko ajan kehittää.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Mikkola.

⁴⁴ **Petri Salo /kok:** Arvoisa herra puhemies! Nyt esillä olevassa kihlakuntauudistuksessa on kyse hallinnon uudistamisesta ja mitä suurimmassa määrin sen paikallishallinnon uudistamisesta ja järjeistämistä. Siihen on luonnollisesti ollut yhteiskunnallista tarvetta.

Kun puhutaan kokonaisvaltaisesta uudelleenjärjestämisestä, on kyse hallinnossa toimivien virkamiesten ja toimihenkilöiden toimintatapojen muuttamisesta, josta on käytetty paljon hyviäkin puheenvuoroja tänään. Valitettavasti on niin, kuten ministeritkin tänään ovat todenneet, että monta kertaa kuitenkin unohdetaan kansalaisen näkemys ja kansalaisen jokapäiväiseen elämään vaikuttavat asiat, joiden takia hallintoa yleensä uudistetaan. Monesti kansalainen yksinkertaisesti tuntee, että hän jää hallinnon ulkopuolelle. Uuden sanan, läheisyysperiaatteen, toteuttamisella on kuitenkin tarkoitettu nimenomaan sitä, mitä sen sisällön pitäisi olla: palveluiden asianmukaista järjestämistä tarpeellisessa laajuudessa ja saatavuudessa.

Omassa näkökulmassani ja puheessani toisin esille erityisesti niitä näkökantoja, jotka ovat lä-

hellä omaa siviiliammattiani, eli poliisin näkökulman. Työ on tuttu 18 vuoden ajalta. Kihlakuntaudistuksen siinä osassa, joka koskettaa juuritavanomaista poliisityötä, uudistukset koetaan kentällä enemmän tai vähemmän epäoikeudenmukaisiksi. Puitelain 2 §:ssä kuitenkin mainitaan tavoitteeksi muun muassa palveluiden laadun parantaminen, kansalaisten oikeusturvan parantaminen sekä palveluiden riittävän ja tasapuolisen saatavuuden turvaaminen maan joka kolkassa — siis maan joka kolkassa.

Palveluiden laatu on yleisesti katsottuna pysynyt ennallaan, mutta joiltakin osin se on parantunut, muun muassa ulosotto- ja syyttäjäpuolella. Kun ammattimaisuus palvelutoiminnassa on lisääntynyt, on myös erikoistuminen ja erityisosaaminen lisääntynyt positiivisella tavalla ja se on parantanut osaltaan palveluiden laatua.

Hallintovaliokunta on lausunnossaan huomauttanut, että poliisipiirin koon kasvaessa poliisipalvelujen saatavuus on heikentynyt osassa maata. Tärkeintä olisikin saada muutosta nimenomaan henkilöstövajeen poistamiseksi. Täyttämättömien virkojen aiheuttamiin ongelmiin on puututtava aivan välittömästi. Nämä ongelmat eivät ole ainoastaan taloudellisia, vaan poliisivirkkojen vähyys vaikuttaa poliisitoiminnan jokapäiväisiin rutiineihin.

Erityishuomio on mielestäni kiinnitettävä uudistuksen todellisiin vaikutuksiin nimenomaan asiakkaita eli kansalaisen näkökannalta katsottuna. Kihlakuntaudistuksen aiheuttamat palvelutoimistojen keskittymiset kihlakuntien keskuspaikkoihin ja kaupunkikeskuksiin ovat omalta osaltaan aiheuttaneet toiminta-alueen reunakuntien syrjäytymistä entuudestaan. Tavalliset kansalaiset ovat ottaneet tämän vastaan siten, että palvelut heidän omassa kunnassaan ovat heikentyneet ja palvelun taso on alentunut.

Tavanomaisessa poliisityössä on tänä päivänä näkynyt todellinen hätä, hätä nimenomaan siitä, ettei poliisia enää näy kansalaisten keskuudessa ja rikollisuus on jatkuvasti raastunut ja myös lisääntynyt. Paljon keskustelua aiheuttanut poliisin näkyvyyttä ei mielestäni ole riittävän hyvin otettu huomioon tässäkin uudistuksessa. Uudet virkajärjestelyt ovat valitettavasti aiheuttaneet sen, ettei poliisia siten paljon näy syrjäseudulla eikä oikein muuallakaan kuin kasvukeskuksissa, missä on kihlakunnan keskuksen pääpaikka. Liiallinen keskittäminen aiheuttaa pitkällä tähtäimellä myös sitä, että keskusalueiden ulkopuolel-

la mahdollisesti avautuvat poliisin virat eivät enää kiinnosta hakijoita, jos niitä yleensä sinne avataankaan, koska tulevaisuutta ja oman uran etenemistä ei koeta syrjäisimmillä alueilla mahdolliseksi. Kukapa ottaisi virkaa hakiessaan jo pitkää työmatkaa valmiiksi eteensä?

Todellisuus on sitä, että tulevaisuudessa poliisipartioiden määrä ja näkyvyys todennäköisesti edelleen vähenee maaseudulla ja niitä keskitetään yhä enemmän suuriin asutustaajamiin. Jari Stenvall mainitsi kihlakuntaudistuksen arvioinnissaan seuraavasti: "Kun itsenäistä poliisiyksikköä ei löydy omalta paikkakunnalta, saattaa se lisätä asukkaiden turvattomuuden tunnetta." Viisas johtopäätös oikein tutkijalta. Tämä kommentti on aivan oikeutettu. Parannetaanko tällä tavoin kansalaisten oikeusturvaa? Tuskin. Aina-kin itse poliisimiehenä ja pienessä maaseutukunnassa asuvana olen huomannut tämän muutoksen.

Ajatus siitä, että maaseutukunnissa rikolliset toimisivat eri tavalla ja rikollinen käsi ei ulottuisi keskusten ulkopuolelle, on valitettavasti aivan väärä. Rikollisuutta ennalta ehkäisevä toiminta, joka on poliisin päätehtävä ja mainitaan poliisilaissa aivan erityisenä tehtävänä, on mielestäni tärkeä asia, kun kansalaiset miettivät poliisin palvelujen saatavuutta. Kuntalaiset tuntevat turvattomuutta, kun tuttu paikallispoliisi ei ole enää helposti tavoitettavissa, ei päiväkodeissa, ei kouluissa, ei illanistujaisissakaan. Poliisin partiointialueet ovat laajentuneet ja hälytystilanteessa poliisipartio saattaa joutua ajamaan paikalle kymmenien, joskus jopa satojen kilometrien päästä.

Arvoisa puhemies! Kokonaisuudessaan kihlakuntaudistusta toteutettaessa edessä ovat hyvin mielenkiintoiset ajat. Sitä, onko jokin uudistus onnistunut, on jo sinällään vaikea määritellä. Maamme on myös asutukseltaan hyvinkin erilainen, ja sekin aiheuttaa omat ongelmansa. Käytävissä olevat rahat rajoittavat puolestaan aika tavalla puolueetonta näkökulmaa. Erityisesti poliisin määrärahojen vähyys samanaikaisesti, kun kihlakuntaudistusta on toteutettu, on aiheuttanut sen, että välttämättä tämä tulos ei tällä hetkellä näytä oikeaa kuvaansa. Kuitenkin uudistuksen piirissä toimivat kaikki organisaatiot olisi saatava ymmärtämään se, että tällaisilla uudistuksilla ei aina välttämättä ole asioihin negatiivista vaikutusta. Kuten täällä on useasti sanottu, myöskin muutosvastarinta uudistuksessa on aina luja.

Eteen tulevat mahdolliset ongelmat on otettava haasteellisina mahdollisuuksina ja kannustimina tulevaisuutta ajatellen, ja sen takia on hyvä, että nyt on otettu aikalisä. Positiiviset vaikutukset näkyvät monta kertaa usean vuoden viiveelläkin, ja näin myös onnistumista voidaan mielestäni analysoida vasta muutaman vuoden kuluttua. Annettakoon uudistuksen kourissa toimiville organisaatioille nyt työrauha. Hallintovaliokunnan johtopäätös, että tätä asiaa perusteellemmin tarkastellaan vasta vuonna 2005, takaa sen, että nyt on työrauhan ja kehittämisen aika.

⁴⁵ **Pekka Nousiainen /kesk:** Arvoisa puhemies! Täällä on käyty hyvin laaja ja monitahoinen keskustelu kihlakuntaudistuksesta ja valtioneuvoston selonteosta sekä hallintovaliokunnan asiasta antamasta mietinnöstä. Kihlakuntaudistus on ollut voimassa vasta hiukan yli kolme vuotta ja uudistuksen kaikkia vaikutuksia ei vielä täysin kyetä arvioimaan. Puitelain 2 §:ssä kihlakuntaudistuksen tavoitteiksi asetettiin palvelujen laadun parantaminen, kansalaisten oikeusturvan parantaminen, palveluiden riittävän ja tasapuolisen saatavuuden turvaaminen maan eri osissa sekä edellytysten luominen toimintojen kokoamiselle yhteen, päätösvallan siirtämiselle paikallistasolle ja palveluiden taloudelliselle tuottamiselle. Nämä olivat hyviä ja kunnianhimoisia tavoitteita ja kansalaisnäkökulmasta tarkasteltuna tietysti myöskin oikeaan osuneita ja hyvin perusteltuja.

Valiokunnan mietinnössä todetaan ja myöskin täällä käytetyissä puheenvuoroissa on todettu, että kihlakuntaudistus on ollut pääosin onnistunut ja toimiva ratkaisu. Erityisesti täällä on todettu, että syyttäjä- ja ulosottotoimen osalta tilanne on parantunut, mutta poliisitoimen osalta kihlakuntien toimintaa on haitannut selvästi toimintavarojen niukentuminen. Hallintovaliokunta toteaaakin mietinnössään, että poliisipiirien koon ja yhteistoiminta-alueiden kasvaessa poliisipalveluiden saatavuus on heikentynyt osassa maata. Piirien koon kasvattaminen ei ole ollutkaan ratkaisu poliisipalveluiden saatavuuden turvaamiseksi, ja ratkaisua on etsittävä ensisijaisesti henkilöstövajeen poistamisesta. Voin täysin yhtyä valiokunnan mielipiteeseen ja edellyttää, että täyttämättömät virat tulisi pian täyttää ja joustavien resurssien, joita poliisihallintoon tulisi osoittaa, vaje tulisi täyttää hyvinkin pikaisesti.

Selonteossa todettiin, että kihlakuntien määrää tulisi vähentää. Vastaavasti valiokunta on mietinnössään lausunut hyvin korrektin varovaisesti, että kihlakuntajaon säilyttäminen paikallisen luonteen mukaisesti ja läheisyysperiaatetta noudattaen on pidettävä riittävän tiheänä. Nyt tietysti on mahdollista, että ministeriö vetää valiokunnan kannanotosta oman johtopäätöksensä eli näkee mahdollisena, että kihlakuntajako on muutettava ja kihlakuntien määrää vähennettävä, mutta toisaalta hallintovaliokunta on käsitykseni mukaan tarkoittanut, että kihlakuntajako pysyy tämän määräisenä ja vain pakottavista syistä kihlakuntien määrää voidaan vähentää. Tämän periaatteessa tulee olla lähtökohta ja ministeriön toimintaperiaate jatkoa ajatellen.

Kuinka sitten kihlakuntia tulisi sisäisesti kehittää tästä eteenpäin? Ensinnäkin on yhdyttävä siihen näkökulmaan, että kihlakunnille on annettava nyt työrauha. Uusi selonteko ja toiminnallinen tarkastelu 2005 turvaa nyt toimintarauhan tästä eteenpäin, mutta on tietysti kyttävä myös henkilökunta motivoimaan ja saamaan vakuutukseksi siitä, että kihlakunnat eivät ole jatkuvan muutoksen kourissa, vaan niiden työtä kehitetään ja niille taataan työrauha ja luodaan edellytykset palvella kansalaisia eri puolilla maata. Siinä mielessä on välttämätöntä, että toiminnassa keskitytään nyt tulosohjauksen parantamiseen, yhteisen henkilöstön käytön laajentamiseen ja myös haetaan yhteisille määrärahoille tehokkaampaa käyttöä ja lähdetään itse asiassa siitä, että luodaan kihlakunnille itselleen mahdollisuus kehittää ja järjestää omaa sisäistä hallintoaan kussakin tapauksessa toimivalla tavalla.

Kun kihlakunnat uudistettiin ja otettiin uusi jako käyttöön, kentälle jäi hyvin laaja palvelutoimistojen ja palvelupisteiden verkosto. Ehkä valiokunta ei tähän kysymykseen riittävän paljon paneutunut, mutta käytännön näkökulmasta voi todeta, että lainsäädännöllisesti yhteispalveluperiaatteet ja mahdollisuudet ovat kunnossa, mutta niukentuneiden resurssien myötä nuo yhteispalvelutoimistot ja yhteispalvelupisteet ovat vähentyneet koko ajan. Esimerkiksi omasta kunnastani Punkaharjasta voin todeta, että yhteispalvelutoimisto toimi niin kauan kuin kunta sitä ylläpiti. Valtion paikallisviranomaiset olivat auliita olemaan mukana toiminnassa ja käyttivät sitä tarpeen mukaan, mutta tietystikään kunnallisen itsehallinnon tehtävä ei ole ylläpitää valtion paikallishallintoa, ja siinä mielessä nähtiin, että vas-

tuun yhteispalvelutoimistosta tulee siirtyä valtion paikallishallinnolle. Tästä oli seurauksena se, että kaikki yhteistoimintaorganisaatiot vetäytyivät siitä, niin poliisihallinto, maistraatti, verohallinto kuin työvoimahallinto ja myös Kela.

Eli keskeisesti näen, että tästä eteenpäin tulee ei ainoastaan suhtautua myönteisesti vaan ryhtyä toimenpiteisiin tällaisten palvelutoimistojen ja palvelupisteiden aikaansaamiseksi yhteispalveluperiaatteella mielellään kaikkiin ainakin vähän suurempiin kuntiin. Sillä taataan kansalaisille riittävät ja laadukkaat palvelut ja niiden saatavuus kattavasti koko maassa. Siinä mielessä näen, että tämä on kihlakuntien sisäisen toiminnan kehittämisen periaate, mutta tämä palveluperiaate ja toiminnan vieminen lähelle ihmisiä ei toteudu, elleivät ministeriöt ota siihen määrätietoista ja johdonmukaista kantaa ja velvoita alaisiaan viranomaisia toimimaan yhteispalveluperiaatteella.

⁴⁶ **Esko Kurvinen /kok:** Arvoisa herra puheemies! Kihlakuntauudistuksen päämääränä on parantaa palvelujen laatua ja kansalaisten oikeusturvaa. Tavoitteena on myös varmistaa palvelujen riittävä ja tasapuolinen saatavuus maan eri osissa. Toimintojen kokoamisella yhteen ja päätösvalan siirtämisellä paikallistasolle on myös pyritty tuottamaan palvelut entistä taloudellisemmin. Miten kihlakuntauudistuksen tavoitteet ovat sitten toteutuneet ja missä on parantamisen varaa vielä?

Kihlakuntauudistusta tarkasteltaessa tulee toki kiinnittää huomiota siihen, miten uudistus on vaikuttanut hallintoon sisäisesti, mutta sitäkin tärkeämpi näkökulma on se, miten uudistus on vaikuttanut hallinnon asiakkaisiin, joita varten koko hallinto järjestetään. Uudistuksen myötä ainakin palvelujen laatu on tutkimuksen mukaan parantunut seurauksena henkilöstön erikoistumisesta tiettyihin tehtäviin. Palvelujen laadulla ei tosin ole merkitystä, ellei palveluja ole riittävästi saatavilla. Selonteon mukaan palvelujen saatavuus onkin jonkin verran heikentynyt viime vuosina. Palvelujen saatavuuden heikkenemiseen on vaikuttanut suurimmalta osaltaan kylläkin poliisin resurssipula, joka sinänsä ei ole seurausta uudistuksesta. Poliisitoimen määrärahojen turvaaminen onkin sittemmin otettu huomioon niin täällä eduskunnassa kuin valtioneuvostossakin. Tämä on kansalaisten turvallisuuden takaamisen kannalta erittäin tärkeää.

Paitsi poliisin palveluihin huomiota tulisi kiinnittää myös syyttäjätöimen järjestelyihin. Syyttäjän ja poliisin tulee toimia yhteistyössä toistensa kanssa, mutta kummankin tulee olla itsenäisiä ja riippumattomia viranomaisia. Vaikka yhteistointa on tarpeellista ja tärkeää, pitää huolehtia siitä, ettei se ole itsetarkoitus. Palvelujen saatavuuden ja läheisyysperiaatteen toteuttamisessa paikallishallinnon vastuu ja toiminta on ratkaisevaa.

Kokoomus on säännöllisesti korostanut nimenomaan kansalaisten näkökulmaa hallinnon viidakossa. Hallintovaliokunnassa perehdyimme huolella selontekoon ja kuulimme suuren joukon asiantuntijoita, minkä tuloksena valiokunnan mietintö on paitsi perusteellinen myös yksimielinen ja siihen on helppo yhtyä. Kihlakuntajärjestelmää ja sen kehittymistä on edelleen seurattava ja varmistettava se, etteivät uudistuksen tavoitteet kariudu toisarvoisiin asioihin. Palvelujen laadun ja saatavuuden kannalta tärkeä kysymys on palvelutoimistojen toimivuus.

Arvoisa puhemies! Kihlakuntajärjestelmän tavoitteena tulee vastakin olla järjestelmä, jossa kihlakunnat ovat toimintakykyisiä ja vastaavat itsenäisesti keskeisistä palveluista. Ongelmallista hallinnollisessa eriyttämisessä on ollut käytännön yhteistyön vähäisyys. Yhteistyön tehostaminen on otettava vakavasti, sillä kun on suora merkitys esimerkiksi yhteisen henkilöstön ja yhteisten määrärahojen käyttöä koskeviin ongelmiin. Kun maksimoidaan palvelujen saatavuus ja laatu yhteistyötä kehittämällä, tässä tilanteessa ei ole tarvetta vähentää kihlakuntia.

Kihlakuntauudistuksen on siis turvattava paitsi erikoisosaamisen myös paikallishallinnon palvelujen kokonaisuus. Yhteistoimintajärjestelyistä tulee saada todellinen hyöty. Alueelliset näkökohdat ja alueiden erilaisuus tulee voida ottaa huomioon kihlakuntien lukumäärää harkittaessa. Hallinnon sisäiset ongelmat kihlakuntauudistuksesta johtuen tulee ratkaista hyvin suunnitelluilla henkilöstöjärjestelyillä ja nykyaikaisella johtamiskulttuurilla.

Vaikka kihlakuntauudistus on vaatinut paljon hallinnon henkilöstöltä, on uudistus kansalaisnäkökulmasta toteutunut kohtuullisen hyvin. Tämän on oltava painava mittari myös hallinnon jatkouudistuksessa. Kihlakuntajärjestelmän kehittämisessä jatkossa on tärkeää, että vanhakan-
taisesti ajattelusta ja pinttyneistä hallinnon käyt-

tännöistä päästään joustavaan ja palvelevaan hallintoon.

⁴⁷ **Ossi Korteniemi /kesk:** Herra puhemies! Valtioneuvoston selonteko kihlakuntauudistuksen toteutumisesta on varsin suppea ja siinä tyydyttään koko lailla yleisellä tasolla tuomaan esille niitä ongelmia, joita kihlakuntauudistuksessa on ollut. Olen tyytyväinen siihen, että valiokunnan mietinnössä annetaan tavallaan vastauksia moneen sellaiseen asiaan, joka on jäänyt selonteossa avoimeksi.

Kihlakuntauudistus toteutui 1.12.1996, joten kihlakuntajärjestelmä oli ollut siinä vaiheessa, kun selonteko annettiin eduskunnalle viime keväänä, voimassa vasta 2,5 vuotta. Siksi jonkinlainen alkukangertelu, mikä näkyi uudistuksen käynnistymisessä, oli odotettavissa. Näin etenkin siksi, että esimerkiksi tulosohjausjärjestelmät kihlakunnanvirastoissa muodostuivat aluksi varsin vaikeasti hallittaviksi. Jokainen kihlakunnanviraston osasto — näitähän voi olla neljä: poliisilaitos, luotto-osasto, syyttäjäsasto ja maistraatti — joutui käymään omat tulokeskustelunsa ja sai omat rahansa hallinnoltaan. Sen lisäksi virasto kokonaisuudessaan oli sitä ennen käynyt omat tulokeskustelunsa lääninhallituksen kanssa ja saanut siltä kihlakunnanviraston yhteisen määrärahan.

Valtioneuvoston selonteossa kiinnitetään aivan oikein huomiota etenkin kihlakunnanviraston yhteisen määrärahan ohjauksen heikkouksiin. Kihlakunnanviraston yhteinen määräraha on ollut useita sektoreita käsittävissä kihlakunnissa ongelmana alusta alkaen. Pääasiallisena syynä ongelmiin ei nähdäkseni ole läheskään aina ollut yhteisen määrärahan vähäisyys, vaan eri sektoreiden resurssiongelmat, joita on yritetty paikata käyttämällä kihlakunnanviraston yhteistä rahaa sellaisiin kohteisiin, jotka eivät selvästi ole olleet kihlakunnanviraston yhteisiä, vaan sektori-kohtaisia. Tästä on luonnollisesti kihlakunnanviraston sisällä aiheutunut eri sektoreiden välillä kitkaa.

Myös kihlakunnanviraston yhteisen henkilöstön käytössä on ollut runsaasti ongelmia. Nämä ovat johtuneet siitä, että henkilöstöä ei ole osattu eikä aina haluttukaan nähdä koko virastoa koskevana vahvuustekijänä, vaan henkilöstön työpanosta on haluttu monesti käyttää vain yhdellä sektorilla ylimääräisenä työvoimana, joka ei rasi-
ta tuon sektorin omia resursseja.

Valtioneuvoston selonteossa moititaan myös täysin aiheellisesti lääninhallituksia heikosta koko virastoa koskevasta ohjauksesta. Henkilöillä, joiden tehtävänä kihlakunnanvirastoja koskeva ohjaus on ollut, ei ole ollut eräissä lääninhallituksissa mitään tosiasiallista tuntemusta eri sektoriviranomaisten eikä koko kihlakunnanviraston tarpeista. Tulosohtaus on rajoittunut kerran vuodessa tapahtuneeseen hyvin pinnalliseen tuloseskusteluun, jossa lääninhallitukset ovat lähinnä tyytyneet ilmoittamaan seuraavan vuoden määrärahan suuruuden. Mitään tosiasiallista keskustelua tavoitteiden asetteluista ei ole läheskään aina käyty. Valiokunta onkin kiinnittänyt aivan oikein huomiota näihin kysymyksiin.

Oli hyvä, että selonteossa ei kiirehdiä tyrmäämään yhteisvirastomallia, vaan suuri osa ongelmista nähdään eräänlaisina alkukangerteluina, jotka eivät ole riippuvaisia virastomallista. En voinut olla huomaamatta sitä, että selonteossa ilman reunahuomautuksia on tyydytty toteamaan oikeusministeriön ja Valtakunnansyyttäjänviraston toimet, joilla on rakenneltu laajoja kihlakunnan rajoja ylittäviä yhteistoiminta-alueita. Selonteossa ei ole pohdittu, ovatko laajat yhteistoiminta-alueet todella toiminnan tarpeen vaatimia, vaan ovatko oikeusministeriö ja Valtakunnansyyttäjänvirasto menneet niihin vain pyrkiäkseen murentamaan nykyistä kihlakunnanvirastojärjestelmää. Suhteellisen yleisesti tunnettua on, että ne eivät ole olleet tyytyväisiä nykyiseen järjestelmään, vaan ovat aktiivisesti pyrkineet erillisjärjestelmiin, jotka mahdollisesti palvelisivat niiden omia tarpeita paremmin kuin kihlakunnanvirastojärjestelmän mukaiset yhteisvirastot. Onneksi valiokunta näyttää tässäkin olevan eri linjoilla.

Selonteossa ei oteta mitään kantaa sen suhteen, mikä olisi kihlakunnanvirastojen oikea lukumäärä. Selonteko suosittaa kihlakunnanvirastojen määrän supistamista, mutta ei anna selkeää vastausta siihen, millaiset virastot tulisi lakkauttaa. Selonteko ei anna vastausta siihenkään, mitkä ovat ne keskeiset palvelut, jotka kunkin kihlakunnanviraston tulisi itsenäisesti kyetä hoitamaan. Avoimeksi jää, riittävätkö kihlakunnanviraston elinkelpoisuuteen kahden vai kolmen sektorin toiminnot.

Selvä puute lappilaisesta näkökulmasta on myös se, että selonteossa ei oteta mitään kantaa siihen, voidaanko Lapin läänin harvaanasutuilla seuduilla säilyttää nimismiesvetoiset kihlakun-

nanvirastot, joissa sama viranhaltija toimii usean sektorin päällikkönä. Selonteossa ei ole minikäänlaista mainintaa tästä. Tyydytyksellä totean, että valiokunta on puoltanut näitä harvaanasuttujen alueiden nimismiesvetoisia kihlakunnanvirastoja.

Kysymys palveluiden saatavuuden turvaamisesta on etenkin Lapissa ensisijainen. Kihlakunnanvirastojen palvelutoimistot ja etenkin yhteispalvelupisteet, joiden varaan selonteossa paljon lasketaan, eivät harvaanasutun Lapin olosuhteissa riitä takaamaan tasapuolisesti kansalaisille kaikkia valtionhallinnon palveluksia, sillä etenkin poliisipalveluissa mutta myös ulosottopalveluissa kansalaisten suorat kontaktit — poliisipiirin päällikköön ja ulosottomieheen — ovat edelleen tärkeitä. Yhteydenpitoa ei kyetä turvaamaan nykyistä paljon suuremmissa yksiköissä.

Alun perin kihlakuntauudistuksen tavoitteita ovat olleet muun muassa palveluiden laadun parantaminen, oikeusturvan parantaminen sekä palveluiden riittävän ja tasapuolisen saatavuuden turvaaminen maan eri osissa. Nämä toimet eivät ole toteutuneet riittävän hyvin poliisitoimen osalta. Syynä tähän on henkilöstöpula. Ongelmia on myös muiden resurssien osalta. Valiokunnan mietinnössä todetaan, että poliisipiirien koon ja yhteistoiminta-alueiden kasvaessa poliisipalveluiden saatavuus on heikentynyt osassa maata. Resurssien puute onkin todella suuri ongelma poliisipalveluiden saatavuudessa varsinkin harvaanasutuilla alueilla. Poliisien vähäisyys heikentää oleellisesti kansalaisten turvallisuutta ja oikeusturvaa. Poliisitoimen palveluiden laadun parantamisella ei ole merkitystä, jos näitä palveluja kansalainen ei voi hyödyntää.

Poliisipiirien koon kasvattaminen ei ole ratkaissut ongelmaa poliisipalveluiden saatavuudesta. Täyttämättömät virat ovat jatkuva ongelma. Varsinkin huumausainerikollisuuden, joka aiheuttaa myös muunlaista rikollisuutta, lisääntyessä pitäisi täyttämättömät poliisivirrat saada täytetyiksi mahdollisimman nopeasti, ja poliisitoimeen tulee ohjata tarvittavia lisäresursseja muutenkin kiireellisesti.

⁴⁸ **Hannu Aho /kesk:** Arvoisa puhemies! Salissa on käytetty varsin pitkiä ja perusteellisia puheenvuoroja kihlakuntalakiuudistuksesta. Tämä on käyty varsin perusteellisesti läpi. Näkisin, että voimassa oleva kihlakuntalaki on varsin nuori

eikä vielä ole voinut hakea sellaisia todellisia muotoja, mitä se voisi olla.

Olen ymmärtänyt myöskin, että meillä kaikilla on se yhteinen tavoite tässä salissa ollut, että palveluja halutaan parantaa. Silloin tulee kyseenalaiseksi, miten palveluja voidaan parantaa, jos yksiköitä aiotaan vielä vähentää. Mielestäni silloin mennään kauemmaksi palvelujen käyttäjästä.

Toisaalta olen paljon kuullut turvallisuuskysymyksestä, joka on varmaan todellinen. Turvallisuuden tarve on todellinen meillä kaikilla. Näkisin, että hallinnon jatkuva muutos on yksi vaarakehittäjä hallinnon todelliselle kehittämiselle ja turvallisuuden tunteen lisäämiselle ja sille, että todella myöskin poliisin taholta pystytään näin tekemään.

Toisaalta uskon siihen, että voimavarojen uudelleen suuntaamisella saadaan paljon aikaan myöskin paljon puhutussa poliisin työssä. Siihen tarvitaan lisäresursseja, mutta kyllä myöskin järjestyksistä pitää pystyä tapahtumaan. Otan yhden ainoan esimerkin. Näkisin, ettei ole järkevää hoitaa liikennepoliittikkaa sillä tavalla, että varsin turvallisille teille asetetaan talvirajoituksia ja niille laitetaan roppakaupalla poliisimiehiä vartiomaan liikennettä. Minusta tämä ei ole sitä, mihin meidän tulee pyrkiä, vaan tässä kannattaa ja pitää entistä enemmän käyttää järkeä ja työn ohjausta.

⁴⁹ **Pekka Kuosmanen /kok:** Arvoisa herra puhemies! Vuonna 1996 toteutetulla kihlakuntaudistuksella järjestettiin valtion paikallishallinnon erillistoiminnot yhtenäisen aluejaon pohjalta. Maahamme perustettiin 90 kihlakuntaa. Poliisilla on yksikkö jokaisessa kihlakunnassa. Myös syyttäjätöimi on mielestäni järjestettävä kihlakunnittain. Ulosottotehtävät hoidetaan 21 kihlakunnassa yhteistoiminnassa jonkin muun kihlakunnan kanssa. Kihlakunnat hoitavat myös rekisteritoimen paikallishallinnon.

Kihlakuntaudistuksen päämääräksi asetettiin eräiden palvelujen laadun parantaminen sekä yksittäisten kansalaisten oikeusturvan lisääminen. Maamme eri osissa haluttiin taata poliisi-, syyttäjä-, ulosotto- ja rekisteritoimen palvelujen riittävä ja tasapuolinen saatavuus, mahdollistaa päätösvallan siirtämistä paikallistasolle sekä tehostaa edellä mainittujen palvelujen taloudellisuutta.

Paikallishallinnon yksi tärkeimmistä ansioista on niin sanotun läheisyysperiaatteen toteuttaminen. Tällä tarkoitetaan sitä, että päätökset tehdään niin lähellä kansalaisia kuin vain se on mahdollista. Vain näin pystytään ottamaan huomioon paikalliset erityisolosuhteet ja varmistamaan toimenpiteiden oikeudenmukaisuus. Lisäksi läheisyysperiaatteella edesautetaan alueiden omien vahvuuksien hyödyntämistä ja kehittämistä. Kihlakuntien toiminta perustuu niiden itsenäisyyteen ja toimintakykyisyyteen. Uudistuksella lisättiin kihlakuntien toiminnan joustavuutta, mikä mahdollistaa alueellisesti ja paikallisesti tarkoituksenmukaisimmat toimenpiteet.

Kihlakuntaudistuksen hallinnollisena lähtökohtana oli parantaa ja vahvistaa valtion paikallishallinnon toimintaedellytyksiä. Jatkossa tätä päämäärää voidaan edistää siirtämällä esimerkiksi läänin tasolta tehtäviä kihlakuntiin ja lisäämällä yhteistyötä välillisen julkishallinnon kanssa.

Mielestäni kihlakuntaudistus oli tarpeellinen. Sitä tulee edelleen kehittää muuttuvien olosuhteiden ja tarpeitten mukaisesti.

⁵⁰ **Lauri Oinonen /kesk:** Arvoisa herra puhemies! Käsiteltävänä oleva asia liittyen kihlakuntiin ja kihlakuntaudistuksen selontekoon on monessa suhteessa mielenkiintoinen. Käydyssä keskustelussa on jo tuotu esille paljon hyviä näkökohtia, joihin on täysi syy yhtyä.

Kihlakuntajako maassamme on todella vasta muutaman vuoden takaa. Tällä hetkellä voitaneen pääpiirteissään nykyistä kihlakuntajakoa pitää onnistuneena. Jos jossakin tämä koetaan ongelmia tuottavaksi, parhaimpia asiantuntijoita ovat mielestäni ne kunnat, joita kysymykset koskettavat.

Käydyssä keskustelussa on lukuisissa puheenvuoroissa tuotu esille läheisyysperiaate. On aivan oikein, että valtionhallinto kaikilla sektoreilla on lähellä kansalaisia. Nimenomaan kihlakunta koskettaa poliisisektorin osalta kansalaisia hyvin läheltä. Eduskunnassa on kuluneen vuoden aikana lukuisissa eri yhteyksissä keskusteltu poliisitoimesta, siitä, kuinka kansalaiset kaipaavat poliisia lähelle, näkyvää poliisia. Jos kihlakunnat vieraantuvat kunnista, on vaarana, että tapahtuu vieraantuminen ihmisistä, ja tällä tavalla toiminta menettää olennaisimpia edellytyksiään.

Poliisin toimintoja vaivaa monta kertaa resurssivaje. Tässä salissa on eri yhteyksissä vuoden aikana puhuttu määrärahoista, mutta valitettavasti meiltä puuttuu poliisihenkilöstöä, mikä on asia, johon ei rahakaan välittömänä ratkaisuna riitä. Poliisin resurssiongelmaan olisi pyrittävä löytämään ratkaisut koko maassa. Hallintovaliokunta on käsitellyt kysymystä ansiokkaasti. Monella tavalla tekee mieli yhtyä hallintovaliokunnan näkemyksiin.

Kihlakuntien määrä lienee tällä hetkellä varsin sopiva. Joissakin yhteyksissä on tuotu esille, olisiko pienimpiä kihlakuntia liitettävä yhteen. Näin ei mielestäni suinkaan ole, vaan siellä, missä kunnat, kihlakuntien johto ja poliisikunta kokevat, että näin on hyvä, että kihlakunta jatkaa omana yksikkönään, se tulee sallia, vaikka se jonkin tilastomatematiikan mukaan näyttäisi pienemmältä. Muun muassa oma kihlakuntani, josta tänne Arkadianmäelle töihin matkustan, Keuruun kihlakunta, on eräs väkimäärältään pienimpiä, mutta siellä kuitenkin koetaan tärkeänä itseisarvona, että meillä on oma valtionhallinnon paikallisyksikkö seutukunnalla, Keuruun kihlakunta. Tämä on hyvin olennainen perusasia, josta alueen kunnat eivät halua missään tapauksessa keskusteltavankaan, että kihlakunta menetettäisiin.

Seudullinen kihlakunta luo aivan oikeutetusti kaikkia muitakin edellytyksiä seudun kehittymiselle. Meidänhän on muistettava, että maakuntia kehitetään seutukunnittain tänä aikana, ja silloin valtionhallinnon tulisi olla omalta osaltaan tuke-massa seudullista kehittämistä ja vahvistaa paikallishallintoa. Sanoisin, että tällä hetkellä tarvitaan, aivan kuten sisäasiainministerikin on todennut, työrauha. Rakenteellisen uudistuksen tarvetta ei ole, mutta tarvittaisiin toiminnallista kehittämistä ja uudistamista siten, että palvelut ovat toimivia ja lähellä ihmisiä, siten, että ne ovat poliisitoiminnassakin itse toiminnan perustarpeita palvelevia ja turhaa byrokratiaa välttäviä.

Kuten totesin, hallintovaliokunnan mietintö on monessa suhteessa varsin oikeaan osunut, ja toivon, että käytävä linjanmäärittely muodostuu hallintovaliokunnan näkemysten mukaiseksi. Meille on tärkeää, että laadukkaita hallintopalveluja myös tällä sektorilla, josta nyt on kyse, voidaan tarjota kansalaisille. Myös syyttäjän ja poliisin fyysinen läheisyys on tarpeen. Tulisi selvittää, voitaisiinko jo nyt sektoreittain jaettuina toiminnot keskittää seudulliseksi kokonais-

toiminnoiksi, jolloin palvelut olisivat kaikilta osin lähempänä käyttäjiään. Näin paikallisesti voitaisiin luoda laajempaa yhteistoimintaa palvelusteisiin.

Toki maan eri alueitten erityistarpeet on otettava huomioon. Poliisin palveluiden tulee olla kaikilla alueilla lähellä ihmisiä, nopeasti tavoitettavissa, ja poliisin on tarpeen tuntea mahdollisimman tarkoin seutukuntaa ja sen ihmisiä. Silloin kun näin on asia, on edellytykset hyvälle toiminnalle.

Eräs näkökohta liittyy myös siihen, että kansalaisilla on oltava melko helppo tapa päästä juristin juttusille, sanoisin nimismiehen tai poliisipäällikön juttusille. Monissa käytännön lainopillisissa kysymyksissä ihmiset kaipaavat kansalaisina juristia, jonka luokse voi mennä kuin sielunhoitajan juttusille keskustelemaan asioista. Siksi nimismiehen tai poliisipäällikön, millä nimellä tätä nyt kutsutaan — minusta vanha nimismies on hyvä nimitys, se olisi pitänyt voida säilyttää koko maassa — juttusille pitäisi kansalaisten päästä, jotta hän voisi sitten neuvoa. Monille kansalaisille nimismies edustaa semmoista perusluotettavuutta tässä ajassa. Halutaan käydä kysymässä ensimmäiset lainopin neuvot häneltä, ennen kuin mennään ehkä kalliin ja ehkä hieman pelottavankin ja ehkä hieman epäluotettavaksi-kin joskus koetun asianajajan juttusille. Siksi näen tärkeäksi, että juristi on lähellä kansalaisia juuri paikallisen kihlakunnan johdon puitteissa.

Useissa puheenvuoroissa on viitattu myös kihlakuntien atk-yhteyksien nykyisiin ongelmiin, kun verkot ovat eriytyneet ja atk-tuki ei voi palvella tehokkaimmalla tavalla. Nämä ovat tuollaisia teknisiä asioita, joihin luulisi olevan mahdollisuus hyvin helposti puuttua ja sillä tavalla, että voitaisiin päästä toimiviin kokonaisuuksiin.

Arvoisa puhemies! Näen, että hallintovaliokunnan suuntaviivat ovat ne mallit, joilla voidaan tässä asiassa edetä.

51 Aulis Ranta-Muotio /kesk: Herra puhemies! Käydyssä keskustelussa on aika paljon puhuttu poliisin resurssipulasta. Vaikka se on tähän itse kihlakuntaudistukseen nähden erillinen asia, se on toki sinänsä tärkeä asia. Tampereen yliopiston selvityskin osoitti, että kansalaisten käsitys kihlakuntaudistuksesta aika lailla kohdistuu juuri poliisin resurssiasiaan. Myös ryhmäpuheenvuoroissa puututtiin määrärahakysymykseen.

Kommenttoisin vain ed. Raville, kun hän totesi, että valtioneuvosto on ponnistellut poliisin määrärahojen lisäämiseksi voimakkaasti: Viiden vuoden aikana, kun olen täällä ollut, olen todennut, että näistä on paljon puhuttu, mutta aina ne ovat lisäbudjettien varassa ja jotenkin epävarmalla pohjalla. Itse olen sitä hyvin vahvasti ihmetellyt, kun tuntuu vallitsevan yksimielisyyttä, mutta ei vain hallitus sinne rahoja lisää.

Keskustan eduskuntaryhmä on luonnollisesti huolissaan poliisin määrärahoista ja vakanssien täyttämättömyydestä. Tiedämme, että nyt poliisikoulutusta on lisätty niin, että varmaan parin vuoden sisällä on mahdollista täyttää näitä avoimia vakansseja, kunhan vain ensi vuoden budjetissa ja seuraavissa on määrärahoja lisää.

Luonnollisesti, kuten ed. H. Aho totesi, on varmaan poliisin organisaatiotakin kriittisesti tarkasteltava ja tehtävien tärkeysjärjestyksiä, että sieltäkin voidaan varmaan vielä paremmalla työn keskittämisellä ja työn painotuksella siirtää resursseja kiireisimpiin asioihin.

52 Pekka Ravi /kok (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Minulla ei tietenkään voi olla empiiristä tietoa muusta kuin tämän nykyisen valtioneuvoston pyrkimyksistä, ja siltä osin sanomani pitää paikkansa. Kuulemani mukaan myös aiemmin sisäministerin tehtäviä hoitanut ministeri Pekkarinen oli ponnistellut ahkerasti tämän vajeen poistamiseksi, mutta hänen toimilaan ei ollut riittävää vastakaikua. Se vaje johtui jo sieltä ajoilta.

53 Pertti Mäki-Hakola /kok: Arvoisa herra puhemies! Meillä on käsissä tällainen maakunnissa hyvin tunteita herättänyt asiakokonaisuus. Täytyy antaa myös itse tältä paikalta tunnustus hallintovaliokunnalle, joka on tehnyt hyvää ja puolueetonta työtä mietinnön aikaansaamisessa. Kun tätä keskustelua on kuunnellut, täytyy todeta, että ainakin tässä salissa tuntuu siltä, että asiat etenevät nyt oikeaan suuntaan. Kun meillä tunnustusti on hallitus, joka ottaa onkeensa eduskunnan esittämät asiat, niin varmaan myös hallitus tekee tämän osalta hyviä päätöksiä myös jatkossa. Viime aikoina on tullut aika monta asiaa esille, joista peräti oppositio on joutunut myöntämään, että hallitus on tehnyt hyviä päätöksiä, joita voidaan tukea. Se on aika uutta tämän eduskunnan aikana.

Arvoisa herra puhemies! Kihlakuntauudistuksen tavoitteenahan on parantaa palvelujen laatua ja kansalaisten oikeusturvaa, turvata palvelujen riittävä ja tasapuolinen saatavuus maan eri osissa sekä luoda edellytykset toimintojen kokoamiselle yhteen, päätösvallan siirtämiselle paikallistaloudelle ja palveluiden taloudelliselle tuottamiselle. Se on todella kattavasti ja hienosti sanottu.

Se keskustelu, mitä jossakin päin on käyty kihlakuntauudistuksen yhteydessä ja mitä nyt osaltaan valtioneuvoston esityksessään on ollut, on perustunut aika paljon siihen, että nyt kuitenkin olisi tarpeen käydä vielä keskustelua kihlakuntien lukumäärän vähentämisestä. On jollakin tavalla ristiriitaista se, että on todettu, että kihlakuntia vahvistetaan niitä yhdistämällä ilman, että huomioidaan väestöpohjaa.

Otan esimerkin omalta vaalipiirialueeltani Pohjanmaalta ja Etelä-Pohjanmaalta ja vertaan siellä kahta suurin piirtein saman kokoista aluetta eli Alavuden ja Kauhajoen kihlakuntia. Ne ovat väestöpohjaltaan suurin piirtein saman tyypisiä, mutta Kauhajoki on yksikkö, jossa on sekä poliisi-, syyttäjä- että ulosottoimi, mutta Alavus on taas yksikkö, jonne on jätetty pelkästään täydellisenä osastona poliisi. Jostakin kumman syystä silloin, kun tätä kihlakuntauudistusta tehtiin, sanoisin, että väkivaltaisella tavalla siirrettiin seutukunnasta Alavudelta kaksi siihen alueeseen kuuluvaa kuntaa Lapuan kihlakuntaan. En tiedä, oliko aikaisemmalla oikeusministerillä jokin asian kanssa tekemistä, mutta se nähtävästi johti siihen, että siinä vaiheessa, kun kihlakuntauudistusta tehtiin, myös näitä Alavudelle kuuluvia palveluita, syyttäjä- ja ulosottopalveluita, siirrettiin tässä tapauksessa Lapuan kihlakuntaan. Ne tekevät yhteistoimintaa tänä päivänä, mutta jotenkin kummallista on se, että Alavuden kihlakunnantoimistossa syyttäjä istuu kuitenkin joka ainoa työpäivä. Samaten ulosotto on ainakin kaksi päivää viikossa täyspäivätoimisesti Alavudella. Tuntuisi, että väestöpohja kyllä riittäisi. Jos palattaisiin siihen järjestelmään, jossa seutukuntaan kuuluvat kunnat olisivat sijoitettuina siihen kihlakuntaan, johon kuuluvat, silloin tällaisellakin kihlakunnalla olisi erittäin hyvät eloonjäämismahdollisuudet. Jos tätä harkintaa lähdetään tekemään ja kihlakuntia lähdetään vähentämään, silloin kyllä pitäisi pystyä näkemään pikaisen laajemmalla pohjalta.

Tässä on kyse siitä, että tämän uudistuksen tavoitteena on pitää visusti mielessä, että sen on ol-

tava kansalaisten palvelemista. Silloin on aivan ehdoton tavoite se, että virastot pyritään säilyttämään siellä, missä kansalaiset palvelua tarvitsevat. Kun joissakin tapauksissa on Alavudenkin kihlakunnan osalta käytetty sanontaa "kituva kihlakunta", minä kyllä ihmettelen, mistä tällaisia sanontoja tulee, koska itse paikan päällä käyneenä olen voinut todeta, että siellä asiat on linjakkaasti hoidettu ja siellä on motivoitunut henkilökunta paikallaan. Kyllä minä lähtisin siitä, että kun kihlakuntaudistus on näin lyhyen aikaa ollut voimassa, yhtään ainoaa kihlakuntaa ei tässä vaiheessa pitäisi lähteä lakkauttamaan. En ymmärrä, miten kihlakuntia voidaan vahvistaa niitä lakkauttamalla.

Tämän eduskunnan aikana on paljon puhuttu myös poliisista ja varmasti hyvinkin aiheellisesti. Siinä on myös päästy eteenpäin. Jotenkin pohjalaisena kansanedustajana hiuksia nostattaa pysyyn se, että kun on tähän asti tottunut siihen, että huumausaineongelmasta puhuttaessa puhutaan isoista kaupungeista, tänä päivänä huumausaineongelma on räjähtämässä käsiin myös pohjalaisella perusmaaseudulla. Se merkitsee sitä, että kyllä poliisin pitää näkyä siellä, missä näitä ongelmia alkaa esiintyä. Siinä suhteessa on edetty oikeaan suuntaan, ja täytyy toivoa, että kihlakuntaudistuksella ja siitä käytävällä keskustelulla ei ole ainakaan tähän kielteisiä vaikutuksia. On aivan selvää, että yhteistoimintaa pitää pystyä tekemään siellä, missä asiat pystytään yhteistoiminnalla järkevästi hoitamaan, mutta kun puhutaan palvelujen tuottamisesta, tuotantotavan on oltava joustava. Silloin on harkittava se, missä on pidettävä täyden palvelun yksiköt ja missä voidaan yhteistoiminnalla saada parempia tuloksia aikaan.

Kokoomuksen ryhmäpuhuja totesi puheenvuorossaan, että kihlakuntajärjestelmille on annettava aikaa sisäisesti vakiintua ja kehittää toimintakulttuuriansa. Kihlakuntien työrauhan kannalta niiden lukumäärästä keskustelu — ei sanottu suoraan, että se pitäisi lopettaa, mutta mielestäni se pitäisi lopettaa tässä vaiheessa ja hankkia pitempiäaikaisia kokemuksia järjestelmän toimivuudesta. Kun puhutaan maaseudusta ja ollaan huolissaan siitä, että väki karkaa tälle seudulle, jossa jo nyt on nähty, että täällä sitä on liikaa jo muutenkin, on aivan selvää, että maaseutupaikkakunnalta ei saisi ilman todellista, perusteellista harkintaa ja selvitystä viedä enää yhtään palvelua pois, vaan päinvastoin pitäisi pyrkiä löytä-

mään keinoja, joilla olemassa olevia palveluja voitaisiin vahvistaa ja turvata niiden siellä säilyminen.

Ministeri osallistui aktiivisesti keskusteluun ja kehui myös valiokunnan mietintöä ja lupasi, että siihen paneudutaan ministeriössä. Nyt täytyy eduskunnan vahtia se, ettei käy sillä tavalla, että kun istuntosalin ovi sulkeutuu, unohtuu se, mitä on tullut sanottua, eli on huolehdittava siitä, että ministeriö todella ottaa huomioon valiokunnan esittämät lausunnot ja ministeri myös vastaa puheistaan.

Mielestäni tämä keskustelu on osoittanut, että eduskunnalla on aika selkeä näkemys, miten tässä mennään eteenpäin. Ainakin minulla on vahva usko siihen, että tästä tulee hyvä lopputulos kaiken kaikkiaan.

⁵⁴ **Hannes Manninen /kesk:** Arvoisa herra puhemies! Hallintovaliokunta on mietinnössään kihlakuntaudistuksen toteutumisesta määritellyt selkeät päälinjat. Niiden mukaan ei ole perusteltua tarvetta kihlakuntien määrän vähentämiseen. Esiintyneet ongelmat voidaan ratkaista yhteistyöllä ja lainsäädännön mahdollistamalla nimismiesjärjestelmällä. Paikalliset olosuhteet ja kansalaisten palvelujen turvaaminen edellyttävät myös sellaisten kihlakuntien säilyttämisen, joissa hoidetaan vain poliisitoimi muiden tehtävien perustuessa hyväksyttävään yhteistoimintaan.

Näiden yleisperiaatteiden jälkeen käsittelen asiaa Lapin näkökulmasta. Lapin läänissä on 10 maamme 90 kihlakunnasta, vaikka alueellisesti se on lähes kolmannes koko maan pinta-alasta. Suurten etäisyyksien vuoksi palveluiden turvaaminen Lapissa edellyttää erityisjärjestelyjä kuten nimismiesjärjestelmän käyttöä myös tulevaisuudessa. Lapin läänissä on tällä hetkellä kohtuullisesti toimiva kihlakuntajärjestelmä. Se edellyttää kuitenkin kaikkien nyt olemassa olevien kihlakuntien ja palvelutoimistojen säilyttämistä. Hyvänä esimerkkinä palvelutoimistosta on Ranualla toimiva poliisiyksikkö, jonka säilyttäminen on välttämätöntä ranualaisten turvallisuuden takaamiseksi.

Käytännön ongelmia on toisaalta esimerkiksi Utsjoen kunnassa, jossa ei asu yhtään poliisimiestä. Lähimmät poliisimiehet asuvat Ivalossa, jonne on matkaa Utsjoelta yli 150 kilometriä ja Nuorgamiin yli 200 kilometriä. Mielestäni ei olisi yhteiskunnalta kohtuuton uhraus, että myös

utsjokiset voisivat tuntea olonsa turvalliseksi ja itsensä tasavertaisiksi Suomen kansalaisiksi. Vastaavia kohtuuttomista etäisyyksistä johtuvia ongelmia on myös länsirajan pohjoisissa kunnissa sekä Koillis-Lapissa.

Hallituksen selonteossa ja ministeri Korhosen puheenvuorossa korostettiin toiminnallisia näkökohtia. Se on tietysti tärkeä näkökulma, mutta kaikkein tärkein on kansalaisten turvallisuus ja oikeusturvapalveluiden saatavuus. Valtiolta on löydettävä tähän varat, sillä uuden perustuslain 7 §:n mukaan turvallisuus on kansalaisen perusoikeus. Se oikeus kuuluu myös maamme syrjäisimissä kunnissa asuville. Se oikeus ohittaa ministeriöiden hallinto- ja järjestelmänäkökulmat.

⁵⁵ **Juha Karpio /kok:** Arvoisa puhemies! Kun hallintouudistusta paikallishallinnon osalta jo viime vaalikaudella käsiteltiin, hallintovaliokunta teki silloin mielestäni varsin hyvän mietinnön asian johdosta kuultuaan lukuisia eri asiantuntijoita. Nyt hallintovaliokunnan mietintö paikallishallintouudistuksen toteutumisesta on myöskin varsin seikkaperäinen, ja hyvää siinä on se, että siinä myöskin lopuksi todetaan, että tilanne nyt on rauhoitettava ja annettava kihlakunnan henkilöstölle myöskin työrauha työskennellä tästä eteenpäin.

Se, mikä kihlakunnan suuruus on, on mielestäni kuitenkin toisarvoinen asia. Mielekkäällä yhteistyöllä voidaan myöskin pienissä kihlakunnissa, kuten esimerkiksi Keski-Suomessa Keuruun kihlakunnanvirastossa, saada varsin hyvä lopputulos aikaan. Sen on käytäntö osoittanut.

Lukuisissa puheenvuoroissa on myöskin todettu se, että ongelmana on nimenomaan poliisien resurssien riittämättömyys ja että kansalaiset tuntevat turvattomuutta siitä, että poliisi voi normaaliolosuhteissa olla yli sadankin kilometrin päässä silloin, kun poliisia paikkakunnalla tarvittaisiin. Tulevaisuudessa on kiinnitettävä erityisesti huomiota siihen, onko keskittämisessä kihlakunnan keskuspaikkoihin menty jo liiankin pitkälle. Edelleen jossain puheenvuorossa todettiin poliisipäällikön välttämätön läsnäolo paikkakunnalla ja se, että ihmiset voisivat juridisine ongelmineen kääntyä poliisipäällikön puoleen. Pidän erittäin tärkeänä, että myöskin asianajotehtäviä on saatavissa eri paikkakunnilla ja että korkeatasoinen asianajopalvelu on myöskin maan eri osissa saatavissa.

Ulosotto- ja syyttäjätöimen osalta on selonteossa todettu, että se on tällä hetkellä varsin tyydyttävällä tasolla ja nyt nimenomaan voivat niin voudit kuin syyttäjätkin erikoistua omien tehtäviensä hoitamiseen ja myöskin vaikeiden ongelmien ratkaisemiseen.

Arvoisa puhemies! Tulevaisuudessa on tietysti paikallishallintoa kehitettävä edelleen, ja kuten myöskin olen jo todennut, hallintoa on pyrittävä hajauttamaan keskushallinnosta paikallistasolle. Kuntaministeri lupaili, että myöskin tällaisia suunnitelmia on olemassa, että hajauttamista tultaisiin keskushallinnosta suorittamaan. Kuitenkaan hän ei mitään yksityiskohtaista vastausta suunnitelmia koskeviin kysymyksiin meille antanut. Kuitenkin nyt on tärkeää se, että tällä hetkellä voimassa olevan paikallishallintouudistuksen kanssa voidaan elää ja kehittää sitä eteenpäin.

⁵⁶ **Hannu Takkula /kesk:** Arvoisa puhemies! Valtioneuvoston kihlakuntaselonteko ja sen mietintö ovat varsin hyvä ja toimiva kokonaisuus tällä tavalla. On tietenkin selvää, että tämä kolmen vaalikauden ajan valmisteltu valtion paikallishallintoa koskeva kihlakuntaudistus, joka tuli voimaan kolmen vuotta sitten, on ollut iso projekti ja valmistelussa varsin ristiriitainenkin hanke ja se lopputulos, mikä siitä saatiin, on moninkertainen kompromissi. Näin ollen voidaan tietenkin ajatella, että kaiken tämän läpivieminen ei ole ollut ongelmatonta, mutta kaiken kaikkiaan lopputulos on monelta osin varsin hyvä ja tyydyttävä.

Lyhyesti haluaisin kuitenkin todeta sen, että nyt olisi varmasti paikallaan lopettaa sellaiset keskustelut, missä puhutaan kihlakuntien määrän vähentämisestä. Siihen ei nyt tarvitsisi mennä, pitäisi antaa työrauha ja tällä tavalla mennä eteenpäin. Ennen kaikkea keskeistä on huolehtia siitä, että kansalaisten palvelut turvataan kaikkialla tasa-arvoisesti. Se, miksi koen tämän hyvin tärkeänä, johtuu siitä, että itse oman muuttamisen vuoden takaisen esimerkin kautta olen joutunut Lapissa kokemaan sen vaaratilanteessa, kun on soitettu poliisipartiota. Poliisit olivat yli 200 kilometrin päässä, ja näin ollen silloin minulle sanottiin, että pyrkikää jollain tavoin löytämään ratkaisu tilanteeseen, koska poliisin tulo paikalle kestää kaksi ja puoli, jopa kolme tuntia. Mielestäni tällaiset tilanteet eivät tietenkään ole toivottavia. Jos tällaisia tilanteita kovin usein alkaa toistua ja tapahtua eri paikkakunnilla

varsinkin Itä- ja Pohjois-Suomessa, missä etäisyydet ovat pitkät, on selvää, että kansalaisten luottamus peruspalvelujen saatavuuteen, poliisi-palvelujen saatavuuteen ja yleiseen turvallisuuteen heikkenee.

Arvoisa puhemies! Hallintoa on luonnollisesti kehitettävä edelleen, mutta kaiken lähtökohtana on hyvä varmasti pitää se, että pyritään siihen, että palvelut säilyvät ja ihmiset voivat kokea olonsa ja elämänsä turvalliseksi eri puolilla maata.

⁵⁷ **Pentti Tiusanen /vas:** Herra puhemies! Kihlakuntaudistus ei todellakaan saa johtaa poliisin toiminnan vaikeutumiseen entisestään. Kihlakuntien määrää ei tule vähentää. Näistä toiveista ja linjauksista huolimatta epäilyksistä on elänyt eri puolilla Suomea varsin sitkeästi. Kaakois-Suomessa nimenomaan Haminan kihlakunnan tulevaisuudesta on oltu huolissaan. Kihlakuntien määrä tulee pitää entisellään, poliisin toimintaresursseja pitää päinvastoin lisätä. Tiedämme, että lisärahan antaminen, budjetin vahvistaminen tältä osin ei yksin tilannetta helpota, vaan ilmeisesti poliisitoimen sisällä pitäisi myös ryhtyä sen tyyppisiin järjestelyihin, jotka painottaisivat käytännön poliisitoiminnassa olevien poliisimiesten määrän lisäämistä. Käytännön toiminnalla tarkoitan päivittäistä turvaa, minkä ihmiset yhä enemmän ovat todenneet puutteelliseksi, ja se merkitsee ennen muuta huumeiden vastaista työtä, yleensä poliisin näkymistä katukuvassa.

Arvoisa puhemies! Uskon valtioneuvoston selonteon tältä osin olevan oikean suuntainen, ja odotamme valtiolta nimenomaan lisää käytännön toimia, jotka vahvistaisivat poliisin käytännön näkymistä.

⁵⁸ **Matti Väistö /kesk:** Arvoisa puhemies! Käyty keskustelu on osoittanut, että hallintovaliokunnan mietinnössä omaksuttu linjaus nykyisen kihlakuntajaon säilyttämisestä tulisi toteuttaa. Mielestäni on syytä korostaa, että jos jokin kihlakunta nyt lakkautetaan, siihen täytyy olla hyvin painavat perusteet, ja toiseksi: lakkautetun kihlakunnan käynnistäminen uudelleen voi osoittautua varsin vaikeaksi. Tästä syystä olisi nyt pidädyttävä nykyiseen kihlakuntajakoon, kehitettävä toimintoja, varmistettava riittävät resurssit palvelujen järjestämiseksi — eritoten poliisitoimi on tässä noussut hyvin esille — ja katsottava sit-

ten seuraavan selonteon yhteydessä, mikä tilanne silloin on. Myös palvelujen siirtäminen alemmalle tasolle lähemmäs kansalaisia on noussut minusta hyvin esille, ja sitä tulisi nyt hallinnossa toteuttaa.

On muistettava, että Suomi on hyvin erilainen maa, kun katsotaan maakunnista käsin, alueilta käsin. Se, miltä täältä pääkaupungista ja ministeriöistä asiat näyttävät, ei ole koko totuus. Tästä syystä erilaisuus pitäisi myös hallinnon järjestämisessä ja eritoten, kun on kyse paikallishallinnosta, ottaa huomioon ja keskeisenä pitää kansalaisten näkökulma kaiken aikaa.

Keskustelu päättyy.

Mietintö hyväksytään.

Eduskunta siirtyy päiväjärjestykseen.

Asia on loppuun käsitelty.

PÄIVÄJÄRJESTYKSEN ASIAT:

3) Hallituksen esitys laiksi kuntalain 65 ja 86 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys HE 157/1999 vp

Hallintovaliokunnan mietintö HaVM 7/2000 vp

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on hallintovaliokunnan mietintö n:o 7. Ensin käydään asiasta yleiskeskustelu ja sen jälkeen otetaan lakiehdotus yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

¹ **Lauri Kähkönen /sd:** Arvoisa puhemies! Ei nykyinen eikä tulevaakaan, nyt käsitellyssä oleva kuntalain 65 § edellytä talousarvion muodollista tasapainottamista vuositasona. Nykyinen kuntalain säännös sallii alijäämien vyöryttämisen tuleviin vuosiin vähemmän kuin tuleva säännös, joka rajaa tasapainottamisvaateen suunnittelukautteen. Säännöksen muutos ei kuitenkaan poista sitä tosiasiaa, että vuoden 98 tilinpäätösten perusteella 214 kunnalle oli muodostunut tasee-

seen kattamatonta alijäämää. Ennakkotiedot viime vuodelta kertovat, että lähes sadan kunnan vuosikate on negatiivinen. Poistojen jälkeen niiden kuntien lukumäärä, joiden tilinpäätös osoittaa alijäämää, on huomattavasti suurempi. Osittain lienevät kyseessä samat kunnat, joilla oli alijäämää jo vuoden 98 lopussa.

Arvoisa puhemies! Vaikka tuleva kuntalain säännösmuutos on tasapainottamisvaateen osalta kannatettava, se ei poista sitä tosiasiaa, että kuntatalous on voimakkaasti eriytymässä. Tämän vuoksi on tärkeää, että valtiovalta pitää kaikki ne lupauksensa, jotka se on antanut kunnille niiden talouden hyväksi.

2 Pekka Nousiainen /kesk: Arvoisa puhemies! Käsittelyssä on kuntalain 65 ja 86 §:n muutos, joka merkitsee sitä, että kunnassa talousarvion tai taloussuunnitelman hyväksymisen yhteydessä on päätettävä niistä toimenpiteistä, joilla edellisen vuoden taseen osoittama alijäämä tai talousarvion laatimisvuonna kertyväksi arvioitu alijäämä suunnittelukaudella katetaan. Tämä tuli esille jo kuntalaista annetun selonteon pohjalta, ja nämä säännösmuutokset ovat sinällään kannatettavia ja hyväksyttäviä, koska vakaa kuntatalous luo perusedellytykset toimivalle kunnalliselle itsehallinnolle.

Se, miksi tämän kaltaiset säännökset on ollut tehtävä, tietysti johtuu siitä, että alijäämäisiä kuntia on todella paljon. Täällä jo tuli esille se, että meillä on viime vuoden tilinpäätösten perusteella vuosikatteella mitattuna 85 kuntaa alijäämäisellä tilinpäätöksellä. Kaiken kaikkiaan 187 kunnan vuosikate heikkeni, ja tuo heikkenevien kuntien joukko on alle 6 000 asukkaan maalaiskunnat. Siinä mielessä on hyvä, että säännöstä kiristetään, mutta toisaalta valtion pitää muistaa myös velvoitteensa. Muutaman viime vuoden aikana noin 15 miljardilla on kuntien tulopohjaa kavennettu. Se on merkinnyt keskimäärin ottaen, että kunnilla on tänä vuonna noin 2 900 markkaa vähemmän käytettävissään rahaa palvelutuotantoon kuin 95 ja suurimmillaan jopa 10 000 markkaa vähemmän kuin tuona vertailuajankohtana.

Kuntataloutta on tarkoitus parantaa, mutta nyt parannuseriä on vyörytetty tuleville vuosille, vuodelle 2002 verotulojen tasaus ja nyt myös valtionosuuksien tasotarkistus. Minä toivon, että nyt saamme selvitysmiehen ratkaisun kautta syntymään tuloksen, jossa päästään vakaaseen kun-

tatalouteen ja taataan tasapuoliset, tasapainoiset palvelut kaikissa kunnissa terveellä kuntataloudella.

3 Matti Väistö /kesk: Arvoisa puhemies! Hallituksen esityksen käsittely sujui hallintovaliokunnassa yksimielisesti. Me katsoimme, että tämän tyyppinen säännös tasapainottamisesta on tarpeen. Myös Kuntaliitto kuntien etujärjestönä katsoi, että tämä on hyvin perusteltu. Sinällään lainmuutos ei tietenkään lisää talouden vakautta, joka on paljolti järkkynyt valtionosuusleikkauksista ja yhteisöveron jaossa tapahtuneista muutoksista.

Toisaalta nämä ovat asioita, jotka eivät tietysti laeilla ole, etenkin kuntalailla, säädettävissäkään. Tietenkin me toivomme ja uskomme, että hallitus huolehtii kuntien talouden pohjan pitävyydestä. Vastuu peruspalvelujen rahoittamisesta ja toteuttamisesta tasapuolisesti ja oikeudenmukaisesti kaikissa kunnissa on yhdessä valtiolla ja kunnilla, eikä sitä voida tälläkään säännöksellä sälyttää yksin kuntien vastattavaksi ja hoidettavaksi.

Toisaalta voidaan sanoa, että toivon mukaan tämäkin säännös osaltaan on myös vaikuttamassa siihen suuntaan, että valtiokin havaitsee kuntien eriytyvän taloustilanteen ja sen, että kunnat tarvitsevat lisäresursseja. Mielestäni jo ensi vuotta koskeissa budjettivalmisteluissa tämä tulisi ottaa vakavasti huomioon.

4 Pentti Tiisanen /vas: Herra puhemies! Mielestäni on tietysti myös niin, että se, että liikekirjanpito tuotiin kuntiin ikään kuin välttämättömänä, johti kunnan talouden sisäisiin ongelmiin. Kysymys, miten oikein sen soveltaminen on ollut, on mielestäni edelleenkin vastaamatta.

Toinen asia, joka on myös aiheuttanut kunnille ongelmia, on poistojen määrän arviointi ja toteuttaminen, joka on vielä omalta osaltaan teknisenä asiana vaikeuttanut talousarvioiden ja taloussuunnitelmien tasapainottamista.

Mutta, aivan oikein, kyllä tietysti kuntien asema on sellainen, että sitä ei enää missään tapauksessa pitäisi vaikeuttaa. Jatkuva sokeus, joka vuosia on ollut tässä tilanteessa, kun ei ole nähty ikään kuin Kehäkolmosen ulkopuolelle ja sitä, miten siellä kunnat jatkavat, toivon mukaan nyt muuttuu. Omalta osaltani panen myös toivoni selvitysmiehen työskentelyyn, mihin edustaja ja

hallintovaliokunnan puheenjohtaja Väistö viittasi.

5 Pekka Ravi /kok: Herra puhemies! On helppo yhtyä niihin näkemyksiin, joita on esitetty tässä kunta—valtio-suhteesta. Minunkin mielestäni avainsanoja siellä ovat ennakoitavuus, pitkäjänteisyys, uskottavuus ja keskinäinen luottamus.

Mutta vielä itse lakiehdotukseen. 65 §:ssä on minusta aika mielenkiintoisesti kattamisvelvollisuus ilmaistu, kun sanotaan, että se on tehtävä talousarvion tai taloussuunnitelman hyväksymisen yhteydessä. Itse asiassa eihän tätä ajallisesti todellakaan tässä rajata, koska taloussuunnitelman osalta todetaan, että se on tehtävä kolmeksi tai useammaksi vuodeksi; sen pituutta ei siis rajata.

Mutta sitten, kun ollaan siinä tilanteessa, että on syntynyt alijäämää, on ehkä vielä talousarviovuonnakin syntymässä, ehdotuksen perusteluissa pohditaan myös keinoja, millä siihen voitaisiin vaikuttaa. Totta kai ensisijaiset keinot ovat menojen karsiminen ja tulojen lisääminen, mutta jos ne kunnan taloudellisesta asemasta johtuen ovat jo miltei loppuun käytettyjä ja varsinkin tulojen lisääminen, sitten onkin hyvät neuvot kalliit. Niitäkin tässä vielä annetaan, eli vapaan pääoman ja jopa kunnan peruspääoman käsittely voi tässä tapauksessa tulla tietyin reunaedellytyksin kysymykseen.

6 Lauri Oinonen /kesk: Arvoisa puhemies! Käyty keskustelu on tuonut esille perusongelman, mikä liittyy myös käsiteltävänä olevaan asiaan, kuntien talouden. Aivan kuten kansanedustaja Väistö toi esille, tämä on niitä perusasioita, johon osaltaan on nyt syytä kiinnittää huomiota. Kunnathan vastaavat ihmistä lähellä olevista perustarpeista. Tämä on tosiasia. Yhteiskunnassa meillä on se jako, että ne ovat kuntien tehtäviä. Valtiolla on vain ne eräät harvat sektorit, joista myös tänään on osaltaan keskusteltu.

Mutta jotta kunnat voivat näistä tehtävistä, ihmisten perustarpeista, huolehtia, ne kyllä tarvitsevat siihen riittävät resurssit. On helppo sanoa, että kuntien on vähennettävä menoja ja lisäävä tuloja. Keinot menojen vähentämiseksi ovat nykyaikana jo hyvin rajalliset ja tulojen lisäämiseksi aivan samoin, eli on päästävä niihin pitkäjänteisiin, sanoisinko, kunta—valtio-sopimuksen kaltaisiin ratkaisuihin, joihin useammassa pu-

heenvuorossa on viitattu, jotta tulevaisuus olisi kunnissa ja kuntalaisille turvattu.

Yleiskeskustelu päättyy.

Yksityiskohtainen käsittely:

Lakiehdotuksen sisältö hyväksytään keskustelutta mietinnön mukaisena.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely päättyy.

4) Hallituksen esitys laiksi kiinteistörekisterilain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys HE 159/1999 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö MmVM 2/2000 vp

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 2. Ensin käydään asiasta yleiskeskustelu ja sen jälkeen otetaan lakiehdotukset yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtainen käsittely:

Lakiehdotusten sisältö hyväksytään keskustelutta mietinnön mukaisena.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely päättyy.

5) Hallituksen esitys laiksi Euroopan yhteisön maidon ja maitotuotteiden kiintiöjärjestelmän täytäntöönpanosta annetun lain 14 §:n muuttamisesta

Mietintöjen pöydällepano

Hallituksen esitys HE 11/2000 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö MmVM 3/2000 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

Toinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on huomenna keskiviikkona kello 14.

Täysistunto lopetetaan kello 19.24.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen
